

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**COLEMAN BARKS'IN MEVLANA MESNEVİSİ
UYARLAMALARI VE ÇEVİRİ ETİĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşen VURALER

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. A. Nursen DURDAĞI

EKİM – 2016

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

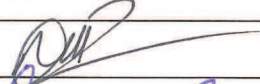
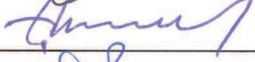

COLEMAN BARKS'IN MEVLANA MESNEVİSİ
UYARLAMALARI VE ÇEVİRİ ETİĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Gülşen VURALER

Enstitü Anabilim Dalı: Çeviribilim

“Bu tez 26/10/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Oybirliği/ Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Yrd. Doç. Dr. A. Nursen Durdagı	BASARILI	
Prof. Dr. Muharrem Tosun	BASARILI	
Yrd. Doç. Dr. Serinc Ael	BASARILI	

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

Gülsen VURALER

26.10.2016

ÖNSÖZ

Bu tezin yazılması aşamasında ilgi ve desteğini esirgemeyen, yönlendirme ve bilgilendirmeleriyle çalışmama ışık tutan danışmanım Yrd. Doç. Dr. A. Nursen DURDAĞI'na ve değerli katkıları için Prof. Dr. Muharrem TOSUN'a teşekkür eder, saygılarımı sunarım. İncelediğim çevirilerin Farsça orijinalleri konusunda danıştığım Arş. Gör. Esin EREN SOYSAL'a ve yardımları için Arş. Gör. Fadime Çoban'a teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak bu süreçte beni cesaretlendiren saygıdeğer büyüklerim Safai ÖZER'e ve Özlem UZMAN'a; destekleğini hiç esirgemeyen sevgili eşim Tahir VURALER'e teşekkürlerimi sunarım.

*Tez içerisinde yer alan çeviriler tarafıma aittir.

Gülşen VURALER
26.10.2016

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
SUMMARY	iv
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: MEVLANA.....	8
1. 1. Mevlana'nın Hayatı.....	8
1. 2. Yaşadığı Dönemin Özellikleri ve Etkileri.....	10
1. 3. Eserleri	10
1. 3. 1. Divan-ı Kebir.....	11
1. 3. 2. Fihi Mâ Fih.....	11
1. 3. 3. Mecâlis-İ Seb'a.....	11
1. 3. 4. Mektuplar.....	12
BÖLÜM 2: MESNEVİ.....	13
2. 1. Mesnevi Terimi ve Mevlana'nın Mesnevisinin Genel Özellikleri.....	13
2. 2. Mesnevi'nin Konusu.....	13
2. 3. Mesnevi'nin Yazılış Amacı.....	14
2. 4. Mesnevi'nin Dili	16
2. 5. Mesnevi Tercüme ve Şerhleri	17
2. 5. 1. Mesnevi'nin tam ya da kısmi tercümeleri	18
2. 5. 2. Mesnevi'den Seçme Çalışmalar.....	21
2. 5. 3. Popüler Mesnevi Uyarlamaları	24
2. 5. 4. Diğer Çalışmalar(Fransızca'dan İngilizce'ye Yapılmış Tercüme)27	
BÖLÜM 3: MEVLANA 'NIN BATIDAKİ POPÜLERLİĞİ.....	28
3. 1. Amerika'da Mevlana'ya Olan İlgi.....	28

3. 2. Amerika'daki İlginin Önemli Bir Nedeni: Coleman Barks.....	33
BÖLÜM 4: COLEMAN BARKS'IN UYARLAMALARI.....	37
4. 1. Çeviri Etiği.....	42
4. 2. Çeviri Örneklerinin İncelenmesi	58
4. 3. Barks'ın Uyarlamaları İle İlgili Görüşler.....	111
SONUÇ.....	120
KAYNAKÇA.....	122
ÖZGEÇMİŞ.....	129

TezinBaşlığı: Coleman Barks'ın Mevlana Mesnevisi Uyarlamaları ve Çeviri Etiği	
TezinYazarı: Gülsen VURALER	Danışman: Yrd. Doç. Dr. A. Nursen DURDAĞI
KabulTarihi: 26.10.2016	Sayfa Sayısı: iv (ön kısım)+ 129 (tez)
Anabilimdalı: Çeviribilim	Bilimdalı: Çeviribilim
<p>“Coleman Barks'ın Mevlana Mesnevisi Uyarlamaları ve Çeviri Etiği” başlıklı bu çalışmada yaptığı uyarlamalar ile Mevlana'nın Amerika'da tanınır hale gelmesinde önemli katkısı olduğu iddia edilen Coleman Barks'ın uyarlamaları incelenmiş, bu uyarlamaların çeviri etiği normalarına ne ölçüde uyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konu üzerinde çalışırken Mevlana'nın hayatı ve eserleriyle ilgili bilgi verilmiş, Mesnevi çevirileri ve Batıdaki popülerliği üzerinde durulmuş, bu popülerliğin önemli bir nedeni olan Coleman Barks'ın metinleriyle ilgili görüşlere yer verilmiştir.</p> <p>Bu çalışmaya konu olan yirmi bir beyit Mesnevi'nin ilk cildinde yer almaktadır ve incelenen tüm çevirilerde geçmektedir. Metnin orjinalinin Farsça olmasından ve kaynak dilde inceleme yapılamamasından dolayı Farsça'dan yapılmış üç İngilizce ve iki Türkçe çeviri kaynak metne daha nesnel bakabilmek için incelemeye dâhil edilmiştir. Barks'ın uyarlamaları üzerinde yoğunlaşmış ve inceleme sürecinde Coleman Barks'ın uyarlamaları ile kaynak metin olarak kullandığı yukarıda bahsedilen İngilizce çevirilerden bir olan Nicholson'un çevirileri karşılaştırılmıştır. Barks'ın kullandığı yöntemler ortaya konarak bu yöntemlerin çeviri etiği normalarına ne ölçüde uyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.</p>	
Anahtar Kelimeler: Mevlana, Mesnevi çevirileri, Çeviri Etiği, Coleman Barks.	

Title of the Thesis: Coleman Barks' Versions of Masnavi of Mevlana and Ethics of Translation

Author: Gülsen VURALER **Supervisor:** Assist. Prof. A. NursenDURDAĞI

Date: 26.10.2016 **Nu.of pages:** iv (pre text) + 129 (main body)

Department: Translation Studies **Subfield:** Translation Studies

In this study called “Coleman Barks' Versions of Masnavi of Mevlana and Ethics of Translation”, versions of Coleman Barks are examined as he is claimed to play an important role in introducing Rumi to Americans.

In the course of this examination, information about Mevlana's life and works is provided. Masnavi translations, their popularity in the West are emphasized. Views about the versions of Coleman Barks who is the major reason of this popularity are included.

Twenty one couplets which is subject to this work take place in the first volume of Masnavi and in all translations examined. These couplets were chosen because they were translated by all six translators chosen. As the source text is in Persian and the examination can not be done in that language, to be able to approach to the source text more objectively, three English and two Turkish translations are also included to the examination. Examinations are centered on Barks's versions. Barks' versions and Nicholson's translations are compared as he based his versions on Nicholson's translations. Methods he uses in this process are presented and it is intended to be explained to what extent his versions are suitable for ethical norms.

Keywords: Mavlana, Mesnevi translations, Ethics of translation, Coleman Barks.

GİRİŞ

Çalışmanın Amacı

Mevlana'nın şiirleri yüzyıllardır farklı dillere çevrilmiştir ve çevrilmeye devam etmektedir. Değişik meslek gruplarından birçok kişi dönemlerinin şartlarına uygun olarak Mevlana'nın şiirlerini farklı çeviri stratejilerine bağlı kalarak aktarmış ve günümüze kadar Mevlana ilgisi artarak devam etmiştir.

Mevlana'ya olan ilginin son yıllarda artış gösterdiği Amerika'da, aslına bağlı kalınarak yapılan Mesnevi çevirileri, okuyucular tarafından çok fazla rağbet görmezken; okuyucu beklentilerini gözeten, onları doğru analiz eden çeviriler satış rekorları kırmaktadır. Özellikle Coleman Barks isimli Amerika'lı şairin, Reynold Nicholson'un çevirileri üzerinde çalışarak yeniden oluşturduğu uyarlamalarıyla Amerikalılara Rumi'yi tanıtmada konusunda önde gelen isimlerden biri olması dikkat çekicidir. Peki, Barks'ın uyarlamalarında yakaladığı başarının sırrı nedir? Benimsemiş olduğu stratejiler çeviri etiği normlarına uymakta mıdır? Çeviride önemli olan nedir: okuyucu beklentisi mi, yoksa kaynak metnin yazarına sadakat mi; yerileştirme mi, yabancılaştırma mı; doğruluk mu, anlamın aktarılması ya da kültürler arası iletişimin sağlanması mı?

Çalışmanın Önemi

Ölümünün üzerinden 800 yılı aşkın zaman geçmesine rağmen dizeleriyle hâlâ insanlığa ışık tutan Mevlana'nın tüm dünyaya yayılabilmesinde çevirilerin önemi yadsınamaz. Bu konuya çeviri açısından bakmak konuya daha fazla açıklık getirmek açısından yararlı olmasının yanı sıra bulunan sonuçlar çeviri bilimi açısından önemli veriler içerebilir.

Dünyanın çeşitli ülkelerindeki araştırmacıların ve bilim insanlarının Mevlana'ya olan ilgisi hayli fazladır ve günümüze kadar Mevlana ile ilgili sayısız çalışma yapılmıştır ve yapılmaya devam etmektedir. Bilimsel çalışmalar internet ortamında incelendiğinde mevcut çalışmalar arasından çeviribilim kapsamında olanların listesi aşağıda verilmiştir:

- 2013 yılında İran Ferdowsi Üniversitesi'nde Shima Ebrahimi and Fahimeh Lesan Toosi tarafından yapılan “A Comparative Analysis of Lexical Collocations in Molavi’s Mathnavi and Its Translation”¹(Mevlana’nın Mesnevi’sinde ve Çevirisindeki Sözcük Çiftlerinin Karşılaştırmalı Analizi) başlıklı çalışmada, Mevlana’nın eğitsel ve ahlaki öğretilerinin bir dilden diğer dile aktarılırken, her dilin kendine özgü yapısından dolayı karşılık bulmasının zor olduğu, bunun önüne geçmek için ise çevirmenin o dile ait “sözcük çiftleri” ne (collocations) dikkat etmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda Mevlana’nın Mesnevi adlı Farsça eserinde kullanılan “sözcük çiftleri” ile çevirileri karşılaştırılıp örtüşen ya da eksik kalan yerler ortaya çıkarılmıştır.

Bu çalışma çeviride “sözcük çiftlerinin” doğru şekilde aktarılabilmesinin gerekliliğini vurguladığı için önemlidir fakat çalışmada dinsel bağlamda kullanılmış “sözcük çiftleri” için kelimesi kelimesine çeviri yöntemi uygulanabileceği ve sorunsuz bir şekilde anlamın sağlanabileceği belirtilmiştir.

Dinsel öğelerin çevrilmesinde işin bu kadar kolay olduğu düşünülemez. Çünkü o dine bağlı olmayan okur hem bahsedilenleri anlamayacak hem de kendini metne yakın hissetmeyecektir. Daha da kötüsü belki kişi önyargılarına kapılıp metni okumaktan bile vazgeçebilir. Hele ki İslam’a ait kötü bir imajın sergilendiği, dahası yaşanan terör faaliyetlerinden dolayı azımsanmayacak sayıda kişinin İslam’a ait korku geliştirdiği Amerika’da İslami öğeleri rahatça çevirebilmenin zorluğundan bahsetmeye gerek yoktur. Kaldı ki bunu göze alabilen çevirmenler de okura ulaşma başarısını yakalayamamışlardır. Bu unsurlar göz önünde bulundurulduğunda, Mesnevi çevirilerinde dilsel araçların çevirisinin de ötesine geçip araştırmaları okur beklentisi, anlamın aktarılması ve çeviri etiği konusuna yönlendirmenin çeviribilime daha fazla yarar sağlayacağı düşünülmektedir.

- Majid Naficy tarafından yazılan “Coleman Barks and Rumi’s Donkey”²(Coleman Barks ve Rumi’nin Eşeği) başlıklı makalede Mesnevi’yi çeviren çevirmenler arasından aslına sadık kalanlar ve okuyucu beklentisini göz önünde

¹ “International Journal of English and Education” Vol. 2, Issue: 2 APRIL 2013 Section: I www.ijee.org (29.11.2015)

² “Nameh-ye Kanoon”, the literary organ of Iranian Writers' Association in Exile (Vol. 15 July 2002)<http://iranian.com/NaficyMajid/2006/December/Barks/> (29.11.2015)

bulundurmak suretiyle şiirlerin özünü bozan ve “yeni sufizm” akımını oluşturan çevirmenler karşılaştırılmış; Coleman Barks’ın da aralarında bulunduğu “yeni sufizm” çevirmenlerinin, Rumi’nin karakterinin ve şiirlerinin yanlış anlaşılmasına neden olacak çeviriler yaptıkları belirtilmiştir.

Okur beklentisini yerine getiren çevirilerde de bazı sorunlar olduğunu belirtmesi açısından önemli bir çalışma olduğu düşünülmektedir.

Benzer sonuçlar içeren üç çalışma aşağıda sıralanmıştır:

- İran’da Seyed Mahdi Araghi, Fahime Farjami ve Zahra Amiri tarafından yapılan “*Applicability of Steiner hermeneutic motion in Coleman Barks’ translation of Rumi*”³(Coleman Barks’ın Rumi Çevirisinde Steinar’ın Yorumbilim Yaklaşımının Uygulanabilirliği) başlıklı çalışmada, Coleman Barks’ın çevirileri Steinar’ın yorumbilim kuramına dayandırılarak incelenmiş, bu kurama göre çevirilerin hangi koşulları sağlayıp hangi koşulu sağlayamadığı ortaya konmuştur.

Çalışmada Barks’ın çevirilecek metne güven anlamına gelen ilk aşamayı başarıyla geçtiği ve içtenlikle çalışarak Mevlana’yı Amerikan toplumuna tanıtip fikirlerini yayabildiği; ikinci aşamada bahsedildiği üzere kaynak metnin içine girerek, metnin anlamını, dahası özünü alabildiği; üçüncü aşamada ise metindeki anlamı yerlileştirerek erekle dile aktarabildiği fakat son aşamada orijinal metinden çıkartılanı telafi edemediği ya da etmediği için başarısız olduğu belirtilmiştir.

- 2012 yılında Amin Karimnia, Mahboobeh Ebrahimzade ve Zahra Jafari tarafından hazırlanan “*Mawlana and the west: with special reference to translation*”⁴ (Mevlana ve Batı: çeviriye özel gönderme ile) isimli çalışmada

³“International Journal of Language and Linguistics” Vol:2 Issue:3-1 June 2014
<http://www.sciencepublishinggroup.com/journal/archive.aspx?journalid=501&issueid=501004> (29.11.2015)

⁴Elixir Ling. & Trans 01/2012; 46
http://www.researchgate.net/publication/266084279_Mawlana_and_the_West_With_special_reference_to_translation29.11.2015

Mevlana'nın Batıdaki etkisi çeviriler aracılığıyla araştırılmış, aralarında Coleman Barks'ın da bulunduğu on altı çevirmenin çevirileri incelendiğinde Barks'a ait çevirilerde, Rumi'nin dini yönüne ait bilgilerin çıkarılmış olduğu ve böylece Amerikan toplumuna daha uygun hale getirildiği tespit edilmiştir.

- 2010 yılında Amira El-Zein tarafından yazılan “*Spiritual Consumption in the United States: The Rumi phenomenon*”⁵(Amerika'daki Manevi Tüketim: Rumi Olgusu) başlıklı makalede Rumi'nin Amerika halkı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Rumi'nin eserlerinin İslam Sufizm geleneğinden koparılıp, anlaşılması zor bir manevi hareket olduğu düşünülen “yeni sufizm” e kaydırılması ele alınmıştır. Rumi'nin eserlerine karşı gösterilen bilimsel yaklaşımla “yeni sufi” yaklaşımı arasındaki farklılıklar ve benzerlikler ortaya konmuştur.

Bu çalışmalardan ilk ikisi Barks'ın, Amerikan toplumuna uyması için özgün metne ait bazı öğeleri çeviri metinden çıkardığını göstermektedir. Son çalışma ise Barks'ın yaptığı çeviriler ile Rumi'yi İslami özünden kopardığını belirtmektedir. Bu sonuçlar Coleman Barks'ın şiirlerinin çeviri etiği kapsamında değerlendirilmesi açısından da önem arz etmektedir.

- 2012 yılında İran, İsfahan Üniversitesinde Akram Khadem ve Hossein Vahid'e ait “*Key-phrase Allusions and Their Translations: A Focus on Mathnawi*”⁶ (Göndermeler ve Çevirileri: Mesnevi) isimli çalışmada Mesnevi'de yer alan üç hikâyeye ele alınmış, bu hikâyelerdeki Kur'an ayetlerine ve hadislere yapılan göndermelerin erek dile nasıl aktarıldığı incelenmiş; Mojaddedi (2004) ve Redhouse (1881)' un çevirileri Farsça orijinali ile karşılaştırılmış ve bu çevirilerde Leppihalme (1997)'in önerdiği stratejilerden hangilerinin kullanıldığı gözlemlenmiştir.

⁵ “Islam and Christian-Muslim Reactions” Vol:11 No:1
2000[http://www.academia.edu/3605479/Spiritual Consumption in the United States The Rumi phenomenon](http://www.academia.edu/3605479/Spiritual_Consumption_in_the_United_States_The_Rumi_phenomenon)
29.11.2015

⁶ Asian Social Science Vol 8, No 11 (2012)<http://ccsenet.org/journal/index.php/ass/article/view/19816> (29.11.2015)

- Sakarya Üniversitesinde 2012 yılında Şule Erdoğan tarafından hazırlanan “*Mesnevi Çevirilerinde İzlenen Çeviri Yöntemlerinin Çeviri Kuramı Açısından İncelenmesi*”⁷ başlıklı tezde tasavvuf ve Mevlana’nın hayatı hakkında bilgiler verilmiş ve Mesnevi’nin İngilizce, Türkçe ve Almanca çevirileri Farsça metinlerle karşılaştırılmış ve çeviriler biçim, mana ve kelime seçimi açısından değerlendirilmiştir. Aynı zamanda metinler kelime tipleri açısından incelenmiş ve Mesnevi’nin ilk on sekiz beytinin farklı çevirileri hakkında görüş ve öneriler paylaşılmıştır.
- 2006 yılında Dr. H. Vahid Dastjerdi ve M. Shekary tarafından hazırlanan “*Text Analysis of Poetic Genre in Translation: A Contrastive Study of English & Persian Discourse*”⁸ başlıklı çalışmada şiir türünün farklı dillere ait bazı özelliklerini inceleme amacıyla Celaleddin Rumi’nin Farsça üç şiiri -Reed Flute (Neyin Feryadı), the King and Servant (Padişah’ın Cariye kıza aşkı) ve Moses and Shepherd (Musa ve çoban) -İngilizce çevirileriyle karşılaştırılmıştır. Çalışmada söylem analizi yaklaşımından (Baker, 1995) yararlanılmıştır.
- Boğaziçi Üniversitesinde 2009 yılında yapılan “*Mevlana’nın Mesnevî’sinin İlk Onsekiz Beytinin Şerh ve Çeviri Aracılığıyla Türk Edebiyatı ve Kültüründe İçselleştirilmesi*”⁹ başlıklı çalışmada ise Can CEYLAN, Mevlana’nın Mesnevi adlı eserinin ilk 18 beytini ele alarak, şerh edilerek kaynak dilden erek dile aktarılan kavram ve kelimelerin erek dilde yerleşmesinde ve içselleştirilmesinde bir çeviri şekli olan şerhin rolünü göstermeye çalışmıştır.

Yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde Mesnevi çevirilerine sözcük çiftlerinin ve göndermelerin(allusions) çevrilmesi; yorum bilimi, söylem analizi, çeviri türleri, çevirinin amacı, okuyucu beklentisi gibi dilbilgisel ve kuramsal düzeyde yaklaşıldığı görülmektedir.

⁷<http://w3.sakarya.edu.tr/yordambt/yordam.php> (29.11.2015)

⁸JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES & HUMANITIES OF SHIRAZ UNIVERSITY VOL. 23, NO. 1, Spring 2006 (SER. 46) (Special Issue in English Language and Linguistics)http://www.sid.ir/en/vewssid/j_pdf/103120064610.pdf

⁹<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp> 29.11.2015

Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmada Coleman Barks'ın Mesnevi uyarlamalarına çeviri etiği bağlamında bakılmış ve metinlerin çeviri etiği normlarına ne ölçüde uyduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Bunun için ise Coleman Barks'ın 1995 yılında yayımlanmış olduğu ve satış rekorları kıran kitabı “Essential Rumi”¹⁰ incelemeye alınmıştır.

Kitapta üç farklı kaynaktan yararlanılarak uyarlanmış altı yüzün üzerinde şiir vardır.

Şiirlerden 447'si Furuzanfar'ın *Kulliyat-e Shams*¹¹ adlı edisyonundan; 136'sı Reynold Nickolson'un *The Mathnawi of Jalalu'ddin Rumi*¹² isimli eserinden; yirmisi de Arberry'nin *the Rubaiyat of Jalal al-din Rumi*¹³ adlı kitabından yararlanılarak çevrilmiştir.

Furuzanfar'ın “*Kulliyat-e Shams*” isimli eserine ulaşamadığı için, inceleme Mesnevi'de yer alan şiirlerin çevirileri üzerinde yoğunlaştırılmıştır. Bu şiirler Türkçe ve İngilizce çeviri örnekleriyle de karşılaştırılmış, edinilen gözlemler çeviri etiği kapsamında değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu yolla yapılan değerlendirmelerde Coleman Barks'ın uyarlamalarıyla birlikte Reynold Alleyne Nicholson'ın, Jawid Mojaddedi'nin, İbrahim Gamard'ın, Şefik Can'ın ve Abdülbaki Gölpınarlı'nın çevirileri de incelemeye dâhil edilmiştir. Çevirileri incelenen çevirmenler aşağıdaki gerekçelerle seçilmiştir:

Reynold Alleyne Nicholson, Batı'da *Mesnevî* üzerinde en ciddi ve sürekli çalışmayı, en iyi tercüme ve izahı yapmıştır (Güleç, 2006: 228).

Jawid Mojaddedi, Mesnevi'nin ilk cildinin çevirisi ile “Lois Roth” üstün başarı ödülüne layık görülmüştür.

¹⁰Coleman Barks, *The Essential Rumi* Harper Collins, New York, 1995(Eser ikiyüz elli binden fazla satmış ve Amazon'un en çok satan bin kitabı arasına girmiştir). <http://mevlana.net/reading.html> 18.10.2015

¹¹Furuzanfar, *Badi-uz-zaman. Kulliyat-e Shams*, 8 vols., Tehran: Amir Kabir Press, 1957–66. Critical edition of the collected odes, qatrains and other poems of Rumi with glossary and notes.

¹²Reynold A. Nicholson, *The Mathnawî of Jalálu'ddín Rúmî*, edited from the oldest manuscripts available, with critical notes, translation and commentary, in 8 volumes, London: Messrs Luzac & Co., 1925–1940.

¹³A. J. Arberry, *The Rubaiyat of Jalal al-din Rumi* (London: Emery Walker, 1949).

<http://religion.rutgers.edu/graduate/graduate-faculty/889-jawid-mojaddedi-associate-professor-4>(06.07.2015)

İbrahim Gamard, Mesnevi ile tanıştıktan sonra Müslüman olmuş, Konya Mevlevihanesi tarafından icazet almış, Mesnevi’yi orijinalinden okuyup çevirebilmek için Farsça öğrenmiştir. Coleman Barks’ın uyarlamalarını şiirlerin özünü bozduğu gerekçesiyle katı bir şekilde eleştirmektedir.

http://www.dar-al-masnavi.org/corrections_popular.html(07.10.2015)

Şefik Can ve Abdülbaki Gölpınarlı Türkçe’de Mesnevi denilince en başta akla gelen iki isimdir.

<http://www.birgun.net/haber-detay/mevlana-bizim-buda-miz-9855.html>(10.10.2015)

Çeviriye daha bütünsel bir bakış açısıyla yaklaşabilmek için metnin yazarı ve seçilen şiirlerin çevirmenleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. Araştırmanın odaklandığı yazar olan Coleman Barks’ın uyarlamaları, uyarlamalarında kaynak olarak kullandığı Nicholson’un çevirileri ile karşılaştırılmış, Farsça olan kaynak metnin incelenememesinden dolayı iki İngilizce, iki Türkçe olmak üzere dört çeviri daha incelemeye dâhil edilmiştir. Kaynak metnin okunamamasından kaynaklanan tereddütler de Fars Dili ve Edebiyatı ABD’de çalışmalarını sürdüren Arş. Gör. Esin Eren SOYSAL tarafından giderilmiştir.

Metinlerin karşılaştırılması sonucunda elde edilen veriler çeviri etiği normları bağlamında değerlendirilmiştir.

BÖLÜM 1. MEVLANA

1.1. Mevlana'nın Hayatı

Yazarın yetiştiği ortamın tanıtılması, kültürel ve dilsel arkaplanı ile ilgili bilgilerin verilmesi ve yaşadığı döneme ait özelliklerin belirlenmesi, incelemelerin daha sağlıklı yapılabilmesi açısından önemlidir. Dolayısıyla bu bölümde Mevlana'nın hayatı ve yaşadığı dönemle ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Mevlânâ, 30 Eylül 1207 tarihinde eski Türk kültür merkezlerinden bugün Afganistan sınırları içinde bulunan Belh şehrinde doğdu. Asıl adı Muhammed Celâleddin'dir. Büyükbabası Hüseyin Hatibî, yaşadığı devrin büyük bilginlerindendi. Babası Bahâeddin Veled ise "Sultânü'l Ulemâ" (Âlimler Sultânı) diye anılırdı. Sultânü'l Ulemâ, sözünü kimseden sakınmayan dürüst bir insandı. Okuttuğu derslerinde ve vaazlarında doğru bildiği her şeyi hiçbir sınır tanımaksızın söylerdi. Bu sebeple başta Fahreddin Râzî olmak üzere devrin diğer bilginleriyle ve Sultan Harezmsâh'la arası açıldı. Bu arada gerçekleşen kanlı Moğol istilâsı da onun Belh ile bağlarının kopmasına sebep oldu. 1212-1213 yıllarında ailesi ve yakın dostları ile beraber Belh'ten ayrıldılar. Mevlânâ bu esnâda 5-6 yaşlarındaydı. Bahâeddin Veled, Belh'den ayrılırken hacca niyet etmişti. Hac vazifesini yerine getirdikten sonra Şam'da bir müddet kaldı. Oradan Malatya, Erzincan ve nihayet Sivas, Kayseri, Niğde yoluyla Karaman'a gelip yerleşti. On yıla yakın bir zaman süren bu yolculuk esnasında Bahâeddin Veled, devrin önemli kültür merkezlerini dolaşmış, buralarda âlimlerle fikir alışverişlerinde bulunmuştur. Mevlana, 1225 yılında Semerkand'lı Hoca Şerâfeddin Lala'nın kızı Gevher Hatun ile evlendi. Mevlânâ'nın vefatından sonra Mevlevîliği kuran "Sultan Veled" diye tanıdığımız oğlu Bahâeddin'de burada doğmuştur. Yedi yıl Karaman'da ikamet eden Bahâeddin Veled'i Anadolu Selçuklu sultanı Alâeddin Keykûbat Konya'ya dâvet etmiş ve 3 Mayıs 1228 tarihinde Konya'ya gelip yerleşmiştir. Başta Sultan Alâeddin olmak üzere devrin ileri gelenleri ve halk tarafından büyük ilgi, saygı ve sevgi ile karşılandılar. Burada vaaz ve dersleri ile etrafını aydınlatan Bahâeddin Veled, 24 Şubat 1231 tarihinde ebedî âleme göç etti. Bu esnada 24 yaşında olan Mevlânâ, babasının vasiyeti, dostlarının ve halkın ısrarları ile onun yerine ders okutmaya başladı. Mevlânâ babasından sonra bir yıl kadar mürşîtsiz kaldı. Seyyid Burhaneddin Muhakkık Tirmîzî Konya'ya gelince onun manevi

terbiyesi altına girdi. Seyyid Burhaneddin, ilmi ve irfanı yüksek bir mürşitti. Aynı zamanda Sultanü' l- Ulemâ'nın da öğrencisi ve halifesiydi. Mevlânâ dokuz yıl onun ilminden, irfanından feyz aldı, pişti, olgunlaştı. Yüksek ilimlerde daha çok derinleşmek için Seyyid Burhâneddin'in izniyle Halep'e ve Şam'a gitti. Yedi yıl süren bu seyahatten sonra Konya'ya dönen Mevlânâ, mürşidi tarafından takdir edilip ödüllendirilerek, doğru yolu göstermekle görevlendirildi. Babasının ve dedelerinin usulüne uyarak beş yıl kadar ders okuttu, vaaz etti. Rivayetlere göre yüzlerce talebesi ve binlerce müridi vardı (Küçük, 2007: 323,324).

1244 yılında Konya'ya gelen Şemseddin Tebrîzî adlı bir zat, onun ilimle dolu dünyasında “aşk” ile yepyeni ufuklar açtı. Bu iki ilâhî âşık, bir müddet yalnızca bir köşeye çekilerek kendilerini tamamen Hakk'a verdiler. Günlerce, gecelerce sohbetlere daldılar. Birbirlerinde kendilerini ve Yüce Allah'ın eşsiz güzelliklerinin tecellilerini gördüler. Buluştuklarında Mevlânâ 38, Şems 60 yaşlarında idiler. Artık Mevlânâ bütün zamanını Şems ile sohbe ayırıyordu. Bu ilâhî aşkı idrak etmekten âciz olanlar, Mevlânâ'nın Şems'e olan ilgisini kıskanarak, ileri geri konuşmaya başladılar. Bu sözleri duyan Şems üzüldü ve 1246 yılında Konya'yı terk edip Şam'a gitti. Şems gidince Mevlânâ derin üzüntülere boğuldu. Şems'i tedirgin ederek uzaklaşmasına neden olanlar da Mevlânâ'nın bu hâli karşısında pişman oldular. Mevlânâ bir mektup yazarak oğlu Sultan Veled'in de bulunduğu bir kâfileyi Şam'a gönderdi. Şems mektubu okudu ve Mevlânâ'nın dâvetini geri çevirmeyerek 1247 yılında Konya'ya döndü. Şems'in dönmesine herkes sevindi. Mevlânâ artık gülüyor, ziyafetler veriyor, sema meclisleri düzenliyordu. Şems'le sohbet günlere ve gecelere sığmıyordu. Fakat bu huzurlu günler uzun sürmedi. Dedikodular, çirkin sözler ve iftiralar yeniden başladı. 1247-1248 yılında Şems aniden kayboldu. Onu bir daha ne gören, ne de izini bulan oldu. Mevlânâ, Şems'i çok aradı. Ayrılığın büyük acısıyla şiirler söyledi, gözyaşları döktü. İki kere Şam'a gittiyse de izine rastlayamadı. Şems'in bedenî varlığını bulamayan Mevlânâ, onu mânâ yönünden kendinde buldu ve aramaktan vazgeçti. Bir şiirinde şöyle der: Beden bakımından ondan ayrırım ama bedensiz ve cansız ikimiz de bir nuruz. Ey arayan kişi! İster onu gör, ister beni. Ben O'yum, O da ben. Mevlânâ, Şems'ten sonra kendisine dost ve halife olarak Selâhaddin Zerkûbî'yi seçti. Bu zatla sohbetlerde bulundu. Artık ruhen manevi bir âlemde yaşadığından müritlerinin irşat ve terbiyesi ile ilgilenmedi. Bunun için en güvendiği ehil dostu Şeyh Selâhaddin'i görevlendirdi. On yıl kadar sonra Şeyh

Selâhaddin'in de ebedî âleme intikaliyle Mevlânâ sırdaşlığını Çelebi Hüsameddin'le sürdürdü. Bu dönemde insanlık tarihinin en büyük mirası arasına girmiş olan Mesnevi'si vücuda geldi. Mevlânâ Çelebi Hüsameddin'in sohbetiyle ülfet ederken, ansızın yıkıcı bir hummaya yakalandı. Hekimlerin çabaları fayda vermedi. 17 Aralık 1273 Pazar günü o marifet güneşi gayb âlemine göç buyurdu (a.g.e. 324, 325).

1.2. Yasadığı Dönemin Özellikleri ve Etkileri

Mevlana bilindiği üzere, Belh şehri gibi daha IX. yüzyıldan itibaren ünlü mutasavvıfların yetiştiği büyük bir kültür ve bilim merkezinde doğup beş yaşına kadar orada kalmış, ancak esas olarak tasavvufi şahsiyet ve fikirlerini Anadolu'da geliştirmiştir. Her ne kadar Mevlana çocukluk çağını orada geçirmişse de babası aracılığıyla aldığı eğitim; VI. ve VIII. Yüzyıllarda Türk, İranlı, Arap kültür akımlarının potasında oluşmuş bir sentezin etkisi ile güçlü bir kültürel ortamın yeşerdiği Belh'in hâkim kültüründen uzakta düşünülemez (Çelik, 2002: 28, 29).

Anadolu'daki mevcut tasavvuf akımlarının etkisi ise daha büyük olmalıdır. O dönemde bölgede başta Endülüs ve Kuzey Afrika kaynaklı Muhyiddin-i Arabi, Afifeddin-i Tilmisani, Mısır, Suriye ve Irak kaynaklı Sühreverdilik, Vefailik, Cavlakilik (Kalenderilik) ve Orta Asya ve İran özellikle de Horasan kaynaklı Kübrevilik, Yesevilik ve Haydarilik gibi tarikat şeklinde teşkilatlanmış tasavvuf akımları yaygın bir etkiye sahip durumdaydılar. İçinde bulunduğu çevre, onun İslam, Hristiyanlık, Yahudilik, Zerdüştlük ve tasavvuf gibi dinî mekanizmaları tanınmasına yardım etmiştir.

Mevlana, olgunluk dönemini, Selçuklu Devletinin Moğol boyunduruğuna girdiği 1240'li yıllardan 1273 yılında vefat edinceye kadar, dönemin bütün sıkıntılarını bizzat yaşamış; gerek yönetim çevrelerinde, gerekse günlük hayattaki bütün etkilerini bizzat gözlemiştir. Elbette ki bütün bunlar onun iç dünyasını derinden etkilemiş, gündelik hayatta ilişkide olduğu insanların sevinç ve acılarını yakından tanımış ve hissetmiştir.

Mevlana'nın yaşadığı değişik din ve milletlerin bir arada olduğu heterojen ortam, yani sosyolojik anlamda "ötekilerle" bir arada sürdürdüğü hayatı ile onun hoşgörü temelinde şekillendirdiği din anlayışı arasında anlamlı bir etkileşim vardır (a.g.e. 31).

1.3. Eserleri

Mevlana'nın ikisi manzum üçü nesir olmak üzere toplam beş eseri bulunmaktadır. Bunlar Divan-ı Kebir, Mecalis-i Seba, Fihî ma Fih, Mektuplar ve Mesnevi adlı eserlerdir.

1.3.1. Divan-ı Kebir

Daha çok Dîvân-ı Kebîr adıyla bilinen Külliyyât-ı Dîvân-ı Şems-i Tebrîzî veya Dîvân-ı Şemsü'l-Hakâyık Mevlânâ'nın kasîde, gazel, rubâî ve diğerk şiirlerini içine almaktadır. Mevlânâ'nın gazel yazmaya başlaması Şems-i Tebrîzî ile buluşmasından hemen sonraya tekâbül etmektedir. Bu buluşma esnasında Mevlânâ'nın otuz yedi, Şems-i Tebrîzî'nin de altmış yaşlarında olduğu ifade edilmektedir. Mevlana, Şems'in özellikle 1247-48 yıllarındaki son kayboluşundan sonra vecd içinde gazeller söylemeye devam etti. Bu durum hemen hemen ellili yaşlarının ortalarına kadar, daha doğrusu Mesnevî'nin yazılmasına başladığı tarihlere kadar devam etti. Bundan sonra da gazeller söyleyip yazdığı söylene de ilk dönemdeki yoğunlukta olmadığı bilinmektedir (Arpaguş, 2005: 794).

1.3.2. Fihî Mâ Fih

“İçinde içindikiler vardır” veya “onun içindeki içindedir” manalarına gelen *Fihî Mâ Fih*, Mevlânâ'nın çeşitli meclislerdeki sohbetlerinin oğlu Sultan Veled veya müridleri tarafından yazılması ve daha sonra bu notların bir araya getirilmesi ile meydana gelmiş olan eserinin adıdır. Vefatından sonra olduğu ifade edilmektedir. Mevlânâ'nın vaazlarından elde edilen bir diğerk eseri olan *Mecalis-i Seb'a*'da olduğu üzere, elde edilen malzemenin bir araya getirilmesi zaman ve şekil itibarıyla Mevlânâ'nın vefatı sonrasıdır. Eser, Mevlânâ'nın yetmiş bir sohbet veya dersinden meydana gelmektedir. Günümüzde Farsça eleştirmeli basımların bilinen en yaygın ve güvenilir olanı Bediuzzamân Firûzânfer'in 1951 tarihli basımıdır (Arpaguş, 2005: 789,790).

1.3.3. Mecâlis-İ Seb'a

Mecalis-i Seb'a Mevlânâ'nın yedi vaazından oluşan eseridir. Mevlânâ eserdeki vaazlarına Arapça dualarla başlamaktadır. Arkasından Farsça bir münacat gelmektedir. Mevlânâ Senai ve Attar gibi ilk dönem sufilerinden ve bazen de kendi şiirlerinden beyitler de söylemektedir. Yine zaman zaman da bilinen *Mesnevî* hikâyelerinden kısa hikâyelere yer vermektedir (Arpaguş, 2005: 791).

1.3.4. Mektuplar

Mevlânâ'nın hayatında önemli bir yer alan mektupları daha sonra toplanarak bir eser haline getirilmiştir. Yüzelli kadar mektuptan meydana gelmektedir. Mevlânâ'nın kendilerine bakmakla ve rehberlik etmekle yükümlü olduğu aile üyeleri ve müridlerine yazmış olduğu mektuplardır. Yine bazı mektupları da dönemin siyasi ve idari ileri gelenlerine, vezir, vali ve sultanlara yazmış olduğu görülmektedir. Eserin akademik çevrelerde en çok kabul gören temel nüshası, 1352 istinsah tarihli Konya yazma nüshası esas alınarak İranlı akademisyen Tevfik Sübhani tarafından yapılmış olan çalışmadır (Arpaguş, 2005: 791).

Mevlana'nın eserlerine bakıldığında, asıl amacın hikâyeler ve şiirlerle süslenmiş bir sanat eseri ortaya koymak olmadığı görülmektedir. O eserleriyle insanlara doğruyu gösterme ve onları ahlaki olarak eğitime çabasındadır. Bunu da "sevgi"yle yapmaktadır.

Yetik (1992: 105) de makalesinde Mevlana'nın asıl derdinin halkın eğitilmesi, doğru yola iletilmesi olduğunu belirtir. Toplumun bütün fertlerini sevgiyle kucaklayarak onları doğruya yöneltmeye çalışmayı görev bilen Mevlana, onların iyilikle, güzellikle, gönüllerine girilerek aydınlatılmalarını arzular. "Benim kavga ile işim yok."¹⁴, "Gönüllere girmeye yol bul. Kimya elinde, bu sıfatla düşmanları kendine dost yap."¹⁵ "Düşman bile olsa yine insan iyidir. Çünkü ihsan yüzünden düşman dahi insana dost olur. Dost olmasa bile hiç olmazsa kini azalır" ¹⁶tavsiyelerinde bulunarak bu konuda izlenebilecek irşad usulünü gösterir.

¹⁴Mesnevi, I, 192

¹⁵Mesnevi, VI, 245

¹⁶Mesnevi, II, 165

BÖLÜM 2. MESNEVİ

2. 1. Mesnevi Terimi Ve Mevlana'nın Mesnevisinin Genel Özellikleri

Mesnevi kelimesi, Arapça “sena-yesni-seneyn” fiilinden gelmekte olup, “bir şeyi bir şeye katmak ve bükme” anlamına gelir. “Mesna” kelimesi de aynı kökten olup, “ikişer ikişer” manasına gelir. Mesnevi kelimesi ise, mesna kelimesinin ism-i mensubu olup, ikişerli ikişerli demektir. Bu sebeple kafiyeleri ikili olan şiire “mesnevi” denilmiştir. Mesnevi, her beyti ayrı kafiyeli manzumeye verilen addır. Mesnevilere, tasavvufi mesneviler, Mevlana'nın Mesnevi'sinin çeviri ve şerhleri, tasavvufu anlatıp öğretme amacını güden mesneviler, İran edebiyatındaki mesnevilerin çevirileri, evliya menkıbeleri, temsili yoldan tasavvufu anlatan eserler, Yunus Emre, Kaygusuz Abdal ve Ruşeni gibi şairlerin *Mesnevi'leri* örnek verilebilir. Çoğulu Mesneviyyat olan mesnevi, klasik İran-Türk şiirinde şu üç ayrı mefhumu ifade eder:

1. Her beytin mısraları kendi aralarında kafiyeli şiir formu, (aa bb cc.) İran ve Türk şairleri, Mesnevi formunu aruz'un küçük vezinlerinde kullanmışlardır.
2. Klasik İran-Türk şiirinde manzum hikâye ve roman türü, Leyla ve Mecnun gibi.
3. Hususi ve mutlak manada Mevlana Celâleddin-i Rumi'nin şaheserine verilen isimdir.

Hatta XIII. asırda âlim ve arifler için kullanılan Mevlana kelimesi, daha sonraki asırlarda, Mevlana Celâleddin-i Rumi'ye has bir isim haline gelmiştir. Divan edebiyatı nazım şekillerinden biri olan mesnevi kelimesinde de aynı durum söz konusudur. Mesnevi denilince Mevlana'nın eseri akla gelmektedir. *Mesnevî* denilince Mevlânâ'nın yaklaşık yirmi altı bin beyitten oluşan “*Mesnevî*”si akla gelmektedir (Çelik, 2002: 71,72)

2. 2. Mesnevi'nin Konusu

Mevlana bu eserinde Kur'an-ı Kerim'e ve onu getiren Hz. Muhammed'e derin anlayış ve inanişla bağlıdır. O kadar ki, *Mesnevi'yi* Kur'an-ı Kerim'in şiir ve hikâye sanatıyla ve Mevlana tarzı bir duygu ve düşünce üslubuyla ifadelenmiş, Kur'an'ın manzum tefsiri

diye nitelemek mümkündür. Mevlana, *Mesnevi* vasıtasıyla öğrettiği, Allah'a varma yollarını Kur'an'dan ayetler getirerek Peygamberimizden hadisler hatırlatarak ve bunları derin anlayışlarla açıklayarak tanıtmaya çalışmaktadır. Mevlana, "*Mesnevi*"sinde yalnız tarikat bilgileri vermiyor; aynı zamanda şarkın eski efsanelerinden; peygamberlere ve evliyaya ait menkıbelerden faydalanarak hikmetler de sunuyordu. Bu yüzdendir ki, astronomiden tıbbâ; din, felsefe ve sosyal bilgilerden psikolojiye kadar maddi ve manevi nice ilimlerin ışığı altında söylenmiş bu manzum hikmetler ve hikmet dolu hikâyeler kitabı asırlardan beri her devri ve her zekâyı tatmin edecek bir bilgi, ilham ve tefekkür kaynağı olmuştur (Çelik, 2002: 73).

2. 3. Mesnevi'nin Yazılış Amacı

Mevlânâ Celaleddin, *Mesnevî*'yi Şems-i Tebrîzî'nin vefatından sonraki olgunluk devresinde yazmıştır. Önce bizzat yazmaya başladığı bu eserini son halîfesi Hüsameddin'in teşvik ve ısrarı üzerine yıllarca bu talebesi ile birlikte çalışarak tamamlamıştır. Eserin ilk 18 beytini bizzat yazan Mevlânâ, geri kalan büyük kısmı Hüsameddin Çelebî'ye, söylemek suretiyle yazdırmıştır (Çelik, 2005: 670).

Mesnevî'yi Mevlânâ söylüyor, Hüsameddin Çelebî yazıyordu. Birbirini kovalayan beyitler Mevlânâ'nın dudakları arasından bir şiir ve hikmet çağlayanı halinde dökülüyor; Hüsameddin Çelebî bazı geceler sabaha kadar *Mesnevî* yazıyor ve Mevlânâ uykusuz kalan müridinden özür diliyordu. *Mesnevî*'nin yazımına takriben 657/1258 tarihinde başlanmış ve birinci cilt 660/1261 tarihinde tamamlanmıştır. Birinci cildin yazılmasından sonra yazma işine iki yıl kadar ara verilmiş ve 662/1263 tarihinde tekrar başlanarak 6. cildin tamamlandığı 672/1273 yılına kadar devam edilmiştir (a.g.e.671).

Mevlânâ düşüncelerini uzun uzun düşündükten sonra bir kâğıda yazıp, sonra yine düşünüp taşıyıp onu düzeltmeye uğraşmış değildir. Mevzu esasen hazırdır. Şairliğin en büyük meziyetlerinden biri ve belki birincisi olan çağrışım kabiliyeti Mevlânâ'da misli görülmemiş bir derecededir. Zamanın bütün bilgilerini en ince noktalarına kadar bilen, birkaç dile sahip olup bütün şairleri okumuş bulunan, bunlarla beraber fevkalade akıcı bir zekâ, çok ince bir rûh, emsalsiz bir sezîş ve buluş kabiliyetinin temsilcisi olan Mevlânâ, *Mesnevî*'yi söylüyor, bu bahislere uygun hikâyeler hikâyeleri hatırlatıyor,

sözler bu biçimde uzayıp gidiyor. Bir hikâyeyi anlatırken hikâyedeki bir insan veya hayvana söz söyletmeye başlıyor, fakat derhal söz söyleyen kendisi oluyor. Mevlânâ bütün coşkunuyla hitaba başladı mı; o basit hikâyeye birden bire canlanıyor, artık kelimeler ateş ve gözyaşına dönüşmeye başlıyordu (a.g.e. 683).

Şaşılacak en mühim nokta şudur: İnsan konuşurken bile bazen duraklar, kekeler söz bulamaz, hâlbuki Mevlânâ'nın sözü, o kadar kolaylıkla, sekmeden, duraklamadan, sürçmeden akmaktadır ki; tekrarlar, düzensizlikler, ihmaller *Mesnevî*'de gayet tabii görülmektedir (a.g.e.684).

Mesnevî'nin şiirlerinin değeri onların kurgusal değil, pratik oluşlarından kaynaklanmaktadır. Onların nihaî hedefi, bugün insan hayatının sefilliklerine tahammül edenleri mutluluk ve huzur dünyasına iletmektir. *Mesnevî*, hemen her yerinde Rûmî'yi, kendisini, başkalarını mükemmel kılmaya adanmış, Allah yolcularını ruhen geliştiren ve onların ihtiyaçlarına ustalıkla cevap veren mükemmel bir ruhî önder olarak takdim etmektedir. Bu büyük eserde sembolik ifadeler, alegorik rivayetler ve metafizik anlatımları kapsayan beyitlerle tasavvufî hakikatleri öğretmek için şiirin kullanımını adeta bir zirveye ulaştırmaktadır. Dolayısıyla *Mesnevî*'de şiir insanı manevî bir sarhoşluğa sevk eden bir araç veya aracı değil, aksine hakikati idrak ettiren bir uyanıklık ifşa etmektedir (a.g. 685).

Mesnevî'deki hikâyelerin anlaşılması kolay görülen başlıkları vardır. Fakat bunların mecazî mânası, içerdikleri tasavvufî simgeler içinde alabildiğine derindir. Neticede, Hz. Mevlânâ, şarkın kültür hazineleri içinden seçip *Mesnevî*'sine aldığı hikâyeleri, kendi üslûbu ve tefekkürü ile değerlendirip, günlük hayatımıza ışık tutan realist bir terbiyecisi olarak karşımıza çıkmaktadır (a.g.e. 686).

Mevlânâ *Mesnevî*'nin lafız, vezin, şiir ve hikâyeden (sûret) ibaret bulunmadığını, asıl amacın mânanın muhataba ulaştırılması olduğunu söyleyerek (O mânadır fâülün fâilât değil, C. VI, beyit 160) sûrete takılıp kalınmaması için uyarılarda bulunmuş, sûrete takılanların mânadan nasip alamayacağını, mânadan nasip alanların ise bunu

sûret vasıtasıyla gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Mesnevî'nin konusu, genel anlamda insanın eğitimi üzerine kurulmuştur. Bu eğitimdeki temel amaç, öncelikle insanın kendinin farkında olması ve daha sonra da bu farkındalık sayesinde merkezden en uç noktaya kadar bütün hakikatleri idrak etmesidir (Ceyhan, 2004: 327).

Mesnevî'nin yazılış amacı ve konusu düşünüldüğünde hangi toplumdan, dilden, dinden, ırktan ve kültürden olursa olsun, her kesimden insana ulaşmayı hedeflediği, yaklaşımını sevgi ve hoşgörü anlayışıyla bütünleştirdiği ve insanın kendi içine dönmesini sağlayarak yaratılış amacını sorgulattığı, Allah'a ulaşma yollarını göstermeye çalıştığı görülmektedir. İnsan ancak Allah'la olan bağlantısını kuvvetlendirerek esenliğe ulaşabilir. Bu bağlantıyı kuvvetlendirmek de tasavvufta sözü geçen "egonun törpülenmesi" yoluyla mümkündür. Mesnevî'de asıl vurgu egonun törpülenmesi, kişinin ahlaksal olarak kendini yetiştirip eksikliklerini ve yanlışlarını gidermesi ve bu yolla Allah'a ulaşması, gerçek mutluluğa ve huzura ermesi üzerinedir.

2.4. Mesnevî'nin Dili

Mevlâna'nın yaşadığı dönemde Anadolu Selçuklularının resmî dili Farsça idi. Yani devlet Türk, dili Farsça idi. Bu gelenek bilindiği gibi Karamanoğlu Mehmet Bey'in Türkçe'yi resmî dil ilan ettiği 1277 yılına kadar devam etti. Hatta o dönemlerde toplumda üç dil birden konuşuluyordu. Şairler Farsça, ulema Arapça, köylüler de Türkçe konuşuyordu. Bir şair olarak Mevlâna içinde yaşadığı toplumun geleneği olarak Farsça yazmıştır. Mevlâna ailesinin evinde konuştuğu dil, Belh'te konuşulan Türkçe'ydі. Bu dil, Harezm bölgesinin dili olan Harezm Türkçesi veya Hakanîye Lehçesi, bir diğer ifadeyle Kaşgar veya Doğu Türkçesi idi. Bu Türkçe'nin, Anadolu Türkçesi yani Oğuzca veya Türkmence ile yapı ve vurgu bakımından önemli farklılıkları vardı. Bununla yazsa Horasandan göçenlerin dışında kimse anlamazdı. Mevlâna'nın evinde Hakanî Türkçesi konuşulduğunun en bariz delili oğlu Sultan Veled'in "İbtidanâmesi"dir. Burada Hakanî Türkçesiyle yazılmış yüzlerce beyit bulunmaktadır. Sultan Veled, Mevlâna ailesi Karaman'a yerleştikten sonra, Karaman'da dünyaya gelmiştir(1226). Şayet ailede Türkçe'nin bu lehçesi konuşulmasaydı, Sultan Veled Hakanî Türkçesini kimden ve nereden yazıp öğrenecekti. Kendilerinden başka Karaman'da bu lehçeyi konuşan pek kimse yoktu. Öyleyse Mevlâna ailesi, bir Türk

olarak soydaşlarının ülkesine göç etmiş ve evinde Hakanî Türkçesini konuşan bir Türk ailesidir. Zaten kendisi de rubaisinde “Her ne kadar Hindu dilinde konuşsam, yazsam da aslım Türk’tür” sözüyle son noktayı koymaktadır (Yakıt, 2012).

Mevlana’nın eserini yazarken kullandığı sembolik dil de önemlidir.

Mevlânâ, başta Kur’ân-ı Kerîm gibi dinî metinde kullanılmış ve çok açık bir biçimde etkisinde kaldığı Feridüddîn-i Attar ve İbn-i Arabî gibi şahsiyetlerin eserlerinde kullanmış oldukları sembolik dili benimsemiş, özellikle Mesnevî’de, eserin ana söylemini veya üslubunu bu anlayış üzerine kurmuştur. Mesnevî baştan sona kadar dikkatli bir şekilde okunduğu/incelendiği zaman Mevlânâ’nın her fırsatta böyle bir yola başvurduğu, bu tarz bir üslubu kullanma hususunda hem istekli hem de başarılı olduğu görülecektir (Demirel, 2012: 916).

2. 5. Mesnevi Tercüme Ve Şerhleri

Mesnevî kaleme alındıktan kısa süre sonra başta İslam dünyasında olmak üzere dünyanın birçok yerinde oldukça büyük bir şöhret kazanmış, çeşitli dünya dillerine çevrilmiş ve bu eseri anlayabilmek için şerhler yazılmıştır (Topal, 2007: 40).

Mevlâna’nın şiirleri özellikle son yirmi yıldır, başta Amerika ve Kanada olmak üzere Avrupa’nın birçok ülkesinde İngilizce, Almanca ve Fransızca’ya tercüme edilmektedir. Çoğunluğunu İngilizce tercümelerin oluşturduğu ve özellikle 1987’den günümüze artarak devam eden bu eserlerin sayısı tahminlerden oldukça yüksektir. Meselâ internet ortamının en büyük kitap satış sitesi olan <http://www.amazon.com>’da sadece Mevlâna eserlerinin İngilizce tercüme ve yorumunu kapsayan 200’e yakın eser vardır (Şimşekler, Bayru, 2012: 22).

Tespit edilebildiği kadarıyla günümüzde çok sayıda Türkçe ve Farsça eserin yanında, 200’ü aşkın İngilizce, 50’ye yakın Almanca, 20’yi aşkın Fransızca eser başta olmak üzere; İspanyolca, İtalyanca, İsveççe, Norveççe, Danca, İskoçça, Çekçe, Boşnakça, Arnavutça, Arapça, Urduca, Hintçe, Sindce, Bengalce, Peştuca, Endonezyaca, Azerice, Tacikçe, Özbekçe, Rusça, Yunanca, İbranice, Çince ve Japonca’da yazılmış eserlerle

Mevlâna, eserleri ve Mevlevilik tüm dünya insanlarına tanıtılmaktadır (Şimşekler, Bayru, 2012: 30).

Bu bölümde Mesnevi'nin İngilizce'ye yapılmış tercümelerinin bir listesi sunulacaktır. Bu tercümelerin hangi kaynaklardan alındığına, ilgili başlıklar altında değinilmektedir.

2.5.1.Mesnevi'nin tam ya da kısmi tercümelere

a) Sir James William Redhouse' un Tercümesi:

The Mesnevî of Mevlânâ Jelalud-dîn Muhammed er Rûmî London 1881.

Redhouse, Mesnevi'nin 1. Cildinde yer alan şiirleri kafiyeli bir şekilde çevirmiştir.

Akademik çevrelerce pek başarılı bir deneme olarak görülmemektedir. *Mesnevî*'nin birinci cildine âit bu şiirsel tercüme kendisinden oldukça sonra yapılan Nicholson çalışmasıyla karşılaştırıldığında birçok yanlış da bünyesinde barındırmaktadır. Ancak eserin *Mesnevî* ile ilgili ilk çalışma olması ve şiire karşı bir ilgi meydana getirmesi açısından önemi bulunmaktadır (Arpaguş, 2005: 781).

b) Edward Henry Whinfield'in Tercümesi:

Masnavi-i Ma'navî: The Spiritual Couplets of Maulana Jalalud-dîn Muhammad-i Rûmî London 1898

Whinfield altı ciltten toplamda 3.500 beyti nesir halinde çevirmiştir (Arpaguş, 2005: 781).

c) Charles Edward Wilson'un Tercüme ve Şerhi:

The Masnavi, I-II, London 1910

Wilson, *Mesnevî*'nin ikinci cildine ait çalışmasını, bir tercüme ve bir de şerh olmak üzere iki ciltlik bir çalışma olarak ortaya koymuştur (Arpaguş, 2005: 781).

Wilson'ın bu çalışmadaki başarısı ve yaklaşımı tarih olarak daha sonra olması dolayısıyla Whinfield'e göre daha gelişmiştir. Çalışma anlam ve tercüme olarak daha doğru ve dil olarak daha az eski İngilizce'ye (Victorian Sound) sahiptir. Kısacası dili daha yeni ve anlaşılırdır. Yine kendisinden yirmi yıl kadar sonra olmasına rağmen Nicholson'un çalışmasına olan yakınlığı ve mükemmel şerh ve îzahları ile de dikkati çekmektedir. Bu da Ankaravî'ye yapılmış olan mürâcaatların bir neticesidir (a.g.e.782).

d) Reynold Alleyne Nicholson'un Metin, Tercüme ve Şerhi:

The Mathnawi of Jalaluddin Rûmî: Edited from the Oldest Manuscripts Available: With Critical Notes, Translation and Commentary London 1926-34.

Nicholson, *Mesnevî*'nin Batı'da tam olarak tercüme metin ve şerhini ortaya koyan ve bu başarılı çalışması neticesinde tüm dünyada büyük saygı ve itibar gören bir araştırmacıdır. Nicholson'un *The Mathnawî of Jalâlu'ddîn Rûmî* adlı bu çalışması sekiz yılda tamamlanmış ve üç cilt halinde basılmıştır. *Mesnevî*'nin birinci ve ikinci ciltleri 1926, üçüncü ve dördüncü ciltleri 1930 ve beşinci ve altıncı ciltleri de 1934 yılında tamamlanmıştır. Nicholson *Mesnevî*'nin Farsça metnine tekâbül eden bu üç ciltlik tercümesine ilâve olarak 1937 ve 1940 yıllarında iki ciltlik *Mesnevî Şerhi*'ni ve yine üç cilt olarak yapmış olduğu tercümenin orijinal Farsça metinlerini edisyon-kritik(eleştirmeli basım) olarak hazırlamıştır. *Mesnevî* beyitlerinin sistematik olarak numaralandırılması husûsunda da bugün dahî tüm dünyaca en saygın iki kaynaktan biri sayılan bu çalışmasını tamamlayarak ilim dünyasının yararına sunmuştur. (Arpaguş, 2005: 782).

Nicholson'un çalışması için söylenen konuların başında da dil özellikleri gelmektedir. Eserin eski (Victorian Sound) ve yeni İngilizce'nin her ikisine âit özelliklere de sahip olduğu görülmektedir. Bundan ötürü onun çalışması birçok açıdan *Mesnevî* çalışmaları arasında bir dönüm noktası olma niteliğine sahiptir. Nicholson için söylenen bir başka konu da beyitlere parantez kullanarak açıklama ve îzahlar getirmesidir (a.g.e.783).

e) M. G. Gupta'nın Tercümesi:

Maulana Rûmî's Masnawi, Agra, India 1995.

Gupta Hindistanlı bir ilim adamı ve araştırmacıdır. *Mesnevî*'nin tamamını *Maulana Rûmî's Masnawi* künyesi ile İngilizce'ye tercüme etmiştir. Ancak Gupta'nın çalışması Nicholson'un çevirisi gibi düzenli bir tercüme değildir. Her beytin îzahını parantez içinde kısa yorum ve açıklamalar takip etmiştir. Ancak bu yorum ve şerhlerin bazen Hint Vedalarından mistik yorumlar olduğu gözlemlenmektedir. Gupta'nın çalışmasında göze çarpan bir diğer husus da *Mesnevî*'nin ilk dönem yazmalarını dikkate almış olan Nicholson'un çalışmasını görmekle birlikte bu ve benzeri çalışmaları pek fazla göz önüne almamış gibi görünmesidir. Nitekim onun çalışmasında Mevlânâ'ya âit olmayan binlerce apokrif (doğruluğuna güvenilmez söz veya yazı, TDK) beyit kullandığı da tespit edilmektedir. Mesela, *Mesnevî*'nin Konya yazmasının birinci cildin beyit sayısı 4.007 iken Nicholson nüshasında aynı cildin beyit sayısı 4.003 tür. Fakat Gupta'nın tercümesinde bu cilde âit beyit sayısı 4.563 tür (Arpaguş, 2005: 783).

[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.561511922d7133.23663182\(07.10.2015\)](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.561511922d7133.23663182(07.10.2015))

f) Jawid Mojaddedi'nin Tercümeleri

Jawid Mojaddedi Afgan din profesörüdür. Araştırma alanı ilk ve ortaçağ Sufizmi'dir.

The Masnavi: Book One, Translated with an introduction and notes by Jawid Mojaddedi (Oxford World's Classics), New York, Oxford University Press Inc. 2004

Bu eser İran Araştırmaları Amerikan Enstitüsü tarafından İran Edebiyatı çevirisinde "Lois Roth" üstün başarı ödülüne layık görülmüştür.

The Masnavi: Book Two, Translated with an introduction and notes by Jawid Mojaddedi (Oxford World's Classics), New York, Oxford University Press Inc. 2007

The Masnavi: Book Three, Translated with an introduction and notes by Jawid Mojaddedi(Oxford World's Classics), New York, Oxford University Press Inc. 2013

<http://religion.rutgers.edu/graduate/graduate-faculty/889-jawid-mojaddedi-associate-professor-4>(06.07.2015)

g) Victoria Holbrook'un Tercümesi

Listen: Commentary on the Spiritual Couplets of Mevlana Rumi by Kenan Rifai, Translated by Victoria Holbrook, Louisville, Kentucky, 2011

Holbrook'un Mesnevi'nin birinci cildinde yer alan beyitleri ve Kenan Rifai'nin Türkçe şerhini çevirdiği eseridir.

<http://bilgi.academia.edu/VictoriaHolbrook>(06.07.2015)

h) Williams'ın Tercümesi

Rumi: Spiritual Verses: The First Book of the Masnavi-ye Ma'navi, Translated by Alan Williams, London, 2006

http://www.dar-al-masnavi.org/about_masnavi.html(06.07.2015)

2. 5. 2. Mesnevî'den Seçme Çalışmalar

a) Arthur John Arberry'nin Çalışmaları:

Tales from the Masnavi, Surrey, Curzon Press Ltd. 1961

More Tales from the Masnavi, Surrey, Curzon Press Ltd. 1962.

Arberry, vefatından sonra Cambridge Üniversitesindeki kürsüsünü devraldığı hocası Nicholson'ın geleneğini devam ettirmiş, onun tercümesini esas alarak *Mesnevî*'nin birçok hikâyesini iki cilt halinde "*Tales from the Masnavi*" ve "*More Tales from the Masnavi*" isminde yeniden tercüme etmiştir.

Arberry, Mevlânâ'nın hikâyelere yapmış olduğu girizgâh denilebilecek unsurları ayıklamıştır. Zaman zaman bir başka hikâye ile iç içe geçiş ve yorumlarla *Mesnevî*'de olduğu şekliyle araya giren unsurları da ayıklayarak kolay takip edilebilir bir hale

getirmiştir. Malum olduğu üzere Mevlânâ'nın amacı bir hikâyeyi tam olarak bir bütünlük içinde anlatmaktan ziyade her ne şekilde olursa olsun muhatabına bir şeyler verebilmek, bir şeyler öğretebilmek arzusudur. Ancak Nicholson tercümesinin Arberry'nin çalışmasından oldukça önce olması sebebiyle Arberry'nin çalışmasında da zaman zaman bu etkileşimin belirtileri görülmekte, bazı ifâdelerin dil özellikleri bakımından biraz eski kaldığı dikkatlerden kaçmamaktadır (Arpaguş, 2005: 784).

b) Erkan Türkmen'in Çalışmaları:

The Essence of Rûmî's Masnevi: Including His Life and Works, Konya 1992; 1997; 2003

Mesnevî çalışmalarına yapılan önemli bir katkı da Erkan Türkmen'in Mevlânâ'nın hayatı ve eserlerini de içeren *The Essence of Rûmî's Masnevi* isimli çalışmasıdır (Arpaguş, 2005: 784).

c) Annemarie Schimmel'in Çalışmaları:

The Triumphal Sun: A Study of the Works of Jalâloddin Rûmî, London 1978.

Eserde *Mesnevî*'den ve Mevlânâ'nın diğer eserlerinden alınmış pek çok kısa pasaj ve hatta bazen tek satırlık şiir alıntıları vardır. Bu şiirler ise Mevlânâ'nın tabiat, günlük hayat, felsefe, din ve tasavvufi görüşlerini ortaya koymaktadır (Arpaguş, 2005: 784).

I Am Wind, You Are Fire: the Life and Work of Rûmî, Boston, Mass.: Shambhala Publications 1992

Schimmel'in Mesnevî beyitlerini oldukça yoğun kullandığı ikinci eseri ise "*I Am Wind You Are Fire*" adlı eseridir. 1999 yılında Türkçe'ye de tercüme edilen eserde Schimmel'in Mevlânâ'nın kısa bir biyografisini verdikten sonra, şiiri, Tanrı ve âlem hakkındaki fikirleri, insanın mahiyeti, evrimi ve mânevî yücelişi, ibadet ve dua gibi ritüeller ve Mevlânâ'nın bu konulara yaklaşımı, aşkın gücü, mûsikî ve sema gibi hususlara değindiği görülmektedir (Arpaguş, 2005: 785).

d) William Chittick'in Çalışmaları:

The Sufi Path of Love: The Spiritual Teaching of Rûmî, Albany, NY SUNY Press 1983.

Chittick Mevlânâ'nın öğretilerini, konularına göre tasnif ettiği adı geçen çalışması ile *Mesnevî* çalışmalarına önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu kitap Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinden alıntılarının yanı sıra *Dîvân-ı Kebîr*, *Fihi MaFih*, *Mecalis-i Seb'a* ve *Mektuplar* gibi eserlerinden pasajlar da içermektedir(Arpaguş, 2005: 785).

The Sufi Doctrine of Rûmî: An Introduction, Tehran, Iran: Aryamehr University 1974.

Chittick'in eserlerinde ortaya çıkan dikkate değer bir husus Chittick'in iyi bir İbn Arabî uzmanı olması hususunun bu eserlerdeki anlayış ve sistematığe oldukça tesir ettiği'dir. Kültürümüzdeki birçok şerhin de Mevlânâ'yı İbn Arabî anlayışı ile şerh ettiği düşünülecek olursa eserlerin başarılı olmasında yadırganacak bir durum olmasa gerektir (a.g.e: 785).

e) İbrahim Gamard'ın Tercümelere

Quatrains of Rumi, Sufi-Dari Books 2008

İbrahim Gamard'ın Kaliforniya Üniversitesi Fars Dili profesörlerinden Afganistanlı Dr. Revan Ferhadi ile birlikte Mevlana'nın yaklaşık 2000 rubaisini tercüme ettiği çalışmasıdır.

Rumi And Islam: Selections from His Stories, Poems and Discourses, Woodstock: SkyLight Publishing, 2004

Mevlana'nın hikâyelerinden, şiirlerinden ve söylemlerinden seçkilerin tercümelerinin yer aldığı şerhli ve açıklamalı bir eserdir.

http://akademik.semazen.net/author_article_detail.php?id=1152(06.07.2015)

f) Franklin Lewis'in Tercümesi

Rumi: Swallowing The Sun Oxford, Oneworld Publications, 2007

[http://www.amazon.com/Rumi-Swallowing-Sun-Jalal/dp/1851685359\(06.07.2015\)](http://www.amazon.com/Rumi-Swallowing-Sun-Jalal/dp/1851685359(06.07.2015))

2. 5. 3. Popüler Mesnevî Uyarlamaları

Arpaguş'a (2005: 786) göre uyarlamalar tercümelerden farklı çalışmalardır ve uyarlama yapan kimseler uyarlamalarını yaptıkları eserlerin orijinal dillerini bilmezler. Uyarlama yapanlar dili eski, akademik ve yavan denilebilecek eserleri daha güncel ve etkileyici bir dille yeniden yazmaktadırlar. Fakat ne yazık ki uyarlamalar genellikle manaya yaklaşacakken beklenenin aksine çoğu zaman eserin manasından ve ruhundan oldukça uzaklaşabilmektedirler. Uyarlamaların çevirilerden daha çok tercih edilmesi ve okunması uyarlamaların okur beklentisine göre yazılmış olmasından kaynaklanmaktadır. Çünkü uyarlamalarda ilk dikkati çeken kaynak olarak kullanılan metnin dilinin ya sadeleştirilmesi ya da güncellenmesidir. Bu tür çalışmalardan bahsedilince akla gelen birkaç kişi Coleman Barks, Andrew Harwey ve Helminski'lerdir.

a) Coleman Barks'ın Çalışmaları:

Arkadaşı Robert Bly tarafından cesaretlendirilen Coleman Barks son derece popüler olan Mevlânâ'dan uyarlama çalışmalarına 1981'de başlamıştır. Barks *Mesnevî*'den hikâyeler ve alıntı pasajlarla meydana getirdiği ve tamamıyla Nicholson'un Farsça'dan yapmış olduğu çeviriye dayanan eserler yayınlamıştır (Arpaguş, 2005: 786).

Night & Sleep, Yellow Moon Press Cambridge, 1981. (Robert Bly ile birlikte)

Open Secret: Versions of Rûmî, Brattleboro, VT: Threshold Books 1984 (Pushcard ödülü kazanmıştır).

We Are Three, Athens, Ga. : Maypops, 1987

This Longing, Putney, Vt. : Threshold Books, 1988

Delicious Laughter, Athens, Ga. : Maypop, 1990

Feeling the Shoulder of the Lion, Pyney, Vt. :Threshold Books, 1991

One-Handed Basket Weaving, Athens, Ga. : Maypop, 1991

The Essential Rûmî, San Francisco: Harper, 1995

The Illuminated Rûmî, 1997

The Soul of Rûmî, 2001

Barks'ın uyarlamaları içinde en çok satan derlemesi olan *The Essential Rûmî*, *Mesnevî*'den yapılan seçmelerle oluşmuş ve onun daha önceki çalışmalarından uyarlanmış bir eserdir. Barks'ın Farsça'dan yapılmış tercümelere dayanan bu uyarlamaları İran'lı göçmen bir linguistik profesörü olan John Moyne ile olan ilişkisinin de bir neticesidir. Barks'ın yaptığı ve burada anılması gereken bir diğer iş de bu çalışmaların sesli yayın olarak da sunulmasıdır. *Hand of Poetry, I want Burning, Like This, Open Secret, Poems of Rûmî, Rûmî: Poet of Divine Ecstasy, Rûmî: Voice of Longing* gibi çalışmalar bu kategoride sesli olarak da okuyucuya sunulan çalışmalardır. Barks günümüzde Mevlânâ'nın şiirinin popülerliğinde önde gelen isimlerdendir. Bu durum, üzerinden yediyüz yıl geçmesine rağmen Mevlânâ'nın eserlerine ve düşüncelerine karşı büyük bir ilgi, istek, arzu, şevk, heves, tutku ve sevgi uyandırmış, enteresan ve son derece şaşırtıcı bir başarıdır. Ayrıca Barks, sufizmden etkilenmiş ve tasavvuf büyükleri ile irtibat içinde olagelmıştır. Arpaguş'a göre bu elde ettiği kişisel itibar ve gizemle açık bir şekilde uyarlamalarına mânevî bir hava ve güç de kazandırmıştır (a.g.e. 787).

b) Kabir-Camille Helminski'lerin Çalışmaları:

Kabir Helminski Nicholson'ın *Mesnevî* tercümesinin akademik ve eski dilinin *Mesnevî*'nin Amerikalılar üzerindeki cazibesini kaybettirdiğini düşünerek bu boşluğu doldurmak amacıyla eşi Camille ile birlikte iki derleme eser yayınlamıştır (Arpaguş, 2005: 787):

Rûmî-Daylight: A Daybook of Spiritual Guidance, Putney, Vt.:Threshold Books, 1990

Günlük ders (vird) olarak hazırlanmış olan bu eser *Mesnevî*'nin I. ve II. ciltlerinden 365 pasajı içermektedir. Yılın her gününe ayrı bir pasaj düşmektedir ki bu da eserin maksadına uygun hale gelmiştir.

Jewels of Remembrance: A Daybook of Spiritual Guidance, Threshold Books 1996
Mesnevî'nin III. ve IV. ciltlerinden alıntılardan oluşmaktadır.

The Rûmî Collection, Brattleboro, VT: Threshold 1998.

Diğer eserlerden bazı kısımlar daha önceki çalışmalarda bulunmayan bazı ilâvelerle başka formatlarla tekrar basılmıştır.

Helmskiler bu alanda *Mesnevî*'den pasajlar alarak uyarlama yapanlar içerisinde en güvenilir çevirmenler olarak kabul görmektedirler. Helmski'ler Mevlânâ'nın anlayışına uygun, güvenilir, temiz ve okunabilir bir Amerikan İngilizcesi ile tercüme yapmışlardır. Kabir Helmski'nin *Mesnevî* kaynaklı denilebilecek Türkçe'ye de "*Bilen Kalp*" adıyla tercüme edilmiş *Knowing Heart* isimli eser de burada anılması gereken önemli bir eserdir (Arpaguş, 2005: 788).

c) Andrew Harvey'in Çalışmaları:

Harvey, Mevlânâ'nın eserlerinin popülerize olması ve sevdirmesi hususunda Mevlânâ sevgisine vurgu yapan uyarlamalar yapmış ve bunu abartmaktan da kaçınmamıştır. Bu abartılar ise daha çok ilahi aşkın mahiyeti ile beşeri aşk ve şehvi arzularla, mutasavvıfların aşk şarabı ve mânevî sarhoşluk gibi hususları algılaması hususundaki görüşlerinin çoğu zaman popülerize edilmesi ve tamamen pozitivist bir algılama olarak ortaya konulması gibi hususlarda ortaya çıkmaktadır (Arpaguş, 2005: 788).

Love's Glory: Re-Creations of Rûmî, Berkeley, Calif. : North Atlantic Books 1996.

Bu çalışma, *Mesnevî*'den alınan mısralarla yapılmış bir uyarlamadır. Fakat bu durum kendisi de bu konuda bir bilgi vermediği için dikkatlerden kaçmaktadır. Ancak çalışmanın genel olarak Mevlânâ'nın Eva de Vitray Meyerovitch tarafından yapılmış Fransızca tercümelerden alıntı olduğu kendi kendini ele vermektedir.

Mevlânâ'nın şiirlerinden yapılmış alıntılarla oluşturulmuş diğer eserler de şunlardır:

Love's Fire, Ithaca, N.Y. ; Meeramma 1988.

Speaking Flame, Ithaca, N.Y. ; Meeramma 1989

The Way of Passion: A Celebration of Rûmî, Berkeley. Calif. : Frog, Ltd.1994.

Light Upon Light: Inspirations from Rûmî, Berkeley, Calif. : North Atlantic Books
1996 (Arpaguş, 2005: 789).

d) Arthur Scholey'in Çalışmaları:

Scholey bir İngiliz hikâyecidir. Başlangıçta Sadi'den yapmış olduğu çevirilerden bir eser meydana getirmiş ve yaptığı işin adına “yeniden anlatım” demiştir. O Mevlânâ'nın hikâyeciliği ile ilgilenmiş ve *Mesnevî* hikâyeleri üzerinde de durmuştur. Eserleri şunlardır:

The Paragon Parrot And Other Inspirational Tales of Wisdom, London Watkins
Publishing, 2002

Arthur Scholey'in *Mesnevî*'den seçilmiş elli yedi hikâyeyi ele alarak meydana getirdiği
eserdir (Arpaguş, 2005:789).

2. 5. 4. Diğer Çalışmalar: (Fransızca'dan İngilizce'ye Yapılmış Tercümeleler)

Eva de Vitray-Meyerovitch

Mesnevî'nin aslından, Farsça'dan Fransızca'ya Eva de Vitray-Meyerovitch tarafından yapılmış olan ve içerik olarak *Mesnevî*'den seçilmiş pasajları içeren *Rûmî et le Soufisme* adlı çalışma, iki ayrı mütercim tarafından Fransızca'dan İngilizce'ye tercüme olarak hazırlanmış oldukları iki ayrı esere temel teşkil etmiştir. Tercümeleler Farsça aslı ve Nicholson çalışması ile karşılaştırılacak olursa oldukça güvenilir ve doğru tercümeleler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu iki çalışmadan birincisi, Simone Fattal tarafından yapılan çalışmadır. Diğer yazar ise, Muriel Maufroy'dir (Arpaguş, 2005: 785).

Rûmî et le Soufisme Paris: du Seuil 1977.

BÖLÜM: 3 MEVLANA'NIN BATIDAKİ POPÜLERLİĞİ

XVII. yüzyılın sonlarında Batı'ya giren Mevlânâ ya da onların ifâdesiyle Rûmî, üç asırdan fazla bir zamandır Batı'nın gündemindedir. Hem akademik hem de popüler alanda günümüze kadar artan bir ivme ile devam eden bu çalışmaların başlangıcından günümüze doğru popülerleşme eğilimi göstermekte olduğu görülmektedir. İngilizce'deki Mevlânâ çalışmalarının bu seyir sürecinde İngiltere'den Amerika'ya doğru kaymış olduğu da dikkatlerden kaçmamaktadır (Arpaguş, 2005, 801).

1.1. Amerika'da Mevlana'ya Olan İlgi

Mevlana'nın Amerika'daki popülerliği birçok haber sitesine konu olmuştur.

BBC (21 Ekim 2014)

Dünyada en fazla okunan haber sitelerinden BBC'nin “Neden Rumi Amerika'da en çok satan şair?” başlıklı haberinde 807 yıl önce 1207 yılında doğmuş olan İran'lı şair ve mutasavvıf Mevlana Celaleddin Rumi'nin esrik şiirlerinin son zamanlarda milyonlarca sattığı ve onu Amerika'nın en popüler şairi haline getirdiği belirtiliyor.

<http://www.bbc.com/culture/story/20140414-americas-best-selling-poet>(07.07.15)

Here& Now (18 Ocak 2011)

Benzer şekilde Here&Now isimli sitede “Neden Müslüman Mistik Rumi Amerika'nın en çok satan şairi?” başlıklı bir haber yayınlanmış ve amazonda Rumi şiirleriyle ilgili yüzden fazla kitap listelendiği; Madonna ve Martin Sheen gibi Hollywood yıldızlarının Rumi'nin eserlerinden Cd hazırladıkları belirtilmiştir.

<http://hereandnow.wbur.org/2011/01/18/rumi-poetry>(08.07.15)

SFGATE(3 Mart 2011)

Sitede yazar “En iyi on şair” listesi yayınlamış ve listede Rumi’ye de yer vererek onun hâlâ Amerika’da en çok satan şair olduğunu ve bilim adamları, şairler, gizemciler, filozoflar, rahipler tarafından ele alınan Rumi şiirlerinin din, bilim ve aşkı birbirine bağladığını ve onun etkisini tahmin etmenin imkânsız olduğunu vurgulamıştır.

<http://blog.sfgate.com/drader/2011/03/03/the-10-greatest-poets-my-list/> (08.07.15)

SFGATE (1 Nisan 2007)

Aynı sitedeki başka bir haberin özeti şu şekildedir:

“Rumi de hayatının son dönemlerinde bir çeşit terörizm olan Moğol istilasıyla kuşatıldı ve savaştaki toplu katliamlar onun dünyasının bir parçası oldu fakat Rumi’nin şiirlerinde ne katliam, ne kan, ne savaş, ne de Moğol vahşeti yer alır. Rumi Mesnevi’de der ki: gerçekte her düşman, sana bir ilaç, faydalı ve ferahlandırıcı bir kimya’dır. İşte bunun gibi duyarlılıklar Rumi’yi Amerika’da en çok satan şairlerden biri haline getirmiştir. Rumi aslında Amerika’da 11 Eylül döneminden önce de okuyucu bulmuştu fakat İran’lı mutasavvıfa olan ilgi son altı yılda çok fazla arttı. Borders, Barnes & Noble gibi kitapçılarda Robert Frost’un ya da Walt Whitman’ın kitaplarından daha fazla Rumi başlığı görülmektedir. Kitapçıların şiir kitapları raflarının dışında da, takvim, dini kitaplar ya da müzik bölümlerinde de Rumi öne çıkmaktadır.”

<http://www.sfgate.com/opinion/article/Can-Rumi-save-us-now-Life-and-words-of-the-2567343.php>(08.07.15)

TIME(29 Ekim 2002)

Time dergisi “Müslüman mistik Amerika’nın en çok satan şairi” başlığı altında şiir kitaplarının nadiren sattığından ve günümüzde şairlerin başarılı olmasının bir mucize olduğundan bahsetmiş, birkaç bin kopyanın yayımcılar tarafından hatırı sayılır olarak kabul edildiğini, Amerikalı şairlerden sadece çok şanslı olanların bu rakamı

görebildiklerini ifade ederken şu anda Amerika'nın en çok satan şairinin Orta Asya'da doğmuş bir Müslüman olduğunu belirtmiştir.

<http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,356133,00.html>(10.07.2015)

Pars Times (15 Mart 2005)

Sitede “İran’lı şair Rumi Amerika’yı keşfediyor” başlığı altında yine Rumi’nin Amerika’daki en popüler şair olduğundan bahsedilmektedir. On yıl önce zar zor tanınan Rumi’nin çalışmalarıyla ilgili şimdi bütün ülkede üniversite kampüslerinde dersler verilmeye başlandığı, Amerika’nın büyük şehirlerinde şiirleriyle ilgili konferansların gazetelerin kültür bölümlerinde duyurulduğu ve ününün en son göstergesi olarak da film yıldızlarının ve şarkıcıların onun şiirlerinden albüm kayıtları yaptıkları ifade edilmektedir.

Son 10 yılda Rumi’nin Amerika’daki herhangi bir şairden daha fazla sattığı, internette adına yapılan bir aramanın 800.000 alıntıyla sonuçlandığı ve ülkedeki tüm kitapçılarda ve kolej kampüslerinde Rumi takvimlerinin, kahve kupalarının hatta tişörtlerin görüldüğü belirtilmektedir.

<http://www.parstimes.com/news/archive/2005/washfile/rumi.html>(08.07.2015)

1994 yılında “Publishers’ Weekly” isimli dergi Rumi’nin Amerika’da en çok satan şair olduğunu ilan etmiştir. O günden beri Rumi’nin ünü artmaya devam etmektedir. Geçen bahar ayında New York moda defilesi için “Rumi’nin Aşk Şiirleri” başlıklı bir cd hazırlanmış, “Los Angeles Times” in bildirdiği üzere katılan sanatçılar arasında Madonna, Rosa Parks, Goldie Hawn ve Deepak Chopra da yer almıştır (El-Zein, 2000: 72,73).

Amerika’da Mevlana’ya gösterilen bu ilgi Türkiye’deki haber sitelerinde ve gazetelerde de yer bulmuştur.

Hürriyet (21.10.2010)

“Amerika Mevlana Celâleddin Rumi’yi yeniden keşfetti” başlıklı haberde ABD’de İslam’ın toplum içindeki rolünün yoğun bir şekilde tartışıldığı bir dönemde Mevlana’ya olan ilginin şaşırtıcı bir şekilde artış gösterdiğinden, Mevlana’nın eserlerinin toplandığı kitapların, en çok satanlar listesinde yer almasından, Hollywood’un yanı sıra basında da Mevlana’nın daha fazla anılmaya başlamasından bahsedilmektedir.

ABD’nin en çok okunan internet gazetesi Huffington Post’un yorumcularından Jesse Kornbluth yazısını Mevlana’ya ayırarak Mevlana’nın cenazesinin 40 gün sürdüğünü; Hıristiyanların, Yahudilerin, Müslümanların, İranlıların ve Rumların Mevlana’nın ardından yas tuttuğunu belirtmiş, Mevlana’dan dizelerle süslediği yazısında düşünürün hayatını ve Şems Tebrizi’yle olan yakınlığını anlatmıştır. Kornbluth, “Mevlana herkese aittir ve her zaman da öyle olacaktır. 13’üncü yüzyılda yaşamış bir Müslüman şairin, bugün ABD’nin en çok satan şairi olması çok mantıklı” demiştir.

Habere göre Mevlana’ya gösterilen ilgi bu kadarla sınırlı değildir. Elif Şafak’ın son romanı Aşk’ın İngilizce çevirisi “The Forty Rules of Love: A Novel of Rumi” ABD’de piyasaya ilk çıktığı günlerden bu yana çok satan kitaplar listesinden inmemiştir.

“Essential Rumi” (Esas Mevlana), “Rumi: The Book of Love: Poems of Ecstasy and Longing” (Mevlana: Sevgi Kitabı: Coşkunluğun ve Hasretin Şiirleri), “A Year with Rumi: Daily Readings” (Mevlana’yla Bir Yıl: Günlük Okumalar) gibi kitaplar da hem üst raflardan hem de “Amazon.com” gibi internetten sipariş yapan sitelerin favoriler bölümünden inmemiştir. Bu derleme kitaplarda, Mevlana’nın Türkçe’ye çevrilmemiş bazı dizeleri bile yer almaktadır.

Mevlana’nın artan popülerliğine Hollywood da kayıtsız kalmamıştır. Bu yıl Şubat’ta gösterime giren ve Julia Roberts, Patrick Dempsey, Anne Hathaway, Jennifer Garner gibi yıldızların rol aldığı “Valentine’s Day” (Sevgililer Günü) filminde Mevlana kendisine yer bulmuştur.

Filmin bir sahnesinde radyo spikeri, “O karman çorman duygu sizi alt üst ettiyse Mevlana’nın 800 yıl önce söylediklerini düşünün: ‘Tek istediğimiz aşkın akıl karıştırıcı şevkidir’ diyor.

ABD televizyonlarının en beğenilen dizilerinden biri olan ve FBI bünyesindeki davranış analiz biriminin maceralarını aktaran Criminal Minds’in son sezonundaki bölümlerden biri Mevlana’nın “Aşka uçmadıktan sonra kanat neye yarar?” dizesiyle sonlanmıştır.

Sosyal paylaşım siteleri de bu yoğun ilginin görüldüğü başka mecralar. Facebook'ta Mevlana için kurulan birçok hayran grubu var. Hatta "Rumi Sushi" isimli bir uygulamayı yükleyen kullanıcıların sayfalarındaki kutucukta her gün otomatik olarak güncellenen bir Mevlana sözü İngilizce olarak yer alıyor.

Twitter'da da "RumiQuotes" isimli kullanıcıyı takip eden dünyanın her yerinden binlerce kullanıcı her güne Mevlana dizelerini okuyarak başlıyor. Hatta Twitter'da "Rumi" diye bir eğilim bile var.

<http://www.hurriyet.com.tr/planet/15598791.asp>(08.07.15)

Aksiyon (17 Aralık 2012)

"ABD'de en fazla okunan şiir kitabı Mevlana'nın" başlığıyla haber şu şekilde yer almaktadır:

"İnsan varoluşuna ait hakikatlerin günlük dilde ama estetik anlatımı, şiirle alakası olmayan insanların bile ilgisini çekti. Yüz binlerce Amerikalı'nın, hayatında ilk defa eline aldığı ya da okuduğu şiir kitabı; The Essential Rumi. En başarılılarının birkaç bin satabildiği günümüz Amerika'sında, toplam satışı bir milyona doğru yol alan bir şiir kitabının dikkat çekmemesi mümkün mü? Peki, ABD'nin en popüler şiir kitabına dönüşen bu kitaptaki dizeler kime ait dersiniz? Ülkenin en bilinen şiiri olarak kabul edilen 'Raven'in şairi Edgar Allen Poe'ya ait değil. John F. Kennedy'nin başkanlık yemin töreninde kürsüyü şiiriyle şerefliendiren 4 Pulitzer ödüllü Robert Frost'a da... Bizim çok bildiğimiz ama az tanıdığımız birinin bu şiirler. Mevlana Celaleddin'in, Batılıların tanıdığı ismiyle Rumi'nin...

The Essential Rumi (Esas Rumi)' adlı bu kitap, Batı dünyasında 20 yıldır en çok satan şiir kitabı. Kitap öylesine büyük bir kapı araladı ki ünlü şarkıcı Madonna o günlerde yayımladığı bir klibinde (Bedtime Story) semazenleri kullandı. Dahası, Hint asıllı ünlü Doktor Deepak Chopra, 1998 tarihli "A Gift of Love" albümünde, Mevlana'nın Allah'ı öven bir şiirini okudu. Modacı Donna Karan, dekorasyonlarında Mevlana'dan vecizeler kullandı. Oliver Stones, Rumi'nin filmini yapmak istediğini açıkladı. Popüler kartpostal mağaza zinciri Hallmark,

Sevgililer Günü'nde Rumi şiirlerini kartpostallara yazdı. Demi Moore gibi birçok Hollywood ünlüsü, röportajlarında, konuşmalarında Mevlana'nın şiirlerinden alıntılar yaptı. Bütün bu rüzgâr, 90'ların ortalarından itibaren Konya'ya gelen Amerikalı sayısında büyük bir artışa yol açtı. Bu Batılı teveccüh Türkiye'de Mevlana'ya olan ilgiyi de artırdı. O güne kadar Mevlana hakkında konuşmayı 'avami' bulan 'elitlerimiz', Mevlana'yı keşfetmeye başladı.”

[http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312\(08.07.15\)](http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312(08.07.15))

3.2. Amerika'daki İlginin Önemli Bir Nedeni: Coleman Barks

Amerika'da Mevlana'ya ve şiirlerine duyulan ilgi birçok yazarın ve araştırmacının dikkatini çekmiştir. Çeviriler aracılığıyla oluşan bu ilginin sebebi içinse doğal olarak gözler Mesnevi çevirilerine yönelmiştir. Çünkü en çok satan Mesnevi çevirisi Rumi'yi tanıtmada konusunda başarılı sayılmıştır.

Arslan (2003:14) yazısında bu başarının Barks'a ait olduğunu dile getirmiş ve şu şekilde açıklama yapmıştır:

“Nobel ya da Pulitzer ödüllü şiir kitaplarının 10 binler civarında sattığı ABD'de yaklaşık 250 binlik bir satış rakamına ulaşmayı başarmış şair Mevlânâyı ya da Amerika'daki bilinen ismiyle Rûmî Hazretlerini ABD'nin en çok satan şairi yapan serüven, genç bir şair olan Coleman Barks'ın 1990'ların başında Mevlânâ'nın şiirlerini yeni bir dille yeniden yorumlamak istemesi ile başlıyor. Farsça bilmeyen Barks almış eline akademik Mevlânâ tercümelerini ve kolay, anlaşılır ve çağdaş Amerikan şiirine uygun bir tarzda yeniden yorumlamış. Barks'ın tercüme ettiği ve Mevlânâ'nın seçme şiirlerinden oluşan 'Essential Rumi' adlı kitap 1995'te yayınlandığında ilk altı ayda tam 50.000 adet satmış. Başka çeviriler ve artarda yayınlanan kitaplar zamanla Mevlânâ'yı Amerikan toplumunun en çok sevdiği şair olarak popülerleştirmiş. Öyle ki herhangi bir kitabın kapağındaki Rûmî ibaresinin varlığı, kitabın satışını garantileyen bir teminat olmuş”.

Birçok kişi gibi Arslan (2003: 14) da Amerika'daki bu ilginin nedenini anlamamakta ve 11 Eylül saldırısının ertesinde İslam'a yönelik yaşanan kafa karışıklığının tersine artan Mevlana hayranlığının ne anlama geldiğini sorgulamakta ve şu soruların yanıtlarını aramaktadır:

“Acaba bu, dünyaları tamam insanların ülkesindeki manevi açlığın bir tezahürü mü? Yoksa bir şaire duyulan edebî bir hayranlık mı söz konusu olan? Daha da önemlisi bu ilginin ortaya çıkması için neden 1990'lara kadar beklemek gerekti? Ayrıca Mevlânâ 19. yüzyılda Goethe ve diğer şairler tarafından Avrupa'ya tanıtılmış, dahası 'gizemli doğu' üzerine çalışmalar yapan oryantalistlerin Ömer Hayyam, Hafız ve Fırdevsi ile birlikte favori isimlerinden birisi olmuştu. Amerika ise Mevlânâ'yı 1882'de ölen Ralph Waldo Emerson'un çevirileri ve makaleleri ile tanıdı. 100 yıllık bir aradan sonra ne olmuştu da Mevlânâ daha önce hiç sahip olmadığı bir şöhret kazanmıştı?”

Bu soruların cevaplarını yazısında kendisi veren Arslan (2003: 14) şu şekilde açıklıyor:

“Mevlânâ'nın Amerika'da en çok satan şair konumuna yükselmesi şüphesiz kendisi de bir ehl-i tasavvuf olan, şair Coleman Barks'ın bu işe el atması ile başlıyor. Barks'ın tercümeleri, akademik çevrelerde, varolan Mevlânâ çevirileri içerisinde en rahat, sade ve özgün çeviriler olarak nitelendiriliyor. Bu övgüleri Barks'ın hiç Farsça bilmiyor oluşuna rağmen alıyor olması ilginç. Barks'ın mevcut tercümelerden yola çıkarak meydana getirdiği 'yeniden yazma' denemelerinin bu açıdan Mevlânâ'nın sözlerini ne kadar yansıttığı zaman zaman seslendirilmiyor değil. Ama Princeton Üniversitesi'nden Jerome W. Clinton, Barks'ın kendine ait şiirlerinin tamamen farklı bir tınıda ve havada olduğunu ifade ediyor ki bu söylenenleri boşa çıkarıyor. Barks'ın orijinal kafiye ve ritim kaygısı gütmeksizin, tercümede ifade edilen özü, kendi şiir ve anlayış kabiliyeti çerçevesinde, modern bir üslupla ifade ettiği Mevlânâ çevirilerinin en büyük özelliği özgünlükleri.”

Barks'ın bu başarısının sırrı kişisel olarak tasavvufu ve de şiirle ilgilenmesinde gizli. Ayrıca Barks okurun aşına olduğu bir üslup seçiyor ve de şiirleri yaratıcılığını da en üst

seviyede kullanarak yeniden şekillendiriyor. Tabii ki okurun dine karşı bakışı ve manevi açlığı bu başarıda önemli bir etken.

Coleman Barks'ın tasavvufu tanımasının ise ilginç bir öyküsü var.

Aksiyon isimli sitede Cemal Tunçdemir bu öyküyü şu şekilde kaleme alıyor:

ABD’de şiirin, popüler kültürün ve halkın Mevlana ile bu coşkulu tanışmasının sıra dışı öyküsü kitabın yayımlanmasından 18 yıl önce, 2 Mayıs 1977’de görülen bir rüya ile başlamıştır. İlk şiir kitabı (The Juice) 1972’de yayımlanan Amerikan şairi ve İngilizce profesörü Coleman Barks, 40 yaşındayken gördüğü o rüyada, memleketi olan eyalete adını veren Tennessee Nehri’nin kenarında uyuduğunu gördü. Kendisini uyurken gördüğü rüyanın içindeki uykudan uyandı. Ama hâlâ rüyadaydı. Nehrin ortasındaki Williams Adası’ndan bir ışık topunun yükseldiğini gördü. Işık topu şaire doğru ilerlemeye başladı ve içini görebileceği kadar yaklaştı. Tam ortasında bir adam oturuyordu. Başını kaldırdı ve şaire ‘Seni seviyorum’ dedi. Şair, ‘Ben de seni seviyorum’ diye cevap verdi heyecanla. Bütün çevre bir anda şebnemle, çiyile ıslandı. Bütün bu ıslaklığın ‘aşk’ olduğunu anladı. Bir yandan bunun bir rüya olduğunu düşünüyor, bir yandan da sanki hayatında çok önemli bir taş yerine oturmuş gibi hissediyordu. Barks, rüyasını, yaklaşık 30 yıl sonra Amerikalı ünlü mistik Duncan Campbell’ın ‘Yaşayan Diyaloglar’ programında şu şekilde anlatıyor: “Bu rüyadan bir yıl kadar sonra, bir şiir programı için ülkenin kuzeyine seyahatteydim. Jonathan Granoff ile buluştum. Beni Philadelphia’daki hocasıyla tanıştırmaya götürdü.”

Tanışacağı kişiyi gördüğünde Barks büyük bir şaşkınlık yaşadı. Srilankalı Kadiri şeyhi Bawa Muhaiyaddeen (Muhyiddin Baba), Barks’ın rüyasında nur topunun içinde oturuyorken gördüğü kişiydi. Muhyiddin Baba, Barks’a baktı ve “Benimle içten mi tanışacaksın, dıştan mı?” diye sordu. Ne diyeceğini bilemeyen Barks’ın ağzından ancak “Her tanışmada zaten ikisi de olmaz mı?” sorusu çıkabildi. 30 yıl sonra o anı anlatırken, “Ne ile tanıştığımı bilmiyordum. Bugün olsaydı o soruya tereddütsüz ‘içten’ cevabını verirdim. O gün bana ne sunacağını bilmiyordum.” diyor.

Muhyiddin Baba, Barks'a yapması gerekeni söyledi: "Mevlana hakkındaki çalışmanı bitir. Bunun mutlaka yapılması lazım." Barks aslında Rumi ile 1976'da bir başka ünlü şair Robert Bly aracılığıyla tanışmıştı. Bly, arkadaşı Barks'a Cambridge Üniversitesi İslam uzmanlarından A. J. Arberry'nin Mevlana çevirisini vererek "Bu şiirlerin kafeslerinden gökyüzüne salınması gerek." demişti. Bly'in kafes dediği ise Arberry'nin 'ruhsuz akademik çevirisi'ydi. Muhyiddin Baba'nın Barks'a 'bitir' dediği de buydu. Barks, Muhyiddin Baba'nın telkini ile çalışmaya başladı. Başta Mevlana'nın sözlerine şekil verdiğini, kafeslerinden özgürleştirdiğini sandı ama yazdıkça Mevlana'nın sözleri ona şekil vermeye, kendi kafesinden onu özgürleştirmeye başladı. Muhyiddin Baba'nın vefat ettiği 1986'ya kadar 9 yıl boyunca her yıl dört-beş kez bizzat ziyaret ederek ilhamını, şevkini takviye etti: "Muhyiddin Baba, benimle Mevlana arasındaki ana bağ oldu."

http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312(09.07.2015)

Farklı haber sitelerinde ve bilimsel yazılarda Mevlana'nın şiirlerinin geniş okuyucu kitlelerine ulaştırılmasında en etkili görülen yazarın Barks olduğu dile getirilmiştir. Başarısı, yaratıcı bir yazar olmasının, şiirle ve kişisel olarak tasavvufla ilgilenmesinin yanı sıra tercih etmiş olduğu çeviri stratejilerine de bağlanmıştır. Bir sonraki bölüm çeviri stratejilerinin anlaşılabilmesi için Barks'ın metinlerinin incelenmesine ayrılmıştır.

BÖLÜM 4. COLEMAN BARKS'IN UYARLAMALARI

Bu bölümde Coleman Barks'ın “Essential Rumi” adlı eserinde yer alan “Two Friends”(s 87,88) başlıklı yirmi bir beyit üzerinde durulmuştur. Şiir Mesnevi adlı eserin ilk cildinde 3052 - 3100 numaralı beyitler arasında yer almaktadır.

Reynold Alleyne Nicholson, Şefik Can, Abdülbaki Gölpınarlı tüm ciltlerin; Jawid Mojaddedi ilk üç cildin çevirisini yapmıştır. Bundan dolayı bahsi geçen beyitler bu metinlerde sırasıyla yer almaktadır. Coleman Barks ve İbrahim Gamard ise Mevlana'nın farklı eserlerinde bulunan şiirlerinden seçki oluşturmuşlardır. Bu nedenle Barks'ın ve Gamard'ın çevirilerinde tüm beyitlerin çevirisi yer almamaktadır.

Barks ilk dört beyiti atlayarak uyarlamalarına 3056. beyitle başlamıştır. İbrahim Gamard 3052-3067, 3077-3080, 3099-3100 arasındaki beyitleri çevirmiştir. Şefik Can da tüm ciltleri çevirmesine rağmen eserinde bazı beyitlerin çevirisi bulunmamaktadır (3065-3067, 3076-3079,3100).

Barks yukarıda bahsedilen şiiri “Be “ başlığıyla iki bölüme ayırmıştır. Diğer çevirilerde de bu bölüm (3076- 3100 arası beyitler) farklı başlıklarla verilmiştir.

Şefik Can 3080- 3086 arasındaki beyitleri “*Kesret(=çokluktaki vahdet(=birlik)i görmeye gayret et*” başlığıyla; 3086-3099 arasındaki beyitleri “*Gerçek sözler ilham yoluyla ötelere gelmektedir. Dinleyiciler ilgi duymazlarsa söz söyleyen elbette sözünü keser*” başlığıyla çevirmiştir.

Nicholson da 3076-3101 arası beyitleri “*Description of Unification*” başlığıyla çevirmiştir. Mojaddedi, Gamard ve Gölpınarlı da farklı bir başlık kullanmaksızın boşluk bırakarak geçiş yapmışlardır.

Bu çalışmada ikinci bölüm tüm çevirilerde yer almadığından yalnızca ilk bölümde yer alan 21(3056-3076 arası) beyitin çevirisi incelenmiştir.

Çeviriler karşılaştırılırken daha nesnel veriler sunabilmek için çevirmen kimlikleriyle ilgili bilgilere yer verilmiştir. Çevirmenlerin çevirilerini oluşturdukları ortamı tanımak ve kendileriyle ilgili bilgi edinmek, çevirmen kararlarını sorgularken ve bu kararları anlamlandırırken yarar sağlamaktadır.

Coleman Barks

“**The Essential Rumi**” Harper Colins Yayıncılık

Şair ve Georgia Üniveristesi’nde onursal profesör olan Coleman Barks, yakın doğu şairlerinin, özellikle Celaleddin Rumi’nin çevirileriyle dünya çapında bir ün kazandı.

Coleman Barks 23 Nisan 1937 yılında Chattanooga, Tennessee’de doğdu. Barks babasının otuzbeş yıl boyunca müdürlüğünü yaptığı Baylor Okulu’nda öğrenim gördü ve daha sonra Kuzey Carolina Üniversite’sinde doktora derecesi almaya hak kazandı. Los Angeles’taki Güney Carolina Üniversitesi’nde iki yıl çalıştıktan sonra Georgia Üniversitesi İngilizce bölümüne geçti. Emekli olduğu 1997’den beri şiir ve çeviri üzerinde çalışmaktadır ve kendi çalışmalarının yanı sıra Rumi’nin ve diğer Yakın Doğu dini şairlerinin çevirilerini yayımladığı “Maypop Books” isimli yayınevini işletmektedir. Barks daha kariyerinin başında kafiye ve geleneksel ölçüyü bir tarafa bırakmış ve daha serbest, ahenkli bir dilsel yaklaşım benimsemiştir. Barks, İslam şiiri çevirileriyle uluslararası ölçekte tanınan biridir. 1976 yılında şair Robert Bly 13. Yüzyıl İslam Şairlerinden Celaleddin Rumi’nin akademik çevirilerini Barks’a vererek “bu şiirlerin kafeslerinden çıkarılmaları lazım” der. Bu önerinin ardından Barks Rumi’nin şiirlerini çevirmeye başlar ve diğer çevirmenlerle birlikte çevirdiği “Essential Rumi(1995) adlı eser de dâhil olmak üzere birçok Rumi çevirisi yayımlanır. Bill Moyers şiir üzerine yayın yapan televizyon serileri “*The Language of Life*” and “*Fooling with Words*” için Celman Barks ile söyleşi yapmıştır. Rumi çevirileri “*Norton Anthology of World Masterpieces*” (Norton Dünya Şaheserlerinden Seçkiler)’de yer almıştır. *The Essential Rumi* isimli eser Amerika’da kurgusal olmayan düzyazı alanında çok satanlar listelerinde yer almıştır (Avery, Ruppensburg, 2013: 24,28).

1977’den başlayarak tasavufu ilgilene Barks’ın başarısı, eğitiminin yazın alanıyla ilgili olması kadar meslek deneyiminin yaratıcı yazarlık ve şiir sanatı öğretimiyle ilgili olmasından da kaynaklanır. Bu, Mevlana’nın popüler kültür tarafından benimsenmesine yol açmıştır. Basında Barks’ın çevirilerine Madonna’nın şarkılarında yer verdiğinin belirtilmesi ya da Sevgililer gününde Mevlana’nın aşk ve kadınla ilgili dizelerine yer veren söz konusu çevirilerin kapışılması böyle bir sürecin sonucu olarak

değerlendirilebilir. Ne var ki, erek kitlenin çoğunlukla mistisizm veya tasavvuf ile ilgilenenler olması, onun çevirilerinin “Treshold” adlı dinî yayınlar çıkaran bir yayınevinden çıkmasına neden olmuştur (Yazıcı, 2007: 842-843).

Barks’ın uyarlamalarını sıradan Amerikan okurunu hedef alarak yapmıştır. Bunu şu ifadelerden anlamak da mümkündür: “Yüzyıllar önce yazılmış şiirleri günümüzün sıradan Amerikalısının hayatına başka nasıl taşıyabilirsiniz?”

http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312 (13.08.2015)

Barks uyarlamalarını Nicholson’un çevirileri üzerinden yaptığı için Nicholson’a ait bilgilere de burada yer verilmiştir.

Reynold Alleyne Nicholson

“**The Mathnawí Of Jalálu’ddín Rûmî**” Cambridge Üniversitesi Yayınları(1868-1945) Batıda, Mevlana Celaleddin Rûmî (ö. 1273) ve eserleri üzerine çalışan önemli şarkiyatçılardan(doğu bilimcilerden)birdir. Cambridge Üniversitesinde uzun yıllar Farsça okutmanlığı (1902-26) ve hocası E. G. Brown’un vefatından sonra da Arap Dili ve Edebiyatı profesörlüğü (1926-33) yapan bu tanınmış bilim adamı, aynı zamanda İslam edebiyatı ve tasavvuf alanlarında devrinin önde gelen âlimlerindedir. Akademisyenlerin bulunduğu bir ailenin çocuğu olan R. A. Nicholson, 18 Ağustos 1868 yılında Keighley, Yorkshire’de doğdu. Avrupa’nın dışına çıkmamasına rağmen onun İslamiyet ve Müslümanlara karşı olan derin ilgisi çok dikkate değerdi. Nicholson, 27 Ağustos 1945’te Chaster’de öldü (Güleç, 2006: 227).

Batı’da *Mesnevî* üzerinde en ciddi ve sürekli çalışmayı, en iyi tercüme ve izahı yaptığı söylenen Nicholson, kendisini tanıyanların ve talebelerinin verdikleri bilgiye göre aynı zamanda bir Mevlana aşığı idi. O, *Mesnevî* açıklamalarında bulunurken gözyaşlarına hâkim olamamakta ve kendinden geçmekteydi. Hatta evinin bir odasını şark köşesi olarak döşettiği, *Mesnevî*’yi orada başına sikke üzerine tennure giyip hazırladığı da

rivayet edilir. Nicholson'un 'en büyük eseri' ve "âbidevî çalışma"sı, *Mesnevî*'nin metin, tercüme ve şerhinden oluşan sekiz ciltlik eseridir. "Gözlerinin ışığının azalmasına neden olan", "iğne ile kuyu kazıyarak" meydana getirilmiş "başlı başına büyük bir abide" olarak değerlendirilen 25 yılda meydana getirilmiş sekiz ciltlik bu eser üç ana bölümden oluşmaktadır. Eleştirmeli basımı yapılmış metin, tercüme ve şerh. I, III ve V. ciltler metin, II, IV ve VI. Ciltler tercüme ve VII ve VIII. ciltler de şerh olarak ayrılmıştır (a.g.e. 228).

Nicholson, kolay bulunmaları ve kaynak gösterilmeleri için beyitleri numaralandırdığını ifade etmektedir. Nicholson, daha önce Mevlana'nın *Dîvân*'ı üzerinde çalışması sayesinde *Mesnevî*'ye daha geniş bir şekilde yaklaşabildiğini, daha önceleri muğlâk gelen ifadeleri anladığını ifade etmektedir. Nicholson'un eserinin bir diğer önemli kısmı İngilizce'ye yaptığı mensur tercümedir. V. Holbrook, Nicholson'un, Mevlana'nın çok saygın şiirini, sözcük anlamlarına bağlı kalarak çevirdiğini, hem metnin hem de kaynakların şerhinde filolojinin bilimsel düzyazı, varyasyon ve alıntılama prosedürlerine göre hareket ederek filolojik mantığa uygun ilk *Mesnevî* baskısını gerçekleştirdiğini söylemektedir (a.g.e. 229-231).

Holbrook, aynı zamanda özgün çalışmadaki bir sözcükle birebir karşılığı olmayan her sözcüğü "ve"ler ve "fakat"lar da dâhil olmak üzere paranteze almasını, şiirin görünümünün kontratı andırdığını söyleyerek eleştirmektedir. Son yıllarda ABD'de *Mesnevî* üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan İbrahim Gamard ise Nicholson'ın tercümesindeki sadakati doğru bulmakla birlikte üslûbunun Viktorya dönemini hatırlattığını söylemektedir. Nicholson'ın, genel okuyucunun okuyup anlamasının zor olduğu bu tercüme metodunu Klasik Farsça öğrencilerine yardım etmek amacını güttüğü için seçtiği belirtilmektedir. Bu özelliğinden dolayı Nicholson tercümesi son dönem *Mesnevî* araştırmacıları tarafından sadeleştirilmiştir. Nicholson'un tercümesi özellikle Batı'da kendinden sonra Mevlana ve *Mesnevî* üzerine yapılan çalışmalarda devamlı başvurulan bir eser olmanın yanında, hemen bütün çevirilerde mutlaka faydalanılan, seçki ve antolojilerde devamlı örnekler alınan klasik bir eser olmuştur. Günümüzde bile kimi yazar ve şairler Nicholson'un biraz eskimiş dilini güncelleştirmek suretiyle yeniden tercüme etmektedirler. Nicholson aşırı erdemlilik gösterip *Mesnevî*'deki müstehcen beyitleri Latin'ce yazması (Mesela bk. Dördüncü Defter 511.

mısra: “Materterae si testiculi essen[testis], she would be an uncle [amca]) tenkit edildiği bir başka yöndü. Holbrook, Nicholson’un bu şekilde davranmasının nedenini, İngiliz centilmenlerinin İslamî edebiyatı Osmanlı beyefendisinin karısını sevmesine benzeterek kimsenin onu görmesine izin vermemek şeklinde açıklamaktadır. Nicholson’un müstehcen sayılabilecek metinleri Latince tercüme etmesinin sebepleri arasında, onu sıradan okuyucunun anlayamayacağı veya yanlış değerlendirebileceği endişesi olduğu da söylenmektedir (a.g.e. 231).

Nicholson, önsözde *Mesnevî*’nin sadece edebî bir metin olmanın yanında tasavvufî bir metin olduğuna da dikkat çekerek, genel okuyucu için gerekli olduğunu düşündüğü birkaç dipnot eklediğini belirtmekte ve her beş beyitte bir beyit numarası vererek bir nevi kolaylık sağladığını ifade etmektedir (s. XVII) (a.g.e. 232).

Lewis’e (2000: 531-533) göre bu, çevirmenin filolojik ve aşırı yorumlayıcı çeviri yöntemi kullanarak elden geldiğince kaynak metin kutbuna yakın çeviriyi hedeflediğine işaret etmekle birlikte çevirinin dilinin son derece ağıdalı ve zor anlaşılır olması onun İngiliz epik türüne özgü (destansı) ağır bir dil kullanımı yeğlediğini ve erek kutuptan yana bir tutum sergilediğini göstermektedir (Yazıcı, 2007: 841).

Bu tür düşünsel ve dinî yapıtlarda epik türünün ağıdalı dilinin kullanılması yerinde bir karar gibi görünmekle birlikte, Mevlana’nın düşünsel olarak savunduğu ve diline yansıttığı sadeliği yakalayamadığı öne sürülebilir. Ne var ki, özgün kaynağın en güvenilir çevirisi olması, onun Hindistan ve Pakistan’da dâhil olmak üzere İngilizce konuşulan birçok ülkede en çok satan ve birincil kaynak işlevi gören yapıt olmasına neden olmuştur. Nicholson’un çevirisinde de Konya’da bulunan yazma nüshadan yararlanılmasına karşın, çeviri yapıtın filolojik belge niteliği taşıması, eklemelerde ve uzun açıklamalarda bulunulması çevirinin her kesime seslenme gücünü azaltmıştır.

İlk baskıları “Cambridge University Press” adlı akademik ve bilimsel yayınları çıkartan bir yayınevinden çıkmışken, son baskıların dinî yayınevleri tarafından çıkarılması, Mevlana’nın düşünür kimliğinden çok tasavvuf kimliğinin ön plana çıktığını gösterir (a.g.e. 842).

4.1. Çeviri Etiği

Barks'ın uyarlamaları Amerika'da satış rekorları kırmış ve Barks, Amerikalı okura Mevlana'yı tanıtmada konusunda büyük bir başarı yakalamıştır. Bu gelişmeyle birlikte Barks'ın başarısının çeviri ile ne ölçüde ilişkilendirilebileceği sorgulanmış ve çeviri yöntemleri irdelenmiştir. Barks'ın kullanmış olduğu çeviri yöntemleri düşünüldüğünde bu yöntemlerin alışlageldik kuramlarla değil de günümüz bakış açısıyla irdelenmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Çünkü Mevlana'yı, felsefesini ve en önemlisi de sevgisini kıtalar ötesine taşıyan Barks'ın metinleri geleneksel çeviri kuramlarıyla değerlendirildiğinde sonuç uyarlamaları olumsuzlamaya götürmektedir. Eski paradigmalarda Barks'ın uyarlamalarını irdelemek için yetersiz kaldığından değerlendirmelerin güncel etik anlayışıyla yapılmasının yararlı olacağı düşünülmüştür.

Dolayısıyla etik normalarla yaklaşıldığında Barks'ın metinlerinin normlara uygunluğu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Mevlana'nın Coleman Barks tarafından uyarlanan şiirleri bu bağlamda incelendiği için bu bölüm çeviri etiğinde geçerli olan kuramsal görüşlere ayrılmıştır.

Son zamanlarda çeviri bilimi alanında üzerinde durulan konulardan biri de çeviri etiğidir. Çünkü Venuti'ye (1998: 81) göre çevirinin geniş alanda sosyal etkileri varsa, kültürel kimlikleri oluşturmada sosyal değişikliğe ve yeniden üretime katkı sağlıyorsa çevirinin uygunluğu veya sonuçlarının etik olup olmadığı sorgulanır ve okur üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi önemli görülebilir.

Etik genellikle doğru ya da yanlış kavramını yöneten değerler sistemini ve ahlaki prensipleri ilgilendirdiği için çeviri biliminin tarihinin aynı zamanda çeviri etiği tarihi olduğunu da söylemek mümkündür (Van Wyke, 2012: 548).

Çeviri, toplumların ve kültürlerin gelişiminde, şekillenmesinde bu denli büyük bir etkiye sahip olduğu için çeviri tarihi boyunca bilim insanlarının çeviri etiği ile ilgilenmiş olmaları olağandır. Fakat konuyla ilgili görüşler zaman içerisinde değişiklik göstermiştir.

Çeviri etiği ile ilgili geleneksel görüşler genellikle birkaç konu etrafında döner. Örneğin sadakat (Chesterman, 1997: 169). Sadakatin doğası gereği çevirmen ideal olarak alıcıya ya da erek okura değil kaynağa sadıktır. Fakat sadakat çeviri alanında artık revaçta değil (Pym, 2003: 2). Çünkü farklı kültürlerde ve zamanlarda farklı sadakat anlayışları gündeme gelmiş bunlar metin türlerine göre de değişiklik göstermiştir bu yüzden çevirinin neye ve kime karşı sadık olması gerektiği sorgulanmıştır (Chesterman, 1997: 169).

Çevirinin, orijinalinin aynısı olması gerektiği kavramı çeviri anlayışımıza o kadar yerleşmiştir ki, bugün birçok “etik kuralına” bile yansımaktadır. İki bin yıldır sadakat kavramı çevirmenlerin etik görevlerini anlamada temel oluşturursa da “sadakatin” tam olarak ne olduğu ve kime karşı sadık olunması gerektiği üzerinde bir fikir birliğine varılamamıştır (Van Wyke, 2012: 549).

Pym’e göre sadakatin artık revaçta olmamasının nedenlerinden biri de Vermeer ve Reiss’in (1984: 101) skopos teorisini açıkladığı üzere çeviri işinin amaç tarafından belirlenmesi gerektiği gerçeğidir. Çevirmen bir eylem yürütmekle görevlidir. Bu eylemin amacı da özellikle erek kültürde bir işlevi yerine getirecek bir metin üretmektir. Çevirmenin etik görevi de bu amacı gerçekleştirmektir. Pym, “eğer bir ilacın nasıl kullanılacağı ile ilgili bir çeviri yapılıyorsa, o zaman amaç ilacın doğru kullanılıyor olduğundan emin olmaktır” der. Eğer değişiklikler amaca ulaşmak için gerekliyse yapılmak zorundadır. Eğer çevirmemek gerekiyorsa, o zaman çevirmemek etik bir yol olmaya başlar. Bu bakış açısı etik çeviri için yeni bir alan açmıştır, etik artık çevirinin sadakat temelli görüşleriyle sınırlı değildir (Pym,2003: 3).

Geleneksel etik anlayışında çevirmen kaynak metni ve yazarını temsil etmekle sorumludur. Eğer kaynak metinde olan çeviri metinde yer almıyorsa, çevirmen kusurludur ve bu yüzden etik olmayan bir durum ortaya çıkar. Bu genel yaklaşım yıllar önce George Mounin tarafından sorgulanmıştır. Mounin çevirmenin basit bir şekilde kelimeler, dil bilgisi, tarz ya da anlamı yansıtamayacağı durumlar olduğuna işaret eder. Birçok teorisyen çeviriyi ödün verme sanatı, neyi çıkarıp neyi tutacağını bilme sanatı olarak görür (Pym, 2001: 130).

Çeviri etiği ile ilgili geleneksel görüşlerden bir diğeri de çevirmenin metinde düzeltmeler ve iyileştirmeler yapmaya hakkının olup olmadığıdır. Bu anlayışa göre düzeltme yapmak metnin daha çok okura sadık olduğunu gösterir; belki de bu yazarın kelimelerinden çok yazarın amacına sadık olunduğu anlamına gelir. Tartışmanın diğeri bir tarafı da çevirmenlerin çevirilerini yaparken ne kadar özgür olduklarıdır (Chesterman, 1997: 169). Geleneksel görüşe göre çevirmenin kaynak metnin anlamını bozması etik dışıdır. Robinson bunun okur açısından düşünüldüğünde bile çok dar bir bakış açısı olduğu kanısındadır. Çünkü çevirmenden kaynak metnin anlamını belli şekillerde değiştirmesinin istendiği bazı durumlar vardır, örneğin bir metnin televizyon, çocuk kitabı ya da reklam kampanyası için uyarlandığı zamanlar gibi (Robinson, 2003: 25).

Başlangıçta sıkı sıkıya bağlı olunan bu görüşler zaman içerisinde önemini yitirmeye başlamıştır. Çünkü çevirmenin aslına bağlı kalarak yaptığı çeviriler farklı dillerde ve kültürlerde gerçekleştirmek istediği amacı gerçekleştirememiş ve okura ulaşamamıştır.

Geleneksel etik anlayışının değişmeye başladığı geçtiğimiz yirmi yıl içerisinde etik kavramı üzerinde yeniden ciddi şekilde düşünölmeye başlanmıştır (Van Wyke, 2012: 548).

Chesterman geleneksel etik anlayışını sorgulayıp yeni bir yaklaşımın gerekli olduğunu düşönen akademisyenlerdendir. Chesterman çevirinin bir çeşit eylem olduğunu ve stratejilere dayanarak tanımlanabileceğini ve bu stratejilerin de normlar tarafından yönlendirilebileceğini savunmaktadır. Stratejilerin amacı normlara uymak ise normların amacı da belli değerleri desteklemektir. Çeviri etiği dört temel değerle açıklanabilir (Chesterman, 1997: 172). Bu değerler çevirmeni belli kabul edilebilir davranışlara uygun şekilde davranmaya zorlar. Bunlar bir şekilde değişikliği ya da değişikliğin önlenmesini gerektirir. Örneğin bazı durumlarda çevirmen olabildiğince kaynak metnin bir özelliğini korumaya çalışırken başka bir durumda değişiklik yapma ihtiyacı duymaktadır. Bu çevirmenin istenen durumla ilgili değerlendirmesine bağlıdır (Chesterman, 1997: 174). Bu dört temel değer açıklık, doğruluk, güven ve anlama'dır. Bunlar sadece çeviriye özel değildir diğeri iletişim ve davranış modellerinde de kullanılmaktadır (Chesterman,1997: 175).

Chesterman'ın üzerinde durduğu değerlerden ilki **açıklıktır**. Bu değerle ilgili zaman zaman doğruluğu kişiden kişiye değişebilecek bir fikir ortaya çıkmaktadır: gerektiği kadar açık olun. Fakat bu görüşle ilgili problem “gerekli açıklık derecesi”nin kaçınılmaz olarak yazarın (çevirmenin) kendi algısına bağlı olmasıdır; çevirmenler bakımından bu algı bir bakıma erek kültür normlarıyla ilgili bilgilerine ve erek kültürdeki belirli okur öngörme kabiliyetlerine bağlıdır. Fakat okurun tam olarak tahmin edilemediğini farzederek ki genelde olduğu gibi, çevirmenlerin okuyucularının kim olacağını bilebileceklerini düşünebilir miyiz? (Chesterman, 1997: 175).

Bu görüşle ilgili diğer bir problem de şudur: benim için açık olan senin için açık olmayabilir; bazı durumlarda açık olmak istemeyebilirim; ya da benim çok fazla açık olmamı istemiyor olabilirsin. Fakat bunların hepsi kabul edilebilir ve yine de açıklığın evrensel bir değer olduğu iddia edilebilir (Chesterman, 1997: 176).

Açıklık değerinin çeviri işi üzerinde iki genel etkisi vardır: önleyici ve üretici. Engelleyici olarak çevirmen açıklığın tersi olan anlaşılmazlık, istenilmeyen iki anlamlılık, mantıksızlık ve karışıklığın önüne geçmek için çevirmeyi amaçlar. Bunlar kararsız çeviriyi düzeltmek ya da değiştirmek için nedenlerdir. Üretici olanda, çevirmen genellikle en üst düzey açıklığa ulaşmak için çevirir (Chesterman, 1997: 177).

İkinci değer **doğruluk**'tur. İlişki normu tanımına göre çevirmenin kaynak ve erek metinler arasında uygun bir ilişki kurup devam ettirmesi gerekir. Geleneksel olarak bu norma uyan değer kaynak metne sadakat ve doğruluktan ve genellikle de eşdeğerlik kavramıyla eşleştiriliyordu fakat tam bir eşdeğerlik normal olarak mümkün olmadığı için çevirmen sadakatsiz olmayera mahkûm oluyordu. Bunun üzerine sadakat kavramı orijinal metnin yazarının niyetine sadakati kapsayacak şekilde genişletildi. Sadakat iki metin arasındaki ilişkinin doğasıyla ilgili olduğu için ve dilsel olduğu için uygun değildi o yüzden Chesterman sadakat yerine doğruluk değerini önermektedir (Chesterman, 1997: 178).

Genel anlamda eğer bir şey gerçeğine uygunsa onun doğru olduğunu söyleyebiliriz. “Doğruluk” durumla, önermesi arasındaki ilişkinin kalitesine bağlıdır. Önerme durumun tam olarak aynısı değildir. “Bu bir klavyedir” cümlesiyle şu an yazmak için kullandığım nesne aynı değildir. Sadece onunla fark edilebilir bir bağlantısı vardır. Fakat “doğru”

olmanın birden çok yolu vardır. Biz bir fotoğrafın gerçekten orijinalinin “gerçek bir kopyası” olup olmadığını belgelendiririz. Bu doğruluk anlayışı benzerliğin türü ve derecesi açısından farklılık gösterir. Fotoğraf iki boyutludur, insan gibi değildir fakat yine de hamilini doğru bir şekilde yansıtmaması gerekir; birçok farklı fotoğraf aynı kişiye eşit şekilde benzeyebilir. Diğer bir uçta, bir fotokopi orijinaline çok benzeyebilir, fakat yine de aynısı değildir. Kâğıt ve mürekkep kalitesi ne kadar benzer olsa da, bürokratlar bazen orijinal dokümanı isteyebilirler. Çeviriler kaynak metinlere birçok kabul edilebilir şekilde bağlıdır. Asıl mesele durumun gerektirdiği ölçüde bunların bir şekilde orijinaline göre doğru olması gerektiğidir (Chesterman, 1997: 179).

Eğer doğruluğun düzenleyici bir değer olduğu kabul ediliyorsa o zaman erek metin ve kaynak metin arasındaki ilişkinin doğruluğunun sağlanması ve korunması gerekmektedir. Kaynak ve hedef arasındaki ilişkiler elastiktir fakat bu elastikiyet tamamen koparılmamalıdır. Eğer erek metnin kaynak metinle hiç ilgisi yoksa o zaman bu metne çeviri diyemeyiz. O zaman bu ikisi arasında bir ilişki olmak zorunda ve bu ilişki de doğru olmak zorundadır. Vurgulanması gereken bir konu da davranışların bir amacı olduğudur. Eğer çeviri içerisinde hedeflenen bir eylem varsa, çevirinin hedeflerinden biri bu doğruluk değeriyle aynı doğrultuda hareket etmektir. Bu yüzden teorik olarak doğruluk önleyici faaliyeti, doğru ilişkiyi korumayı gerektirir (Chesterman, 1997: 180).

Üçüncü değer ise “**güven**”dir. Çevirmen orijinal yazara güvenmelidir, çeviri yapmaya geçecek bir metin olduğuna güvenilmelidir. Aynı zamanda çevirmen okurun çeviriyi iyi niyetle okuyacağına güvenmelidir, okur da karşılığında çevirinin okumaya değer olduğuna güvenmelidir. Aslında güvenmek zorunda olan sadece çevirmen değil aynı zamanda okur, aracı, yayımcı ve metnin yazarı (tabi ki hâlâ hayattaysa) gibi tarafların da güvenmeleri gerekir. Bu yüzden çeviride güven çift taraflı işler (Chesterman, 1997: 180).

Chesterman burada güvenin sorumluluk normunu yönettiğini öne sürer. Çünkü çevirmen ilgili tarafların sadakat isteklerine uygun şekilde davranmalıdır. Burada Nord (1991) tarafından kullanılan sadakat kavramı iletişim halinde olan insanlar arasındaki ilişkiyi belirleyen ahlaki kurallara işaret eder. Aynı şekilde sorumluluk da kişiye karşı olan sorumluluktur. Chesterman, Pym’in (1992a, 166) görüşüne katılarak çevirmenlerin

kültürler arası bir alanda çalıştıklarını, bu yüzden hiçbir kültürü ötekinden önemli görmemeleri gerektiğini vurgular. Pym'e göre çevirmenin asıl sadakati mesleğine olmalıdır. Bu yüzden çevirmenin sorumlu olması gerekenler arasında çevirmenin "mesleği" de sayılabilir. Çevirmen ve meslek arasındaki karşılıklı ilişkiyi Pym'in yorumunda görmekteyiz: bir metni çevrilmesini istediğimiz şekilde çevirmeliyiz. Çevirmenler neden sadık ve sorumlu olmalılar? Çünkü çevirmen olarak varlığını sürdürebilmek için tüm paydaşların güvenini kazanmak durumundadır. Güven kazanılmaktan çok kaybedildiği için çevirmenin tutumunun önleyici olması gerekir. Çevirmen bu güveni kaybetmeyi engelleyecek şekilde davranmalıdır (Chesterman, 1997: 181).

Çevirmen bu güveni ancak görünür olarak sağlayabilir. En azından çevirmenden bahsedilmeli, daha uzun işlerde ise çevirmenin stratejilerini, seçimlerinin nedenlerini anlattığı bir önsöz olmalıdır. Eğer okur beklentileri bir şekilde yerine getirilemiyorsa çevirmen bunu önsözde açıklamalıdır. Görünürlük aslında yukarıda bahsedilen sadakatin (Nord, 1991) bir bölümüdür. Çevirmenler yazdıklarından ve değiştirmeye, eklemeye ya da çıkarmaya karar verdiklerinden sorumludurlar. Pym (1992, 168) neden çevirmenlerin mesleklerine karşı sorumlu olmaları gerektiğini çevirinin amacıyla ilişkilendirir. Çevirmenler çevirinin kendi nihayi amacına uyacak şekilde mesleklerinin prosedürlerine ve kurallarına bağlı olmalılar. Bu amaç Pym'in (1992, 169) önerdiği üzere kültürler arası ilişkileri geliştirmektir. Chesterman bu fikre dayanarak şöyle bir sonuç çıkarmaktadır: neden çevirmeliyim? Kültürel ilişkileri geliştirmek kültürler arası güven kazanmayla eşdeğerdir (Chesterman, 1997: 182). Chesterman bu yorumunda çevirinin nihayi amacının kültürel ilişkileri geliştirmek olduğunu vurgulamaktadır. Bu da çevirmenin mesleğine karşı sadık olması ve bu yolla güven kazanmasıyla olanaklı olabilir.

Chesterman'a göre iletişim normunu vurgulayan değerlerden sonuncusu da "anlama"dır. Psikolinguistik olarak iletişimin ilk görevi anlamadır. Bu yüzden Chesterman iletişim normu için anlama değerini önerir. Anlama her zaman yorum içerir, yorum da farklılık ve öznel bilgi içerir; yorumlama her zaman özel yer ve zaman koşullarına bağlıdır (Chesterman, 1997: 183).

Davranış teorisi bağlamında baktığımızda çeviri işinin asıl amacının anlamayı sağlamak olduğu söylenebilir: yani anlaşılmayandan anlaşılana doğru bir durum değişikliği oluşturmak. Önleyici faaliyet açısından ise yanlış anlamayı önlemektir amaç (Chesterman, 1997: 184). Bu düşüncenin örneği kültürel çatışma olabilir. Kültürel çatışma kültürler arası iletişimi engeller. Kaynak metnin kültürel özellikleri “değiştirilmeden” çevrilirse bu algılamayı engeller, belki de yanlış anlaşılmayla sonuçlanabilir (Chesterman, 1997: 185).

Bu yüzden kültüre has bazı özelliklerin çevirisi dikkat gerektirir. Erek okurun bu özellikleri anlayabileceğinden emin olarak çevirmek anlaşılmamayı ya da yanlış anlaşılmayı azaltabilir.

Anlama değeri iki şekilde inşa edilir: a) okurlar arasında yanlış anlamayı olabildiğince azaltarak b) anlamayacak potansiyel okurların sayısını azaltarak (Chesterman, 1997: 186).

Yukarıda anılan bu değerlerin her biri çeviri normlarını -beklenti normları, ilişki normu, sorumluluk normu ve iletişim normu- düzene sokar. Açıklık ve doğruluk daha çok metinlerle ve aralarındaki ilişkiyle ilgiliyken; güven ve anlama kişiler arası ilişkilerle ilgilidir. Chesterman'e göre çeviri her ne kadar üretici bir faaliyet olsa da tanımlayıcı çeviri etiği bu değerleri önleyici faaliyet açısından da inceler (Chesterman, 1997: 186).

Chesterman çevirmenlerin duruma müdahalesi olan temsilciler olduğunu belirtmekte ve bunu gerçekleştirirken çevirmenlerin ne gibi hakları olduğunu, hangi etik değerlere başvurmaları gerektiğini sorgulamaktadır (1997: 187).

Çevirmenin rolünün alçakgönüllü bir köleden bağımsız bir uzmana nasıl değiştiğini düşünürsek, bu değişimin bağımsız çevirmenin gelişiminde de yansması gerektiğini anlarız. Chesterman'a göre özgür çevirmen kuralları çiğneme hakkını kendinde görür. Fakat sorumsuzca değil: etik bir bakış açısıyla kuralları çiğneme hakkını daha yüksek derecedeki kurallara uymaya çalışarak haklı çıkarabilir. Örneğin birçok metin türü için profesyonel çevirmenler, işlerinin gereği, anlaşılmazlığı gidermek ve okunurluğu arttırmak için çeviriyi düzeltmekte sakınca görmemektedir. Çevirmenler olarak dil uzmanları olduklarının özellikle dilsel konularda duyarlı olduklarının ve bu yüzden zor

anlaşılır metinlerin geliştirilmesinde doğal olarak yetkili olduklarının farkındalar, hâlbuki orijinal metin yazarları çok daha farklı alanlarda uzmanlık sahibidir. Anadilini konuşan her kişinin kendi dilinde çok iyi yazması beklenemez ki zaten ihtiyaçları da yoktur. Bu yüzden çevirmenin çeviriyi düzeltme davranışı açıklık ve anlama değerlerine uyma ile haklı çıkarılabilir (Chesterman, 1997: 190).

Chesterman özgür çevirinin davranış özgürlüğü ve durumsal kısıtlama arasında denge sağlamaya çalışması gerektiğini düşünmektedir. Çevirmenin sınırlamalara maruz kalmadığını düşünmenin bir anlamı yoktur. Hiçbir davranış dış dünyadan kopuk bir şekilde gerçekleşmez, her olayın bir başlangıç durumu vardır. Kimse dış dünyadan bağımsız yaşayamaz (Chesterman, 1997: 192).

Chesterman'ın burada vurgulamaya çalıştığı çevirmenlerin çevirilerini kültüre, topluma, metne, okura, yazara, yayımcıya, kültürler arası ilişkilere, mesleğe yani çeviri işine dâhil olan tüm katılımcılara göre şekillendirmesinin gerekli olduğudur çünkü çevirmen tüm taraflara karşı sorumludur ve bu tarafların güvenini kazanması gereklidir. Eğer çevirmen belirli bir durumda düzeltmek ve değiştirmek için karar vermek zorundaysa o zaman nihayi olarak mesleğin çıkarları ile uyuşacak ve kültürler arası iletişimin sağlanması ile sonuçlanacak şekilde karar vermelidir.

Chesterman yazısında Uluslararası Çevirmenler Federasyonu tarafından yayınlanan (1984'te) sözleşmeyi güncel çeviri görüşleri ve ortaya koyduğu değerler açısından değerlendirdiğinde (bakınız Chesterman, 1997: 187-189) yetersiz bulmakta ve yeni bir sözleşmeye ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir (Chesterman, 1997: 186).

Mevcut çeviri etiği modelleri üzerinde durarak bunların eksiklerini tespit etmiş ve onların yerine yeni bir yaklaşım geliştirmiş olan Chesterman (2001:139-142) başka bir çalışmasında mevcut modelleri ve eksikliklerini şu şekilde açıklamaktadır:

Temsil etiği: Bu etik anlayışı kutsal metin çevirilerinin yapıldığı sadık çevirinin en uygun olarak görüldüğü döneme dayanır. Buna göre kaynak metni ve kaynak metnin yazarının niyetini herhangi bir şey çıkartıp eklemeyen veya değiştirmeden doğru bir şekilde yansıtmak, etik anlayışının beklentisidir. Eğer çeviri diğerini yanlış yorumluyorsa, sonuç önyargılı, ideolojik olarak şüpheli olacaktır ki bu kültürler arası

algı ve ilişkiler için etik olmayan sonuçlar doğurabilir. Bu yüzden bu anlayış doğruluk ve güvenilirlik değerlerini vurgular: çevirmen iyi bir ayna gibi kaynak metni, yazarın niyetini ve hatta kaynak kültürü sadık bir şekilde yansıtmalıdır. Postmodern yaklaşımlar orijinalin sadık bir temsilinin olup olamayacağını sorgulamakta ve kaynak ve erek metin ve kültürler arasındaki ilişkilerin karmaşıklığını vurgulamaktadırlar. Fakat burada asıl problem bir şeyin başka bir şeyle temsil edilmesi yani gösterilmesidir. Bu durumda bu modelin etik anlayışı göstergesel olandır: çeviri orijinalin bir göstergesidir (a.g.e:139,140).

Hizmet etiği: Oldukça farklı bir yaklaşım da işveren tarafından gerçekleştirilen ticari hizmete dayalı çeviri anlayışıdır. Daha çok çevirinin işlevsel yönünün altını çizer. Çevirmen işveren tarafından ortaya koyulan talimatlara uyduğu ölçüde etik davranmış kabul edilir. Bu yüzden iyi bir hizmetkâr-çevirmenin en önemli özelliği sadakattir. Onlar her şeyden çok işverene sadıktırlar, aynı zamanda erek okura ve kaynak metnin yazarına da (a.g.e. 140,141).

İletişim etiği: 20.yüzyılın sonlarına doğru bu genel etik modeli daha çok ilgi görmeye başlamıştır. Burada vurgu diğerini temsil etmek değil diğerleriyle iletişimin sağlanmasıdır. Pym'in de bu iletişimin etik boyutunun altını çizen katkıları olmuştur. Pym'e (1997, 2000) göre kültürler arası iletişimin amacı işbirliğinden doğan karşılıklı çıkardır. Pym'in de vurguladığı üzere etik çevirmen ayrıca bazen hiç çevirmemenin daha yararlı olabileceğine karar verebilir. Bu görüşe göre etik çevirmen öncelikle kültürler arası alanda bulunan mesleğe karşı ve kültürler arası iletişimi mümkün kılan sisteme sadık olmalıdır. İletişimin bakış açısıyla etik çevirmen kültürlerarası anlayışı gerçekleştirmek için çalışan bir arabulucudur. Bu metinlerin, mesajların, işaretlerin, niyetlerin ve anlamların anlaşılmasıyla gerçekleşir. Bir çeviriyi anlamak çevirmenin ve yazarın iletişimsel niyetiyle uygun bir yoruma ulaşmak demektir (a.g.e. 140,141).

Norma dayalı etik: Çeviri etiğinin bu modeli dolaylı ya da açık olarak betimleyici çeviri çalışmalarından ve norm teorisinden ortaya çıkmıştır. Toury (1995)'e göre betimleyici çeviri çalışmaları çeviri ürününü ve alımlamasını etkilemek ve belirlemek için normları inceler. Bu normlar kabul edilebilir çeviri ürünlerinin nasıl olması gerektiğini ve bunların nasıl dönemden döneme ve kültürden kültüre değiştiğini belirtir. Bu yüzden etik bir şekilde davranmak normlara göre beklendik şekilde davranmak demektir. Bu

görüŖe göre bu beklentileri yerine getirememe durumunda - okurun beklediğinden daha kelimesi kelimesine çeviri yapıldığında ya da belirli bir ideolojiye sahip, kısaltılmış ya da uyarlanmış çeviriler söz konusu olduğunda - çevirmen bu durumu açık bir şekilde ön sözde belirtmelidir. Bu modeli vurgulayan temel değer güvendir: eğer çevirmenler normlara uyan şekilde davranırlarsa onlara ve bütün olarak mesleğe güvenmek daha kolaydır (a.g.e.141, 142).

Chesterman, değerlerin uyuşmadığı ya da çatıştığı durumlarda hiçbir modelin neyin etik olduğu konusunda açık olmadığını belirtmektedir. Farklı modeller farklı kapsam ve sınırlılıklara sahiptir: bazı modeller daha çok kutsal kitap çevirilerine uygulanırken bazıları da teknik çevirilere uygulanmaktadır. Üstelik farklı modeller farklı etik seviyesine odaklanmaktadır. Norm odaklı ve temsil odaklı modeller daha çok mikro düzeyde etkiye sahipken diğer modeller makro seviyede etki etmektedir (a.g.e. 142).

Bu dört model aynı zamanda benimsedikleri etik türleri açısından da farklılık gösterir. Hizmet ve norma dayalı modeller sözleşmeci etiğe örnek oluştururlar. Yani etik karar daha önceden oluşturulmuş anlaşma, kontrat ya da beklentilere dayanır; etik olmayan davranışlar bu normlara ya da sözleşmeye uymamaktan kaynaklanır. Diğer taraftan temsil ve özellikle de iletişimsel model faydacı etiğe örnektir. Etik kararlar tahmini sonuçlara dayanır; etik olmayan sonuçlar istenmeyen sonuçlar yüzünden eleştirilir (a.g.e. 143).

Etik modellerin problemlerinden biri de “açıklık” değerinin farklı şekillerde yorumlanmasıdır. “Açıklık” birçok çevirmenin çevirilerinde desteklemek istedikleri bir değerdir. Birçok kuramcı ya da çeviri hizmeti yöneticisine göre de böyledir. Açık olmamak okura aynı zamanda da işverene karşı sadakat anlayışına ihanet olarak algılanır. Çünkü işveren de okurun çeviriyi anlamasını bekler. Ancak açıklıktan ne kastedilmektedir? Kime, neye göre açıklık? (a.g.e. 143).

Açıklık farklı modeller tarafından farklı şekilde yorumlanmıştır. Temsil modelinde açıklık şeffaflık anlamına gelir, orijinal metin açık ve bozulmamış şekilde sunulmalıdır. Hizmet ve iletişim modellerinde açıklık ulaşılabilirlik olarak yorumlanır. Anlaşılır çeviri çok fazla zaman ve çaba harcamadan anlaşılabilen çeviridir. Burada açıklığın derecesi çeviri ve orijinal arasındaki değil çeviri ve okur arasındaki ilişkiyi etkiler.

Norma dayalı modelde ise, açıklık erek kültürün beklentilerine göredir. İstenen açıklığın derecesi bu beklentilere bağlıdır. Bu durumda bu dört model kısmen etkilidir: her biri genel etik anlayışının sadece bir kısmını karşılamaktadır bu yüzden de yetersizdir. Chesterman alternatif bir yol bulmaya çalışmaktadır (a.g.e.144).

Chesterman değerler üzerine odaklanmaktadır. MacIntyre'in (1981:178) tanımına göre değerler insanın yaptığı işte mükemmele ulaşması için beklenen özelliklerdir. Chesterman MacIntyre'a katılarak etik bir çevirmen olmak için en önemli değer doğru kararı verme isteği; iyi çevirmen olma isteği olduğunu vurgulamaktadır. Chesterman daha önce bahsettiği açıklık, doğruluk, güvenilirlik değerlerinin de önemli olduğunu vurgulamakta ve bu değerlere empatiyi de eklemektedir. Yani okurun, yazarın ve işverenin yerine kendini koyma becerisi. Ayrıca çevirmenden çeviri sürecinde karşılaşılan probleme iyi bir çözüm bulana kadar bırakmama kararlılığını ve cesaretini göstermesi de beklenmektedir. Chesterman "yemin" üzerinde durmakta ve bunun iyi çevirmen olmayı desteklediğini belirtmektedir. Ona göre yemin sözleşmeceli etiğin doğal bir ifadesidir; aynı zamanda faydacı etik yönü de vardır (a.g.e. 146-148).

Van Wyke Chesterman'ın bu fikrine katılmamaktadır çünkü iyi bir çevirmen olmak istemeyecek bir çevirmen bulmanın çok zor olduğunu belirtmekte ve kişinin iyi bir çevirmen olmayı açıkça istemesinin onun etik davranmasını nasıl sağlayacağını sorgulamaktadır. Etik bağlamında çeviri bilimlerinin asıl problemi etik çevirmenler için önerilen hiçbir ilkenin evrensel bir geçerliliğe ve duruma ulaşamayacak olmasıdır. Ne kadar çalışsalar da ve ne kadar ciddiyetle iyi niyetlerini açıklasalar da, çevirmenler her zaman karar vermek zorunda kalacaklar ve bu kararlar her yerde ve herkes tarafından kabul görmeyebilir (Van Wyke, 2012: 557).

Van Wyke bu görüşünde haklıdır. Herhangi bir etik prensibinin tüm zamanlarda ve toplumlarda genelgeçer olması imkânsızdır. Zaman içerisinde birçok konuda kabul gören çeşitli anlayışların değişmesi ve insanların daimi olarak daha iyisi için bir arayışta olması bunun bir göstergesidir. Bu yüzden bilim insanları her ne kadar göreceli ve değişken de olsa etik konusunda sorgulamaya ve yeni fikirler üretmeye devam etmektedirler.

Chesterman da mükemmele ulaşmak için çabalamanın gerekliliğini vurgulamaktadır ama bunun olumsuzluk üzerinde durularak daha kolay şekilde başarılabilmesine inanmaktadır. Chesterman'a göre adaletsizliği görmek adaleti görmekten daha kolaydır. Bu aslında daha pratiktir. İyiyi oluşturmaya çalışmaktansa kötünün giderilmesini öne sürer. Chesterman etik çevirmenin azaltmaya çalıştığı zararın "iletişimsel güçlük" (Chesterman, 1997:184-86) olduğunu savunur. "İletişimsel güçlük" anlamaya çalıştığın bir şeyi anlamamaktan, yanlış ya da yetersiz anlamaktan ya da mesajını karşıya geçirememekten kaynaklanır. İletişimsizlikten de kaynaklanabilir. Bu yüzden çevirmenin asıl görevi işverenin ne istediğini, kaynak metni, okurların neyi anlayabileceklerini anlamaktır. Eğer iletişimsel güçlük bizim negatif kutbumuzsa, anlamak da pozitif kutbumuzdur. Chesterman anlamının çevirmen için en önemli değer olduğunu savunur. Doğruluk, açıklık, güven gibi diğer değerler de anlamaya yardımcı olur (Chesterman, 2001: 151).

Chesterman'ın bu vurgusu önemlidir. Çevirmen öncelikle metnin anlaşılmasında, yanlış ya da yetersiz anlaşılması gibi istenmeyen durumların giderilmesi yolunda çaba sarfetmelidir. Bu mükemmele ulaşmak isteyen bir çevirmenin pratikte hedefine ulaşmasını kolaylaştırabilir.

Çevirmen tabii ki bu anlamının sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olduğunu hissedebilir ve bu kişisel sorumluluk duygusu neyi nasıl çevireceği hakkındaki kararlarını etkileyebilir. Bağlantılı tarafların bu çıkan sonuçlarla ne yapacağı- iletişim kurmak için mi, ya da her ne için kullanıyorlarsa- onların kendi etik prensipleriyle ilgilidir. Dahası herhangi bir mesleki etik daha genele, evrensel olana hizmet etmelidir (Chesterman, 2001: 152).

Chesterman çeviri etiğinde etkin olarak gördüğü dört temel değer olan açıklık, doğruluk, güven ve anlama ile örtüşecek şekilde bir yemin modeli önermektedir ve bu çeşit bir yeminin mesleki etik davranışa katkıda bulunabileceğini belirtmektedir.

Bu modelin önemli maddeleri şu şekildedir:

1. İletişimi arttırıp yanlış anlamayı en aza indirmek için uzmanlığımı kullanacağım.(anlama)

2. Çevirilerim kaynak metni yanlış şekilde temsil etmeyecek.(doğruluk)
3. Çevirilerimin mümkün olduğunca ulaşılabilir olmasına çalışarak okurlarıma saygı duyacağım. (açıklık)
4. İşverenin mesleki sırlarına saygı duyacağım ve onları kişisel çıkarlarım için kullanmayacağım. (güvenilirlik)(a.g.e: 153).

Anlama değerine vurgu yapan ilk madde aynı zamanda Pym'in de ortaya koyduğu iletişimin arttırılması fikriyle uyuşmaktadır. Pym (1997a, 100-101) çevirmenlerin asıl sorumluluğunun kültürler arası işbirliğini sağlamak ve geliştirmek olduğunu öne sürer (Koskinen, 2000: 80).Chesterman'a (2001: 141) göre iletişim açısından etik çevirmen kültürler arası anlayışı sağlayacak bir arabulucudur. Bu anlama neyi içerir? Niyahetinde birbirini anlamayı. Bu anlama metinlerin, işaretlerin, mesajların, niyetlerin ve amacın anlaşılmasıyla mümkündür. Bir çeviriyi anlamak yazarın ve çevirmenin iletişimsel niyetine uygun bir yoruma ulaşmak demektir.

Chesterman'ın belirttiği gibi yanlış anlaşılmayı azaltmak kültürel çatışmanın giderilmesiyle mümkündür (1997:185). Bunun için kültüre has özelliklerin anlaşılabilceğinden emin olarak çevirmek; gerekirse değiştirmek, uyarlamak ya da bu öğeleri çevirmemek bir yol olabilir.

İçöz (2012, 131) çevirmenin kaynak metin ve erek kültürün alıcıları arasındaki kültürel farklılıkları düşünerek kelimesi kelimesine çeviri yapmayı yeğlemeyebileceğini, erek kültürün alıcılarına anlaşılır gelmesi için metni uyarlamayı tercih edebileceğini belirtir. Bu nedenle çevirmen dilsel olarak kaynak metne yüzde yüz sadık olmamayı seçebilir.

Kussmaul de kültürle bağlantısı olan metinlerin çevirisinde yaşanan sorunların üzerinde durmuş ve çevirmenlerin erek kültürde tanınmayan kişi isimlerini ve kurumsal terimleri açıklamak ya da uyarlamak, göndermeleri açıklayıp hatta çıkarmak zorundaysa bunun için seçim yapmak zorunda kalacağını ifade etmiştir (1995: 65).

Çevirmenler okur beklenti, ilke ve değerlerinin kültür tarafından etkilendiğinin ve okurların cümleleri algılayışının geniş ölçüde bu değer, ilke ve beklentiler tarafından belirlendiğinin farkında olmalıdır (Kussmaul, 1995: 70).

Pym (2001: 137) etiğin artık genel olarak bağlamsal bir mesele olduğunu, belirli kültürel konum ve durumsal etkenlerin uygulayımına bağlı olduğunu savunmaktadır.

Pym'in bu görüşüne göre etiğin sadece belli şartlara ve durumlara bağlı olmadığını farklı kültürel ve durumsal bağlamların etik anlayışını değiştirmede etkili olduğunu belirtmek mümkündür.

Bunun yanı sıra artık metinlerden çok insanlara odaklanan anlaşmalarda artış görülmektedir. Artık kimse dilsel eşdeğerlik ya da sadakat ile ilgili etik anlayışıyla ve hatta bunların doğru olup olmadığını kanıtlamayla bile ilgilenmemektedir çünkü bunlara itirazı belirtmek artık kolay değildir. Bu meseleler devam etse bile daha farklı formlarda ve seviyelerde olmaktadır (Pym, 2001: 137). Günümüzde çevirinin amacı erek metne sadık olmak yerine yazarın ve metnin iletişimsel amacına sadık olmayı; yazara karşı sorumlu olmaktansa yazarın anlatmak istediğine ya da erek okura karşı sorumlu olmayı gerektirmektedir. Artık odak metinsel ve dilsel eşdeğerlikten ziyade insan ilişkilerine, metnin okur tarafından anlaşılmasına ve okur beklentilerine doğru kaymıştır.

Nord (2006: 141) eşdeğerliğin erek ve kaynak kültürlerdeki işlevleri açısından karşılanması kolay bir görev olmadığını; birçok durumda eşdeğerliğin gerekli olmadığını hatta istenilmediğini belirtir. Çevirmenin kararını belirleyen kaynak metin olmadığını erek metnin erek kültürde gerçekleştirilmesi beklenen iletişimsel amaç olduğunu bu yüzden çevirinin amaca yönelik profesyonel bir aktivite olduğunu belirtir (a.g.e.142).

Etik anlayışında görülen bütün bu değişikliklerle birlikte çevirmenin durumu, hakları, sorumlulukları ve ondan beklenenler de değişmiştir.

Geleneksel anlayışta çevirmenin görünür olmasına karşı çıkılırken yeni etik anlayışında çevirmenin görünürlüğü kabul edilir bir durum haline gelmiştir.

Kussmaul (1995, 41) bir metni anlamamızın kendi bilgimize ve deneyimimize bağlı olduğunu söyler. Ona göre üretmek gibi anlamak da yaratıcı bir süreçtir. Hatta yaratıcı “yanlış anlama”dan bile söz edilebilir. Bazen bir metni bir süre sonra tekrar okuduğumuzda onu farklı şekilde anlarız. Shakespear'in trajedilerini ergenlik

döneminde ve yirmi otuz yıl sonra okuduğumuzda bu oyunların farklı anlamlarına ulaşırız. Alımlama duyduklarımız ya da okuduklarımız tarafından değil bizim kişisel bilgimiz ve deneyimimiz tarafından da yönlendirilir. Anlamak sadece algısal değil aynı zamanda üretici bir süreçtir de. Bu yüzden bir metni bir süre geçtikten sonra tekrar okumak yeni bakış açıları kazanmamıza neden olur ki bu yorumlamalar da yaratıcılık olarak adlandırılabilir (Kussmaul, 1995: 41).

Bu yüzden farklı durumlardaki farklı çevirmenler aynı metni çevirdiklerinde orijinal metnin kastedilen anlamının ne olacağı ile ilgili farklı görüşler ortaya çıkacaktır, bu yüzden gelenekçilerin beklediği gibi çevirinin tarafsız çevirmenin de görünmez olması beklenemez (Arrojo, 2005: 238). Çevirmenlerin görünmez olamayacağı görüşü ve basit düzeyde bir sadakat isteğinin gerçekçi olmadığı, hatta belki etik bile olmayabileceği çeviri biliminde mesafe kat etmiştir (Van Wyke, 2012, 553).

Tabii ki çevirmenler üretim sürecinde yazarlar kadar özgür değillerdir, fakat oluşturma sürecinde yaratıcı bir kişi gibi problemi tanımlayabilmeli, gerekli bilgiyi toplayabilmeli ve çözümlerle ilgili hipotezleri üretebilmeliler. Genellikle yaratıcılık üretmeyle ilişkilendirilir. Bu yüzden dil alanında, bir şeyleri söyleme, yazma ve metinleri çevirme yaratıcı aktivitelerdir (Kussmaul, 1995: 41).

Bu yüzden günümüzde çevirmenler tarafsız arabulucular olarak değil anlamın üretilmesinde önemli rol oynayan temsilciler olarak görülmektedir. Çevirmenler kararları için sorumluluk almalı ve görünmezlik maskesi takmamalıdır. Kaynak metnedeğini ya da yazarın kastettiğini basitçe tekrar etmek fikrinin arkasına gizlenmemelidirler (Van Wyke, 2012: 551).

Günümüz çeviri teorilerinin hepsi şu görüşü paylaşmaktadır: çevirinin özü orijinalin aynısını tekrar üretmek değildir. Artık çeviriden kaynaklanan farklılıklara müsaade edilmekle kalınmamakta, bu farklılıklar övgü ile bile karşılanabilmektedir (Koskinen, 2000: 19).

Popoviç (1970, 78) de farklılıklara vurgu yapıyor çevirinin doğası gereği entelektüel ve estetik değerlerin değişikliğini gerektirdiğini belirtiyor. Ona göre bu değişiklikler iki dil, iki yazar ve iki edebi durum arasındaki farklar tarafından belirleniyor (a.g.e. 79).

Çevirmenin değişiklik yapmaya, bağımsız olmaya hakkı olacağını savunuyor ve orijinal metnin yararına olacaksa değişikliklerin kabul edilebileceğini savunuyor (a.g.e. 80).

Aslında “farklılık etiği” görüşünü paylaşan birçok modern çeviri teorisini etik çevirmenin sorumluluklarının diğer gerçeklerin de dilde yansıtılabileceği gerçeğini gizleyen gelenekleri sorgulamakta yattığını savunmaktadırlar (Van Wyke, 2012: 552).Van Wyke'nin de belirttiği üzere çevirmenler geleneksel görüşlerin sorgulanmasından sorumludurlar. Van Wyke ayrıca tek bir genel geçer doğrunun olmadığını ve diğer görüşlerin ve yaklaşımların da denenmesi konusunda çevirmenlerin cesaretli ve istekli olmaları gerektiğini dile getirmiştir.

Her ne kadar çevirinin yaratıcı bir süreç olduğu ve çevirmenin çeviriyi şekillendirirken değişiklikler yapmaya hakkı olduğu düşünülse de çevirmenin kararları ile ilgili okuru bilgilendirmesi gerektiği düşünülmektedir. Akademik çevre şu görüşte birleşmiştir: eğer çevirmen okuru bilgilendirirse tüm etik problemler çözülmektedir. Birçoğu Antonie Berman'ın (1995, 93) görüşünü paylaşmaktadır: çevirmen açık olduğu sürece her hakka sahiptir (Koskinen, 2000: 98).

Hans J.Vermeer (1996, 82) çevirmenin kaynak metin fonksiyonları ve niyetleri ile ilgili herhangi bir sapma konusunda erek alıcıları bilgilendirmesi gerektiğini söylemektedir (Koskinen, 2000: 98). Chesterman da çevirmenin çeviri sürecinde kullandığı prensipleri önsözde açıklaması gerektiğini belirtmiştir (Chesterman 1997, 182).

Bu noktada çevirmenin okuru bilgilendirmesi durumunda her hakka sahip olacağını söyleyen Berman ve onun gibi düşünen akademisyenlere katılmak biraz zordur. Çünkü yapılan çalışmanın kazandırdığı bilgiler ışığında çevirmenin yaptığı değişiklikleri metninin önsözünde belirtmesi, onun etik olması için yeterli değildir. Çünkü bu uygulama çevirmenin görevini fazla serbest algılamasına ve yanlış anlaşılmaya sebep olabilir.

Bütün bu düşüncelere rağmen etik üzerinde yeniden düşünmek ve çevirinin en karmaşık yapısına bir yaklaşım getirmek çevirmenlerin etik bir şekilde davranmalarını garantileyecek evrensel bir etik modeline ulaşılacağı anlamına gelmemektedir. Çevirmenler tarafından kaynak dil ve kültürler hakkında kazanılan bilginin miktarı,

çevirilerinin etik bulunmamasını engelleyemez. Dahası bir metinde belirli bir yaklaşımı savunan çevirmenler diğer metinlerde bunu kabul edilemez bulabilirler (Van Wyke, 2012: 554).

Fakat yine de önleyici faaliyet açısından bakarak en azından çevirmenin özgürlüğünün sınırlarını belirleyen bazı çizgiler konulabilir. Bu da etik olmayan çeviriyi tanımlayan bazı ifadelerle pratik olarak sağlanabilir.

İçöz'e göre

1. Çevirmen kaynak metni yanlış yorumlarsa ve yanlış şekilde yansıtırsa,
2. Yanlış ve ideolojik olarak şüpheli olursa,
3. Kasıtlı olarak ya da yanlışlıkla eksik ya da yanlış bilgilendirerek kaynak metnin değerini yitirmesine neden oluyorsa,
4. Etnomerkezci düşünceleri ve ideolojileri çok fazla kullanarak skandala yol açıyorsa çevirinin etik olmadığı iddia edilebilir (İçöz,2001: 134).

İçöz'ün sıralamış olduğu bu maddeler çevirinin etik boyutu anlamında yardımcı olabilir.

4. 2. Çeviri Örneklerinin İncelenmesi

Karşılaştırmalı incelemenin yapıldığı bu bölümde çevirilere dilbilgisel, şekilsel, söz dizimsel, sözcüksel ve anlamsal açılardan bakılmış ve elde edilen veriler güncel çeviri etiği kuramlarına göre değerlendirilmiştir.

The story of the person who knocked at a friend's door: his friend from within asked who he was: he said, “’Tis I,” and the friend answered, “Since thou art thou, I will not open the door: I know not any friend that is ‘I.’”

A certain man came and knocked at a friend's door: his friend asked him, “Who art thou, O trusty one?”

He answered, “I.” The friend said, “Begone, ’tis not the time (for thee to come in): at a table like this there is no place for

the raw.”

Save the fire of absence and separation, who (what) will cook the raw one? Who (what) will deliver him from hypocrisy?

The wretched man went away, and for a year in travel (and) in separation from his friend he was burned with sparks of fire.

3060. That burned one was cooked: then he returned and again paced to and fro beside the house of his comrade.

He knocked at the door with a hundred fears and respects, lest any disrespectful word might escape from his lips.

His friend called to him, “Who is at the door?” He answered, “’Tis thou art at the door, O charmer of hearts.”

“Now,” said the friend, “since thou art I, come in, O myself: there is not room in the house for two I’s.

The double end of thread is not for the needle: inasmuch as thou art single, come into this needle.”

3065. ’Tis the thread that is connected with the needle: the eye of the needle is not suitable for the camel.

How should the existence (body) of the camel be fined down save by the shears of ascetic exercises and works?

For that, O reader, the hand (power) of God is necessary, for it is the *Be, and it was* (bringer into existence) of every (seemingly) impossible thing.

By His hand every impossible thing is made possible; by fear

of Him every unruly one is made quiet.

What of the man blind from birth and the leper? Even the dead is made living by the spell of the Almighty,

3070. And that non-existence which is more dead than the dead— non-existence is compelled (to obey) when He calls it into being.

Recite (the text), *Every day He is (engaged) in some affair:*
do not deem Him idle and inactive.

His least act, every day, is that He despatches three armies:
One army from the loins (of the fathers) towards the mothers,
in order that the plant may grow in the womb;

One army from the wombs to the Earth, that the world may be filled with male and female;

3075. One army from the Earth (to what is) beyond death,
that every one may behold the beauty of (good) works.

This discourse hath no end. Come, hasten (back) to those two sincere and devoted friends.

Reynold Alleyne Nicholson, The Mathnawi Of Jalalu'ddin Rumi, (1868-1945)

Edited from the oldest manuscripts available: with critical notes, translations & commentary

Two Friends

A certain person came to the Friend's door
and knocked.

"Who's there?"

"It 's me. "

The Friend answered, "Go away. There's no place for raw meat at this table."

The individual went wandering for a year.

Nothing but the fire of separation can change hypocrisy and ego. The person returned completely cooked, walked up and down in front of the Friend's house, gently knocked.

"Who is it?"

"You. "

"Please come in, my self, there's no place in this house for two.

The doubled end of the thread is not what goes through the eye of the needle.

It's a single-pointed, fined-down, thread end, not a big ego-beast with baggage."

But how can a camel be thinned to a thread?

With the shears of practices, with *doing* things.

And with help from the one who brings impossibilities to pass, who quiets willfulness, who gives sight to one blind from birth.

Every day that one does something.

Take that as your text.

Every day God sends forth three powerful energies:

One, from the sperm of the father into the mother, so growth may begin.

Two, a birth from the womb of the ground, so male and female may spring into existence.

Three, there's a surge up from the surface
into what is beyond dying, that the real beauty
of creating can be recognized.

There's no way to ever say this.

Let's return to the two friends whose thread
became single,
who spell with their two letters
the original word,

Coleman Barks, The Essential Rumi, Harper Colins Publishers, New York, 1995
Translated by Coleman Barks, with John Moyne, A.J. Arberry, Reynold Nicholson

Who Is That At the Door?

The story of the person who knocked on the door of a friend. (The
friend) said from within, "Who is that?" He answered, "It's me."

The friend said, "Since you are you, I will never open the door. I
don't know anyone among (my) friends who is "me," (so) go
(away)!"

Someone came (and) knocked on the door of a friend. His friend
said, "Who are you, O trustworthy one?"

He answered, "Me." (The friend) said, "Go (away), it's not the
(right) time. At such a table as this there is no place for the raw."

What can cook the raw one, except the fire of separation. What

(else) can free him from hypocrisy?

That poor miserable man left and traveled for a year. He burned from sparks [of painful longing] in separation from (his) friend.

3060. That burned one became "cooked," (and) then returned. He went back to the house of (his former) companion.

(Using) the door-ring, he knocked at the door with a hundred worries and courtesies [in mind], so that no rude words might spring forth from (his) lips.

His friend called out, "Who is that at the door?" He answered,

"Only you are at the door, O seizer of hearts!"

(The friend) said, "Now, since you are me, O me, come in,

(since) there's no room for two 'me's' in the house.

"The two ends of the thread are not (suitable) for the needle. (So), if you are a single strand, come into the needle."

3065. (Only) the thread becomes connected with the needle; the eye of the needle is not appropriate for a camel.

The camel's existence can never become thin except by (means of) the shears of strict exercises and work.

3067. (But) for that, O so-and-so, the Power of God is needed—since it is the "Be! And it was "for every (apparently) impossible (situation).

Ibrahim Gamard, "Sunlight" (yahogroups.com)

<http://www.dar-al-masnavi.org/n-I-3052.html> (05.08.2015)

Story about the person who knocked on the door of his beloved, who asked him from inside, 'Who is it?' He replied 'It is I!' She responded, 'Since you are you, I won't open the door: I don't know any friend who is 'I'—go away!'

A man knocked on his lover's door one day,

'Who is it?' he heard his beloved say.

He said, 'It's me.' She answered, 'Leave at once! **3070**

There isn't room for such raw arrogance.'

Raw meat's cooked just by separation's flame—

What else can cure hypocrisy's deep shame?

He wandered off in pain as his heart burnt,

In exile from the one for whom he yearned,

Matured before then going back once more

And walking to and fro outside her door.

He tapped the door, now suffering nerves inside,

Not to let slip a wrong word how he tried!

His sweetheart then responded, asking who **3075**

Was at the door—he said, 'None, love, but you.'

'Now you are I, please enter in this place

Because for two I's here there isn't space.'

A needle can't accommodate split thread,

To enter thread must have a single head.

To fit a needle thread is suitable,

For camels, needle eyes are much too small!*

A camel's being must be cut to size

With scissors of religious exercise—

For that to work God's hand is necessary— **3080**

His 'Be!' solves each impossibility.
With His hand everything is possible—
Fear of Him tames each stubborn animal;
He doesn't heal just lepers and the blind

But he can raise the dead too you will find

And non-existents, more dead than the dead,
Towards existence by His will are led.
Recite, 'He works on something new each day'

And never think He idles time away.

...

His least achievement daily is to send
Three armies, each to a specific end:
One from men's loins to mothers has to go
So in their wombs they'll form an embryo;
One from the wombs towards the world outside-
Thus males and females have been multiplied;
One army's sent above straight from the earth
So all can see good actions have much worth-
This talk is endless, so come quickly here
To friends and followers who are sincere!

Jawid Mojaddedi

Rumi The Masnavi Book One, Oxford University Press, New York, 2004

Allah'tan başka her şey fanidir.

-Birisi geldi, bir dostun, bir sevgilinin kapısını çaldı. Sevgilisi içerden; 'Ey güvenilir kişi kimsin?' diye seslendi.

-Kapıyı çalan; ‘Benim.’ deyince, sevgilisi; ‘Git.’ dedi. ‘Senin için içeri girme zamanı değildir. Böyle bir manevi nimetler sofrasında ham kişinin yeri yoktur.’

-Ham kişiyi, ayrılık ve firak ateşinden başka ne pişirebilir? Nifaktan, ikiyüzlülüğten onu ne kurtarabilir?

-O zavallı adam kapıdan döndü, tam bir yıl yollara düştü, sevgilisinin ayrılığı ile yandı, yakıldı.

-O yanık âşık ayrılık ateşi ile pişerek döndü geldi, dostun evi etrafında yine dolaşmağa başladı.

-Ağzında sevgiliyi incitecek bir söz çıkmasın diye, yüzlerce korku ile yüzlerce defa edebi gözetererek kapının halkasını vurdu.

-Sevgilisi içeriden; ‘Kapıyı çalan kimdir?’ diye bağırdı. Adam; ‘Ey gönlümü almış olan! Kapıdaki de sen’sin.’ cevabını verdi.

-Sevgilisi; ‘ Mademki şimdi ‘sen’ ‘ben’sin. Ey ‘ben’ olan; ‘ben’den ibâret olan; içeri gir. Bu ev dardır. Bu evde iki ‘ben’i alacak yer yoktur.

-İğneden geçirilecek iplik, iki ayrı iplik olursa, ucu çatallaşır da iğneden geçmez. Mademki, sen tek katsın, birsin; gel o iğneden geç’.

Allah, her gün, her an yeni bir iştedir.

-O’nun elinde, her olmayacak şey olacak hale gelir. Her başkaldıran her azgın, O’nun korkusu ile yatıştır, sâkin olur.

-Sen anadan doğma körleri, cüzzamlıları bir tarafa bırak, ölü bile, çok güçlü aziz ve eşsiz Allah’ın emri ile dirilir.

-Yokluk yok iken, ölüden de ölü iken, O’nun var etme gücü ile çaresiz kalır da varlık âlemine gelir.

-Göklerde ve yerlerde bulunanlar, her şeyi O’ndan isterler. Çünkü tüm varlıklarını O’na borçludurlar. Cenab-ı Hakk her gün, her an yeni bir iştedir. ‘ Kimilerini yaratırken,

kimilerini öldürür. Bir hali giderir başka haller getirir.’ ayetini oku da, Allah’ı işsiz güçsüz sanma.

-Onun en hafif, en küçük işi her gün bu dünyaya üç ordu yollamasıdır.

-Bir orduyu, doğacak çocukların döllemesi için babaların bellerinden anaların rahmine gönderir.

-Bir orduyu da, dünya erkek ve dişilerle dolsun diye, rahimlerden yeryüzüne gönderdiği çocuklar ordusudur.

- Cenab-ı Hakk bir orduyu da herkes yaptıklarının karşılığını görsün diye yeryüzünden, ötelere, ecel tarafına gönderir.

Şefik Can, Konularına Göre Açıklamalı Mesnevi Tercümesi, Ötüken Neşriyat, 1997

Birisi, bir dostun kapısını çaldı. Dostu içerden, kim o dedi. Adam, benim deyince dost, mademki dedi, sen, sensin, kapıyı açmıyorum; dostlardan ben olan hiç bir kimseyi tanımıyorum; git.

Birisi geldi; bir dostun, bir sevgilinin kapısını çaldı; sevgilisi, kimsin a güvenilir er dedi.

Adam, benim deyince, git dedi; şimdi çağı değil; böylesine sofrada ham kişinin yeri yok.

Ham kişiyi ayrılık ateşinden başka ne pişirebilir; iki yüzlülükten ne kurtarabilir?

O yoksul gitti; tam bir yıl yollara düştü; sevgilinin ayrılığıyla kıvılcımlar saçarak cayır cayır yandı.

O yanmış-yakılmış kişi pişti; olgunlaştı. Geri geldi, gene sevgilinin evinin çevresine düştü.

Yüzlerce korkuyla, yüzlerce defa edebi gö - zeterek kapının halkasını çaldı; ağzından edebe aykırı bir söz çıkacak diye de korkup duruyordu.

Sevgilisi, kapıdaki kim diye bağırdı. Adam, a
gönüller alan dedi, kapıdaki sensin.
Sevgilisi, mademki bensin, gel, içeriye gir
dedi; ev dar, iki kişi sığmıyor.
İğne yordamından iki iplik geçemez; mademki
tek katsın, gel, geç şu iğne yordamından.
İpliğin iğneye bağlantısı var; iğne yordamından
geçer. Ama bu iş devenin harcı değil;
deve iğne yordamından geçemez.
Devenin cüssesi, riyazatlar, ibadetler
makasından başka birşeyle incelir mi hiç?
Bu işe Tanrı'nın (kudret) eli gerek a yiğit;
çünkü Tanrı'nın (kudret) eli, her olmayacak
şeyi var eder.
Onun elinde, her olmayacak şey, olacak
hale gelir; her baş çeken yatıştır, ramolur.
Anadan doğma kör kim oluyor, cüzamlı da
kim? Ölü bile o üstün erin afsunuyla dirilir.
Yokluk, ölüden daha da ölüyken onun var
etme avucunda çaresiz kalır, varlık alemine
gelir.
Her gün bir iştedir o, ayetini oku da onu
işsiz - güçsüz bilme.
En aşağılık işi, her gün bu yana üç ordu
yollamasıdır.
Bir orduyu, rahimlerde bitecek şeyleri bitirip
geliştirmek için bellerden analara gönderir.
Bir orduyu, dünya erkekle dişiyle dolsun
diye rahimlerden şu toprak yurduna yollar.
Bir orduyu da, herkes yaptığının karşılığını
görsün diye şu toprak yeryüzünden ecele salar.
Bu sözün sonu yoktur; haydi, sen gene tertemiz

iki dostun yanına at koştur.

Abdülbaki Gölpınarlı, *Mesnevi Tercemesi ve Şerhi, 1985*

İncelemeye başlıktan başlanacak olursa çevirmenlerin farklı seçimlerde buldukları görülebilir:

Reynold Alleyne Nicholson : “The story of the person who knocked at a friend's door: his friend from within asked who he was: he said, “ Tis I,” and the friend answered, “Since thou art thou, I will not open the door: I know not any friend that is ‘I.’”

Coleman Barks: “Two Friends”

İbrahim Gamard: “Who is that at the door?”

The story of the person who knocked on the door of a friend. (The friend) said from within, "Who is that?" He answered, "It's me."

The friend said, "Since you are you, I will never open the door. I don't know anyone among (my) friends who is "me," (so) go (away)!"

Jawid Mojaddedi: “Story about the person who knocked on the door of his beloved, who asked him from inside, ‘Who is it?’ He replied ‘It is I!’ She responded, ‘Since you are you, I won’t open the door: I don’t know any friend who is “I”—go away!’

Şefik Can: “Allah’tan başka her şey fanidir.”

Abdülbaki Gölpınarlı: “Birisi, bir dostun kapısını çaldı. Dostu içerden, kim o dedi. Adam, benim deyince dost, mademki dedi, sen, sensin, kapıyı açmıyorum; dostlardan ben olan hiç bir kimseyi tanımıyorum; git.”

Barks'ın hikâyeden alımladığını özetleyen kısa bir başlık kullandığı görülmektedir. Bu şekilde başlığı değiştirmesinin, daha kısa ve net bir başlık kullanmasının nedeni okurda şiiri okumak için istek ve merak uyandırmak istemesi olabilir.

Alwazna (2014: 55) çevirmenin çeviri stratejisinin dayandığı üç önemli faktörün önemini farkına varması gerektiğini belirtir. Bu faktörler çevireceği metnin yapısı, çevirinin amacı ve çevirinin aktarılacağı okurun türünü içermektedir. Pym(2003:3) çevirmenin bir eylem yürütmekle görevli olduğunu, bu eylemin amacının da özellikle erek kültürde bir işlev yerine getirecek bir metin üretmek olduğunu belirtir ve çevirmenin aldığı kararın etik boyutunun bu amacı gerçekleştirmek olduğunu ifade eder.

Barks tarafından gerçekleştirilen eylem tüm bu etik tanımları karşılamaktadır.

Burada Barks'ın çevirilecek metnin amacına ve erek okura göre strateji belirlediğini söylemek mümkündür. Metnini etkili hale getirmeye çalışarak özgün metnin yazarının amacını erek okura aktarmayı hedeflemiştir ve aynı zamanda bu aktarımı yaparken erek okuru da göz önünde bulundurmıştır.

Nicholson, metinde beyit numarası verilmeden yazılan bölümü koyulaştırıp başlık olarak kullanmayı uygun görmüştür. Metne sadık kalma davranışı geleneksel çeviri etiği anlayışıyla bağdaşmaktadır. Chesterman (2001:139,140) temsil etiğinden bahsederken çevirmenden beklenenin kaynak metni ya da kaynak metnin yazarının niyetini herhangi bir şey çıkartıp eklemeden veya değiştirmeden doğru bir şekilde yansıtmak olduğunu belirtmektedir. Bu anlayışa göre çevirmen iyi bir ayna gibi kaynak metni, yazarın niyetini ve hatta kaynak kültürü sadık bir şekilde yansıtmalıdır. Nicholson'un seçimi temsil etiği kapsamında değerlendirilebilir.

Çevirmenlerin kullandığı başlıklar ve şiirin içeriği incelendiğinde hikâyedeki iki karaktere farklı cinsiyetler yüklendiği görülmektedir. Nicholson'un, Gamard'ın, Can'ın ve Gölpinarlı'nın çevirilerinde kapıyı çalan erkek iken, kapıyı açanın cinsiyeti belirsizdir. Barks ise her iki kişinin cinsiyetini de çevirisinde belirtmemiştir. Mojadeddi diğer çevirmenlerden farklı bir tercihte bulunmuş ve kapıyı açan kişiyi bir kadın olarak çevirmiştir.

Divan şiirinde sevgilinin cinsiyetinin ne olduğu henüz netlik kazanmamış görünmektedir. Bakış açısına göre değişen bu durumu eldeki malzeme de desteklemektedir. Bir açıdan kadın ve kadın özelliklerinde karşımıza çıkan sevgili diğer açıdan erkek ve erkek özelliklerinde görünebilmektedir. Bu durum nereden kaynaklanmakta ve sevgili niçin böyle değişken bir hüviyet göstermektedir? Şüphesiz bu sorunun cevabı divan şiirinin hususî dünyasında, özel aşk algısında gizlidir. Aşkın, bir olgunlaşma, kemale erme, sevgilide fani olma olarak algılandığı divan şiirinde âşığın da buna uygun şekilde karşımıza çıkması tasavvuf düşüncesinin bir yansımasıdır (Gönel,2010:216).

İdealize edilen sevgili cinsiyet ve uzviyet kaydından uzak plastik bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Sevgilinin divan şiirinde bu şekilde konumlandırılması bilinçli bir tercihtir. Böylece şairler onunla beşerî aşktan başlayarak ilahî aşka kadar olan perdede her türlü ortama ve yoruma müsait anlam derinliğine kavuşmuşlardır. Muhatabın belirsizliği aynı zamanda şiire cazibe ve canlılık katmıştır. Beşerî sevgili ise kadın ve kadın özellikleri ile anlatılmıştır. “Herkesin gönlündeki manaya ve niyete hitap eden sevgili zamanı ve mekânı aşarak vücuda gelmiş bir kurgu tiptir. Önemli olan cinsiyeti değil varlığıdır. Zaten her devirde bütün şairlerin âşık olduğu sevgilinin başka türlü olması da düşünülemez” (Gönel, 2010: 70).

Barks’ın da başlıkta cinsiyet belirtmediği, bu değişikliği muhtemel yanlış anlamaların (iki erkeğin sevgili olması gibi) önüne geçmek için yaptığı düşünülebilir. Ereğ kültürün divan edebiyatında geçen “ilahi aşk” kavramına uzak olduğu düşünüldüğünde hikâyedeki ilişkinin gerçek anlamında anlaşılamayabileceği düşünülmüş olabilir.

Bu durumda Barks orijinal metnin yararına olabilecek şekilde karar almıştır. Popoviç’inde belirttiği üzere orijinal metin yararına olacaksa değişiklikler kabul edilebilirdir (1970: 80).

Chesterman (1997: 184) çeviri eyleminin asıl amacının anlamayı sağlamak olduğunu, yani anlaşılmayandan anlaşılana doğru bir durum değişikliği oluşturmanın gerekliliği üzerinde durur. Amaç metin açısından yanlış anlaşılmayı okur açısından ise yanlış anlamayı önlemek olarak değerlendirilebilir.

Ayrıca kişiler için kullanılan ifadeler de değişiklik göstermektedir. Nicholson, Barks ve Gamard “friend”(arkadaş); Mojadedi “beloved”(sevgili); Can “sevgili”; Gölpinarlı ise “dost” sözcüğünü kullanmayı yeğlemişlerdir. Kussmaul(1995,41) bir metni anlamamızın kendi bilgi ve deneyimimize bağlı olduğunu ve üretmek gibi anlamının da yaratıcı bir süreç olduğunu belirtmektedir. Bu yüzden Arrojo’nun da belirttiği gibi çevirinin tarafsız, çevirmenin de görünmez olması beklenemez(2005:238). Dolayısıyla farklı çevirmenler tarafından metnin farklı anlaşılması ve de yorumlanmasından kaynaklanan farklı kelime seçimleri de çevirmenin görünürlüğünün bir göstergesidir. Çevirmenin görünmez olamayacağını ve basit düzeyde bir sadakat isteğinin gerçekçi olmadığını Van Wyke(2012,553) da dile getirmiştir.

Çevirmenlerin metinlerinde farklı tercihlerde bulunmaları onların metni okurken yaratıcı bir süreçten geçtiklerini göstermektedir. Dolayısıyla metni her okuyanın o metinden aynı şeyi anlamasının beklenemeyeceği görülmektedir. Aynı zamanda çevirmenin algılama süreci sonunda metinde değişiklikler yapması olasıdır. Çünkü Wyke’ın (2012,553) da belirttiği gibi bir metnin çevrilmesi aşamasında basit düzeyde bir sadakat anlayışı günümüzde geçerliliğini yitirmiştir.

3056. Beyit

*A certain man came and knocked at a friend's door: his friend
asked him, “Who art thou, O trusty one?”*

Reynold Alleyne Nicholson

*A certain person came to the Friend's door
and knocked.*

"Who's there?"

Coleman Barks

Barks kaynak metin olarak kullandığı Nicholson’un çevirisinde geçen “certain man” ifadesini “certain person” olarak değiştirmiştir. Nicholson’un çevirisinde arkadaşının kapısını çalan kişi bir erkek iken, Barks hikâyedeki karaktere bir cinsiyet yüklememiş

ve “person”(kişi) kelimesini kullanmıştır. Barks’ın bu seçiminin Gönel (2010: 70)’in de makalesinde değindiği gibi “muhababın belirsizliğinin şiire cazibe ve canlılık katması”ndan kaynaklandığı söylenebilir. Aynı zamanda Barks’ın başlıkta cinsiyet belirtmemesindeki neden bu beyit için de geçerlidir. Barks’ın okurun hikâyedeki ilişkiyi yanlış anlamaması için insiyatif kullandığı düşünülmektedir.

Nicholson’un çevirisinde “a friend’s door” ifadesi herhangi bir arkadaştan bahsederken, Barks bunu daha belirli hale getirmeyi yeğlemiş ve “the” (belirli tanımlama edatı)’nı kullanarak bahsi geçen kişinin herhangi bir arkadaş değil, bilinen bir kişi olduğunu göstermiştir. Ayrıca Barks’ın “Friends” (arkadaş) sözcüğünün baş harfini büyük yazması da o kelimeyi özelleştirerek önemini arttırmak istemesinden kaynaklanabilir. Bir başka nokta da Barks’ın dolaylı anlatımdansa karşılıklı konuşmayı tercih etmiş olmasıdır. Barks’ın, metni daha etkili hale getirmek istediği düşünülmektedir.

Ayrıca Barks karakterlerin cinsiyetlerinin belirtilmemesinin dolaylı anlatımda kelime tekrarına yol açacak olduğunu düşünmüş olabilir. Barks’ın bu seçimleri metnini daha etkili ve anlaşılır kılmak istemesiyle açıklanabilir.

Chesterman (2001,151) çevirmenin asıl görevinin işverenin ne istediğini, kaynak metni, okurların neyi anlayabileceklerini anlamak olduğunu vurgular. “Anlamanın” çevirmen için en önemli değer olduğunu savunur. Dolayısıyla Barks’ın burada “anlama” değerini benimsemiş olduğu ve anlaşılabilirliği arttırmaya çalıştığı düşünülebilir.

Barks “Who art thou”(sen kimsin?) sorusunu değiştirerek “Who’s there?” (Kim var orada?) şeklinde sormuş, “o trusty one” (ey güvenilir kişi) kısmını da çıkarmıştır. “Ey güvenilir kişi” erek kültüre yabancı gelebilecek bir seslenme ifadesi olduğu için Barks bu ifadeyi metnine almamayı uygun görmüş olabilir.

Barks’ın kısaltmalarında dikkat çekici diğer bir unsur da noktalama işareti kullanmayıp cümleleri “yeniden yazarak” yalınlaştırma yoluna gitmiş olmasıdır. Erek okuru göz önünde bulundurarak okunurluğu ve anlaşılabilirliği arttırmaya çalıştığı düşünülmektedir. Chesterman’ın (2001, 151) da belirttiği üzere çevirmenin görevi okurun neyi anlayabileceğini anlamaktır.

Nord çevirmenin kararını belirleyen kaynak metin olmadığını erek metnin erek kültürde gerçekleştirmesi beklenen iletişimsel amaç olduğunu bu yüzden çevirinin amaca yönelik profesyonel bir aktivite olduğunu belirtir (2006: 141,142).

Barks da Mevlana'nın düşüncelerini erek okura yansıtma amacını güderek metnini şekillendirmeye çalışmıştır.

Someone came (and) knocked on the door of a friend. His friend said, "Who are you, O trustworthy one?"

İbrahim Gamard

*A man knocked on his lover's door one day,
'Who is it?' he heard his beloved say.*

Jawid Mojaddedi

Birisi geldi, bir dostun, bir sevgilinin kapısını çaldı. Sevgilisi içerden; 'Ey güvenilir kişi kimsin?' diye seslendi.

Şefik Can

*Birisi geldi; bir dostun, bir sevgilinin kapısını
çaldı; sevgilisi, kimsin a güvenilir er dedi.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3057. Beyit

*He answered, "I." The friend said, "Begone, 'tis not the time
(for thee to come in): at a table like this there is no place for
the raw."*

Reynold Alleyne Nicholson

"It 's me. "

The Friend answered, "Go away. There's no place

for raw meat at this table."

Coleman Barks

Barks metninde karşılıklı konuşma şeklinde bir anlatım tercih ettiği için Nicholson'un çevirisinde bulunan "he answered" kısmını atlayarak metni kısaltmayı yeğlemiştir.

Nicholson'un çevirisinde kişi soruya "I" (ben) diye cevap verirken, Barks "me" zamirini kullanmayı tercih etmiştir. Bunun nedeni anlatımın karşılıklı konuşma haline dönüştürülmüş ve "it's me" (benim) cevabının karşılıklı konuşmaya daha uygun olacağı düşünülmesi olabilir.

Günlük kullanımda "Ben" zamiri, konuşanı, diğer bir deyişle etken olanı göstermektedir. Bu şekilde merkezde yer alan bir kişiyi veya kişiliği temsil etmektedir. Gündelik yaşamda, örneğin çocuğun hayatında "Ben" kelimesi bu nedenle büyük bir çekiciliğe sahiptir. Varlık iddiasının özünde yer alan kişilik, kendisini en kolay şekilde bu zamirle ifade etmektedir. Gerçekte birinci, ikinci ve üçüncü kişi ve kişileri adlandırmak için masumca kullanılan "Ben", "Sen" ve "O" zamirleri, gündelik hayatta benlik ve bizlik gibi baskın ve olumsuz bir kişiliği veya dışlamayı temsil edebilmektedir (Karaismailoğlu, 2004:8).

"I" (ben) zamiri benliğin olumsuz tarafını akla getiren bir ifade olduğu için, Nicholson'un çevirisinde bu olumsuz kişilik özelliğini "I" (ben) zamiriyle göstermesinin hikâyenin içeriği açısından daha yerinde olduğu düşünülebilir.

Nicholson, "tis not the time"(zamanı değil) ifadesini tamamlamış ve bunu parantez içinde "for thee to come in" (senin için içeri girme...) şeklinde aktarmıştır.

Nicholson'un metni alımlama süreci sonunda yaptığı bu eklemeleri parantez içinde vermesi özgün metne sadakat ilkesinden taviz vermemeye çalıştığının bir göstergesidir.

Barks'ın metninde "*tis not the time (for thee to come in)*" ifadesi yer almazken devamında gelen cümlede ekleme görülmektedir. Nicholson'un çevirisinde "*at a table like this there is no place for the raw.*" (böyle bir masada çiğ ete yer yok) şeklinde bir ifade geçerken Barks, "*there's no place for raw meat at this table.*"(bu masada çiğ ete

yer yok) şeklinde cümledeki bağlama uygun bir ekleme [”meat”(et)] yapmıştır. “Meat” sözcüğü kaynak metinde yer almamaktadır.¹⁷

Venuti (2004,17-18) çeviri sürecindeki alımlama ve yorumlama gücünün önemine değinerek çevirmenin metne açıklayıcı öğeler ekleyebileceğini belirtmektedir. Bu değerlendirme göz önünde bulundurulduğunda erek metne yansıyan tüm açıklayıcı öğeler çevirmenin görünürlüğünü sağladığı için etik sayılabilir.

“At a table like this there is no place for the raw.” ifadesinin mecazi anlamda kullanıldığı görülmektedir. Bu ifadede kullanılan “table” (masa) sözcüğü manevi nimetler sofrasını, “ raw“ (çiğ) da olgunlaşmamış insanı ifade etmektedir. Barks’ın bu ifadeyi aynı anlamda aktardığı düşünülebilir. “Meat” (et) sözcüğünün ifadenin erek okura daha yakın gelmesi için eklenmiş olduğu düşünülebilir. Bu ifadenin erek dilde kullanılıyor olmasından yola çıkarak Barks’ın “yerlileştirici” bir tutum sergilediği söylenebilir¹⁸. Çevirmenin görevi okurun neyi anlayabileceğini öngörmektir diyen Chesterman’ın (2001,151) görüşüyle Barks’ın seçimleri aynı doğrultudadır.

Barks diğer çevirilerde görülen “at a table like this” (Nicholson), “at **such** a table as this” (Gamard), “**böyle**, bir manevi nimetler sofrasında” (Can), “**böylesine** sofrada” (Gölpinarlı) ifadesinde kullanılan benzetme yapısını metninde kullanmamayı tercih ederek dilbilgisel değişiklik yapmış, ifadeyi “**at this table**” (bu masada) şeklinde değiştirmeyi uygun görmüştür. Barks’ın bu davranışıyla tümcelerini sadeleştirme yoluna gittiği belirtilebilir.

He answered, "Me." (The friend) said, "Go (away), it's not the (right) time. At such a table as this there is no place for the raw."

İbrahim Gamard

¹⁷Bu bilgi Esin EREN SOYSAL tarafından sağlanmıştır. SOYSAL, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde Araştırma Görevlisidir. Lisans ve yüksek lisans çalışmalarını Fars Dili ve Edebiyatı ABD’de tamamlamış; doktora öğrenimine de aynı bölümde devam etmektedir.

¹⁸<http://uutpoetry.tumblr.com/post/59014807505/theres-no-place-for-raw-meat-at-this-table>(14.08.2015)

*He said, 'It's me.' She answered, 'Leave at once!
There isn't room for such raw arrogance.'*

Jawid Mojaddedi

-Kapıyı çalan; 'Benim.' deyince, sevgilisi; 'Git.' dedi. 'Senin için içeri girme zamanı değildir. Böylebir manevi nimetler sofrasında ham kişinin yeri yoktur.'

Şefik Can

*Adam, benim deyince, git dedi; şimdi çağı
değil; böylesine sofrada ham kişinin yeri yok.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3058. Beyit

*Save the fire of absence and separation, who (what) will cook
the raw one? Who (what) will deliver him from hypocrisy?*

Reynold Alleyne Nicholson

Nicholson anlamı daha iyi sağlayacağını düşündüğü soru kelimelerini (what) parantez içinde vermiştir. Bunun nedeni özgün metnin dışına çıkmak istememesi ve aynı zamanda da anlamı daha anlaşılır kılmak istemesi olabilir. Nicholson'un bu davranışı Chesterman'ın (2001:139-142) tanımlamış olduğu "temsil etiği" kapsamında değerlendirilebilir. Geleneksel etik anlayışını savunan bu etik türüne göre kaynak metnin değişikliklere yer vermeden temsil edilmesi gerekmektedir.

The individual went wandering for a year.

*Nothing but the fire of separation
can change hypocrisy and ego.*

Coleman Barks

Barks, beyitler arasında yer değiştirmiş, Nicholson'un bir sonraki beyitte yer verdiği tümceye bu beyitte yer vererek beyitleri birleştirmiştir. Ayrıca "who (what) will cook the raw one?" [ham kişiyi kim(ne) pişirecek] tümcesini çıkarmıştır. Barks'ın anlamda

bir değişiklik olmayacak şekilde beyiti kısaltmayı yeğlediği söylenebilir. Böylece okuru metne yakınlaştıırıp, metnin okur tarafından daha çok tercih edilmesini sağladığı için metnin amacına hizmet etmiştir. Yapılan değişiklik günümüz çeviri teorilerinin görüşüne göre kabul edilebilirdir çünkü bu görüşe göre çevirinin özü orijinalin aynısını üretmek değildir.

K. Reiss'ın belirttiği metin türlerinden operatif yani manipulatif metin türüne göre çevirmenin görevi kaynak metnin manipulatif özelliklerini erek kültüre aktarmaktır. Kaynak metin dini, politik ya da ticari bir metin olabilir ve bu durumda çevirmen kaynak metnin etkisini erek okura yansıtır onları etkilemeyi hedefler. Bu tür metinlerin öne çıkan amacı, yazarın okuru dini, politik ya da ticari olarak etkileyip, eyleme geçirerek, okurda gereken değişikliği sağlayabilmesidir. Bu tür metinlerin çevirisinde çevirmenin amacı tıpkı kaynak metnin yazarının amacı gibi, çevirisiyle kaynak metnin okurda uyandırdığı etkiyi uyandırmaktır. Eğer reklam metniyse, kaynak kültürdeki reklam başarısını erek kültürde sağlamak; dini metinse, kaynak metnin okur üzerindeki etkisini erek metinde de elde etmek; politik metinse, okurun ideolojisini değiştirebilmek şeklinde sıralanabilir (Reiss: 1993,10-20).

Barks'ın metinleri de bu kapsamda değerlendirilmelidir çünkü o uyarlamalarıyla kaynak metnin okuru üzerindeki manipulatif etkisini kendi okuru için de oluşturmaya çalışmış ve metinlerini bu yönde şekillendirmiştir. Bu amaçla da metinde bazı eklemeler, çıkarmalar ve yer değişiklikleri yapma yoluna gitmiştir. Uyarlamalarını toplumun dini duygularını uyandırma amacıyla yaptığı için etik bir yol izlediği söylenebilir.

*Save the fire of absence and separation, who (what) will cook
the raw one? Who (what) will deliver him from hypocrisy?*

*Nothing but the fire of separation
can change hypocrisy and ego.*

Özetlenen kısma baktığımızda Barks, Nicholson'un eski İngilizce kullanımlarını güncellemekle kalmamış aynı zamanda daha yalın fakat etkili bir anlatım kullanmayı seçmiştir. Bu seçimde Barks'ın okur beklentisini dikkate aldığı söylenebilir.

Venuti(1998,188) çeviri etiği için temel meselenin basit bir söylemsel strateji (akıcı ya da direnen çeviri) olmadığını, asıl önemli olanın çevirinin amacı ve etkisi olduğunu belirtir. Onun için çevirinin amacı kültürel yeniliği ve değişikliği teşvik etmektir.

K. Reiss “niyete uygun çeviri yöntemi” nden bahsetmektedir. Bu yöntemde niyetten kasıt yazarın kaynak metni yazma niyeti ve amacının benzerinin çevirmen için de geçerli olması ve çevirmenin, kaynak metnin yazarının niyetiyle bir metin üretmesi ve böylece bir anlamda metin türü ve okur profilinin benzerinin erek kültürde üretimidir (Reiss: 1993,10-20).

Venuti'nin ve Reiss'in da üzerinde durduğu gibi çeviride önemli meselelerden biri çevirinin amacı ve etkisidir, kaynak metnin okuyucusu üzerinde yaratmış olduğu etkiyi erek okur üzerinde de oluşturmaktır. Barks'ın bu konuda başarı elde ettiğini kimse inkâr edemez.

*What can cook the raw one, except the fire of separation. What
(else) can free him from hypocrisy?*

İbrahim Gamard

*Raw meat's cooked just by separation's flame—
What else can cure hypocrisy's deep shame?*

Jawid Mojaddedi

*Ham kişiyi, ayrılık ve firak ateşinden başka ne pişirebilir? Nifaktan, ikiyüzlülüğten onu
ne kurtarabilir?*

Şefik Can

*Ham kişiyi ayrılık ateşinden başka ne pişirebilir;
ikiyüzlülüğten ne kurtarabilir?*

Abdülbaki Gölpınarlı

3059. Beyit

*The wretched man went away, and for a year in travel (and)
in separation from his friend he was burned with sparks of fire.*

Reynold Alleyne Nicholson

The individual went wandering for a year.

Coleman Barks

Barks, “wreched man” (zavallı adam) yerine “individual” (kişi) kelimesini kullanmayı tercih etmiştir. Barks’ın 3056. beyitte kapıyı çalan kişinin cinsiyetine ilişkin bilgi vermemeyi tercih ettiği için bu beyitte de “man” (adam) yerine “kişi” dediği, aynı zamanda “wreched” (zavallı) sıfatını da metninden çıkarmayı yeğlediği görülmektedir. Nicholson’un çevirisindeki adamın bir yıl boyunca ayrılık ateşiyle yanıp yakılması durumunu, Barks “went wandering for a year” (bir yıl amaçsız dolaştı) ifadesi ile sağlamaya çalışmıştır. Barks’ın anlatımı yalınlaştırmak amacıyla bu değişiklikleri yaptığı, yazarın kelimelerinden çok okura sadık olduğu ve okura daha anlaşılır gelecek ifadeler kullanarak metni çevirdiği belirtilebilir.

Chesterman’ın (1997: 184) belirttiği gibi çeviri işinin asıl amacı anlaşılmayandan anlaşılana doğru bir durum değişikliği oluşturarak yani anlamayı sağlamaktır.

Nicholson’un çevirisinde kullandığı “in separation... burn with sparks of fire” ile anlatılmak istenen “ayrılık ateşiyle yanıp yakılmak” ifadesi okura anlaşılır gelmeyebilir çünkü erek okurun kültüründe bu ifadenin karşılığı yoktur. Chesterman (1997: 185) kaynak metnin kültüre has özelliklerinin “ değiştirilmeden” çevirilmesi durumunda bunun algılamayı engelleyeceği, belki de yanlış anlaşılma ile sonuçlanacağını ifade etmektedir. Bu yüzden Barks metni anlaşılır kılmayı tercih etmiştir. Chesterman’ın (2001, 151) vurguladığı üzere anlamın sağlanması çevirmen için önemlidir.

*That poor miserable man left and traveled for a year. He burned
from sparks [of painful longing] in separation from (his) friend.*

İbrahim Gamard

*He wandered off in pain as his heart burnt,
In exile from the one for whom he yearned,*

Jawid Mojaddedi

O zavallı adam kapıdan döndü, tam bir yıl yollara düştü, sevgilisinin ayrılığı ile yandı, yakıldı.

Şefik Can

*O yoksul gitti; tam bir yıl yollara düştü;
sevgilisinin ayrılığıyla kıvılcımlar saçarak cayır
cayır yandı.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3060. Beyit

*That burned one was cooked: then he returned and
again paced to and fro beside the house of his comrade.*

Reynold Alleyne Nicholson

Nicholson'un da "to and fro" (bir o yana, bir bu yana) gibi kültüre özgü ifadelerle "yerlileştirici" bir yaklaşım sergilediği söylenebilir.

*The person returned
completely cooked,
walked up and down in front of the Friend's house*

Coleman Barks

Barks'ın bu beyitte eski sözcükleri güncellediği ve tümceleri yalınlaştırdığı görülmektedir (Comrade- friend).

"That burned one" (yanmış olan) ifadesi yerine Barks "the person"(kişi) demeyi yeğlemiştir. Bir önceki beyitte Barks "yanıp yakılmak" ifadesini çıkardığı için bu beyitte haliyle değişiklik yapmak durumundadır. Fakat Barks erek kültürde "olgunlaşmak" anlamında kullanılmayan "cooked" fiilini çıkarmamıştır. Yazarın

kaynak metinde kullanılan eski sözcükleri güncellemesi ve erek okurun anlamasını kolaylaştıran ifadelere yoğunlaşması etik açıdan sorun yaratmamaktadır.

Barks'ın zamir kullanmaktan da kaçındığı göze çarpmaktadır. Barks tümceleri kısaltmayı uygun görmüştür. Kısaltma sürecinde Barks'ın tümceyi kısaltmak için "yeniden yazdığını" söylemek mümkündür.

Ayrıca Barks "up and down" (bir aşağı bir yukarı) gibi erek kültürde görülen deyimsel ifadelerle metni "yerlileştirmeyi" yeğlemiştir.

Nord (2006,142)' un da değindiği üzere çevirmenin kararını belirleyen kaynak metin değil, erek metnin erek kültürde gerçekleştirilmesi beklenen iletişimsel amaçtır, bu yüzden çeviri amaca yönelik profesyonel bir aktivitedir.

Dolayısıyla metnin amacına ulaşması için çevirmenin metni okur beklentisine göre şekillendirmesi, yerlileşirmesi ve etkisini arttırmak adına kısaltması kabul edilebilir.

That burned one became "cooked," (and) then returned. He went back to the house of (his former) companion

İbrahim Gamard

Matured before then going back once more

And walking to and fro outside her door.

Jawid Mojaddedi

O yanık âşık ayrılık ateşi ile pişerek döndü geldi, dostun evi etrafında yine dolaşmağa başladı.

Şefik Can

O yanmış-yakılmış kişi pişti; olgunlaştı. Geri

geldi, gene sevgilinin evinin çevresine düştü.

Abdülbaki Gölpınarlı

3061.Beyit

*He knocked at the door with a hundred fears and respects, lest
any disrespectful word might escape from his lips.*

Reynold Alleyne Nicholson

...gently knocked.

Coleman Barks

Görüldüğü üzere Nicholson'un çevirisinde kişinin kapıyı hangi duygularla çaldığından bahsedilirken, Barks'ın metninde bunlara hiç yer verilmemiştir. "Knocked at the door with a hundred fears and respects, lest any disrespectful word might escape from his lips" ifadesi "gently knocked" ifadesiyle karşılanmaya çalışılmıştır. Barks'ın burada özgün metnin bazı detaylarını atlayarak metinden çıkarma yoluna gittiği ve böylece erek metni kısaltmayı yeğlediği görülmektedir. Barks'ın önemli bulmadığı ayrıntıları atladığı, abartılı bulduğu kısımları "basitleştirdiği" düşünülebilir. Barks'ın bu davranışın da okur beklentisi doğrultusunda olduğundan Chesterman (2001:140,141)'ın iletişim etiği altında değerlendirilebilir. Bu etik türüne göre amaç kültürler arası iletişimin sağlanmasıdır ve çevirinin görevi de buna hizmet etmektir.

Ayrıca yapılan bu sadeleştirme metnin anlamında bir bozulmaya sebep olmamıştır. İfade yalnızca okurun daha rahat anlayacağı şekilde yeniden yazılmıştır. Bundan dolayı Barks'ın seçiminin etik olduğu düşünülmektedir.

*(Using) the door-ring, he knocked at the door with a hundred
worries and courtesies [in mind], so that no rude words might
spring forth from (his) lips.*

İbrahim Gamard

*He tapped the door, now suffering nerves inside,
Not to let slip a wrong word how he tried!*

Jawid Mojaddedi

Ağzından sevgiliyi incitecek bir söz çıkmasın diye, yüzlerce korku ile yüzlerce defa edebi gözeterek kapının halkasını vurdu.

Şefik Can

Yüzlerce korkuyla, yüzlerce defa edebi gözeterek kapının halkasını çaldı; ağzından edebe aykırı bir söz çıkacak diye de korkup duruyordu.

Abdülbaki Gölpınarlı

3062. Beyit

His friend called to him, "Who is at the door?" He answered, " 'Tis thou art at the door, O charmer of hearts."

Reynold Alleyne Nicholson

"Who is it?"

"You. "

Coleman Barks

Barks'ın dolaylı anlatım cümlelerini kullanmadan diyalogu iki cümleyle özetlediği görülmektedir. Barks'ın hikâyenin en can alıcı kısmını kısa ama etkili bir şekilde aktardığı düşünülebilir.

His friend called out, "Who is that at the door?" He answered,

"Only you are at the door, O seizer of hearts!"

İbrahim Gamard

His sweetheart then responded, asking who

Was at the door—he said, 'None, love, but you

Jawid Mojaddedi

-Sevgilisi içeriden; 'Kapıyı çalan kimdir?' diye bağırdı. Adam; 'Ey gönlümü almış olan! Kapıdaki de sen'sin. ' cevabını verdi.

Şefik Can

Sevgilisi, kapıdaki kim diye bağırdı. Adam, a
gönüller alan dedi, kapıdaki sensin.

Abdülbaki Gölpınarlı

3063. Beyit

"Now," said the friend, "since thou art I, come in, O myself:
there is not room in the house for two I's.

Reynold Alleyne Nicholson

"Please come in, my self,
there's no place in this house for two.

Coleman Barks

Barks'ın bu beyitleri uyarlarlarken bazı kısımları atlayarak beyitleri kısaltma yoluna gittiği söylenebilir. Özellikle bağlaçları, açıklama ifadelerini atlayarak metnin özünü aktarmaya gayret ettiği gözlenmektedir. Okur beklentisini öngördüğü için metnin amacına ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Ayrıca çevirmenin kararları "iletişim etiği" ile ilişkilendirilebilir. Bu etik türüne göre amaç iki kültür arasında iletişimin sağlanmasına katkı sağlamaktır. Yazarın düşünceleri, anlatmak istedikleri okura aktarıldığında kültürlerarası bu iletişimin başladığı varsayılabilir.

Nicholson'un çevirisinde geçen "there is not room in the house for two I's" (bu odada iki "Ben"e yer yok) cümlesindeki "two I's" ifadesi hikâye içerisinde önemli bir anlam ifade etmesine rağmen Barks'ın metninde sadece "two" şeklinde yer almıştır. Nicholson'un çevirisinde iki "Ben"e yer yok ifadesi derin bir anlam içermektedir. Burada benlik iddiasında bulunan, olgunlaşmamış iki kişiye yer olmadığından bahsedilirken, Barks bu ayrıntıyı atlamıştır. Barks'ın daha akıcı, okura daha anlaşılır gelecek bir metin üretmek için bu davranışı sergilediği düşünülebilir.

*(The friend) said, "Now, since you are me, O me, come in,
(since) there's no room for two 'me's' in the house.*

İbrahim Gamard

*'Now you are I, please enter in this place
Because for two I's here there isn't space.*

Jawid Mojaddedi

*Sevgilisi; 'Mademki şimdi 'sen' 'ben'sin. Ey 'ben' olan; 'ben'den ibâret olan; içeri gir.
Bu ev dardır. Bu evde iki 'ben'i alacak yer yoktur.*

Şefik Can

*Sevgilisi, mademki bensin, gel, içeriye gir
dedi; ev dar, iki kişi sığmıyor.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3064.Beyit

*The double end of thread is not for the needle: inasmuch as
thou art single, come into this needle."*

Reynold Alleyne Nicholson

*The doubled end of the thread is not what goes through
the eye of the needle.*

Coleman Barks

Barks birinci tümcenin son kısmını değiştirmiştir. "Thread is not for the needle" ifadesini "thread is not what goes through the eye of the needle" şeklinde yeniden yazmıştır. İkinci tümceyi (inasmuch as thou art single, come into this needle) ise önemsiz gördüğü için atlamış olabilir. Bu değişiklik anlaşılabilirliği azaltacak ifadelerin çıkarılması yoluyla metni daha anlaşılır ve etkili hale getirerek iletişimin sağlanmasına katkı olarak değerlendirilebilir.

*"The two ends of the thread are not (suitable) for the needle. (So),
if you are a single strand, come into the needle."*

İbrahim Gamard

*A needle can't accommodate split thread,
To enter thread must have a single head.*

Jawid Mojaddedi

*-İğneden geçirilecek iplik, iki ayrı iplik olursa, ucu çatallaşır da iğneden geçmez.
Mademki, sen tek katsın, birsin; gel o iğneden geç".*

Şefik Can

*İğne yordamından iki iplik geçemez; mademki
tek katsın, gel, geç şu iğne yordamından.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3065. Beyit

*'Tis the thread that is connected with the needle: the
eye of the needle is not suitable for the camel.*

Reynold Alleyne Nicholson

Bu beyitte geçen "the eye of the needle is not suitable for the camel" (iğne deliği deve için uygun değildir) deyişi hem İncil'de¹⁹ hem de Kur'an'da²⁰ geçmektedir.

*It's a single-pointed, fined-down, thread end,
not a big ego-beast with baggage."*

Coleman Barks

¹⁹İncil, Tevrat, Zebur (t.y.) <http://incil.info/kitap/Matta/19> (Matta 19:23-26) (18.08.2015)

²⁰ R. İhsan ELİAÇIK (hızl). (2011). *Yaşayan Kur'an*, İstanbul: İnşa Yayınları.(Araf Suresi 40. Ayet, 631. sayfa)

Bu beyitte Barks, Nicholson'un çevirisinde yer alan “’tis the thread that is connected with the needle: the eye of the needle is not suitable for the camel”(bu iğneyle bağlantılı olan ipliktir: iğne deliği deve için uygun değildir) kısmına yer vermemiştir. Barks Hristiyan kültüründe de görülen bu ifadeyi metnine dâhil etmemiştir. Aslında Barks sadece İslam’i öğeleri çıkarmamaktadır, o daha çok bu tarz ifadelerle anlatılmak istenen anlamın üzerinde durmayı tercih etmektedir. O yüzden ifadeleri bire bir çevirmek yerine açıklamalar, eklemeler ya da çıkarmalarla kastedilen anlamı okura aktarmayı hedeflemektedir.

Barks Nicholson'un çevirisinde olmayan “single-pointed” (tek uçlu), “fined- down” (inceltilmiş) gibi sıfatlarla ipliği tanımlama yoluna gitmiştir. Önemli bulmadığı kısımları atladığı ve okurun daha iyi anlayacağını düşündüğü şekilde metni “yeniden yazdığı” görülmektedir.

Ayrıca Barks Nicholson'un çevirisindeki “camel” (deve) kelimesini değiştirmiş onun yerine “a big ego-beast with baggage” (yüklü, büyük bir ego hayvanı) tanımlamasını yapmıştır. Barks’ın“ deve” nin yerine metnin anlamına ters düşmeyecek hatta anlamı kuvvetlendirebilecek “ego hayvanı” tanımlamasını yaptığı görülmektedir.

Barks kaynak metni dini bir metin, bir öğreti olarak algılamış ve bundan dolayı, bu öğretiyi kendi toplumunun bozulmuşluğunu gidermek için önemli bir metin olarak görmüş ve bu amaçla kendi toplumunun normlarına uygun ve kendi toplumunun hislerini anlatan cümlelere dökmüş ve bunda da çok başarılı olmuştur, Toplumun manevi açlığını gidermek için Mevlananın metninden daha iyi bir metin de düşünülemezdi.

(Only) the thread becomes connected with the needle; the eye of the needle is not appropriate for a camel.

İbrahim Gamard

*To fit a needle thread is suitable,
For camels, needle eyes are much too small*

Jawid Mojaddedi

.....

Şefik Can'ın metninde bu beyitin çevirisi yer almamaktadır.

*İpliğin iğneye bağlantısı var; iğne yordamından
geçer. Ama bu iş devenin harcı değil;
deve iğne yordamından geçemez.*
Abdülbaki Gölpınarlı

3066. Beyit

*How should the existence (body) of the camel be fined down
save by the shears of ascetic exercises and works?*
Reynold Alleyne Nicholson

*But how can a camel be thinned to a thread?
With the shears of practices, with doing things.*
Coleman Barks

Barks'ın bu beyiti uyarlarlarken bazı değişiklikler yaptığı görülmektedir. Örneğin Barks "existence" sözcüğünü çıkarırken tümcenin sonuna Nicholson'un çevirisinde olmayan "to a thread" ifadesini eklemeyi yeğlemiştir. Barks'ın cümleleri kendi alımlayışına göre tekrar şekillendirdiğini ve önemsiz gördüğü yerleri çıkartarak, erek okur için açıklayıcı ya da tamamlayıcı öğeler ekleme eğiliminde olduğunu söyleyebiliriz.

Barks bir önceki beyitte "deve" yerine "ego hayvanı" tabirini kullanırken bu beyitte ise "deve" sözcüğünü kullanmayı tercih etmiştir.

"Eye of a needle is not suitable for a camel" (iğne deliği deve için uygun değildir) ifadesi bir deyiştir ve Kur'an ve İncil'de geçmektedir. Barks bir önceki beyitte "deve" yerine başka bir ifade kullanmasına rağmen bu beyitte yaptığı çıkarmayı telafi yoluna gitmiştir.

Diğer bir değişiklik ise Barks'ın metninde "ascetic" kelimesinin görülmemesidir. Tdk'nin internet sözlüğüne göre "sofu" dinin buyruk ve yasaklarına tümüyle uyan

kimse; Oxford'un İngilizce sözlüğünün tanımına göre "not allowing yourself physical pleasures, especially for religious reasons; related to a simple and strict way of living" (dini sebeplerden dolayı fiziksel zevklerden uzak durma; sade ve dini kuralara uygun bir hayat yaşama) anlamına gelmektedir.

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55b9e74b071000.56361913(30.07.2015)

http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/ascetic_2(30.07.2015)

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere "sofuluk" sadece İslam'a ait bir kavram değil, dinde yer alan kuralların uygulanma biçimiyle ilgili bir kavramdır. Okur kitlesinin bağlı bulunduğu Hristiyanlıkta da "sofuluk" görülmektedir. Hristiyanlıktaki tarikatler incelendiğinde sofuluğun katı bir din anlayışıyla eşleştirildiği, birçok tarikatte bedenle ilgili herşeyin günah kabul edildiği; mülk edinmenin, evliliğin yasak olduğu görülmektedir.

<http://www.angelfire.com/dc/arastirma/tw022-06.htm> (30.07.2015)

Coleman Barks'ın yaptığı değişiklikle Mevlana'nın felsefesinin dine ait katı kural ve dogmalarla eş tutulmasının önüne geçmek istediği görülmektedir. Böylece bu konuda önyargısı olan okurun da metne yakınlaşmasının sağlanacağı düşünülmektedir. Pym'in (2003: 3) de vurguladığı üzere çevirmen bir eylem yürütmekle görevlidir. Bu eylemin amacı da özellikle erek kültürde bir işlevi yerine getirecek bir metin üretmektir. Çevirmenin etik görevi de bu amacı gerçekleştirmektir. Eğer çevirmemek gerekiyorsa, o zaman çevirmemek etik bir yol olmaya başlar.

Uyarladığı metinden çıkardığı kelime önyargı oluşturacağı ve metnin amacına ulaşmasını engeleyeceği için Barks'ın tercihi etik sayılmaktadır.

Mevlana'nın bu beyitte üzerinde durduğu aslında egonun törpülenmesidir ki bu Mesnevi'nin de İslamın da özünü oluşturan bir olgudur.

Bunun yanı sıra yazar Mesneviyi hümanist bir metin olarak algılamış ve hümanist özelliklerini kendi toplumu için çevirerek, toplumun duygularını uyandırmak için kullanmıştır. Kaynak metindeki dini sembolleri arındırması bu anlamda, metnin tamamen bir hümanist metin olarak anlaşılıp aktarılması, ya da metnin hümanist

duygular için bir araç yapılmış olmasındandır. Bundan dolayı Barks'ın etik bir yöntem izlemiş olduğu düşünülmektedir.

Nicholson'ın tercümesinde bahsedilen “devenin cüssesinin ancak münzevi uygulamalar ve ibadetler makasıyla inceltilebileceği” ifadesiyle kastedilen kişinin nefse ait isteklerine karşı gelerek sade bir hayat yaşamasıdır. Barks'ın metninde nefsin isteklerinin kırılması söz konusudur fakat bunun nasıl yapılacağı ile ilgili bir belirsizlik vardır [“*with shears of practices, with doing things*” (birşeyler yaparak, uygulamalarla)].

Yine burada Barks'ın okurun anlamayacağını ya da önyargıyla yaklaşacağını düşündüğü kısımları atladığı görülmektedir.

*The camel's existence can never become thin except by (means of)
the shears of strict exercises and work.*

İbrahim Gamard

*A camel's being must be cut to size
With scissors of religious exercise—*

Jawid Mojaddedi

.....

Can bu beyitin çevirisine yer vermemiştir.

*Devenin cüssesi, riyazetler, ibadetler
makasından başka birşeyle incelir mi hiç?*

Abdülbaki Gölpınarlı

3067. Beyit

*For that, O reader, the hand (power) of God is necessary, for
it is the Be, and it was (bringer into existence) of every
(seemingly) impossible thing.*

Reynold Alleyne Nicholson

Nicholson'ın çevirisinde “O reader” ifadesiyle okura hitap edilmektedir. Ayrıca “God’s hand” (Allah’ın eli) ile anlatılmak istenenin daha rahat anlaşılabilmesi için “güç” kelimesi parantez içinde verilmiştir.

Nicholson’un parantez içinde yazdığı “*bringer into existence*” (yaratan, hayat veren) deyimsel ifadesi ile “yerleştirici” bir yöntem izlediği söylenebilir.

*And with help from the one who brings
impossibilities to pass, who quiets willfulness,
who gives sight to one blind from birth.*

Coleman Barks

Braks “*o reader*”, *the hand (power) of God is necessary*”, “*it is the Be*” ifadelerini metninden çıkarmayı yeğlemiştir. Nicholson’un çevirisindeki “the hand (power) of God” [Allah’ın eli (gücü)] Barks’ın metninde farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

Barks “God” kelimesini kullanmamış, onun yerine “the one who brings impossibilities to pass”(imkânsızları olduran) tanımlaması yapmıştır. Böylece Nicholson’un çevirisindeki “*it was (bringer into existence) of every (seemingly) impossible thing*” ifadesinin anlamını da aktarabildiği düşünülebilir. Barks sonraki üç beyiti birleştirerek tek beyitte toplamıştır ve tanımlamasına “who quiets willfulness, who gives sight to one blind from birth” (azgınları sakinleştiren, doğuştan körlere görme yetisi veren) ifadeleriyle devam etmiştir. Barks’ın tümceleri birleştirerek, atlamalar yaparak erek metni “yeniden yazdığı” ve böylece kısalttığı söylenebilir.

Chesterman’a göre özgür çevirmen kuralları çiğneme hakkını kendinde görür. Fakat sorumsuzca değil: etik bir bakış açısıyla kuralları çiğneme hakkını daha yüksek derecedeki kurallara uymaya çalışarak haklı çıkarabilir. Örneğin birçok metin türü için profesyonel çevirmen, işlerinin gereği, anlaşılmazlığı gidermek ve okunurluğu arttırmak için çeviriyi düzeltmekte sakınca görmemektedir (1997,190). Bu açıdan bakıldığında Barks’ın okunurluğu arttırmak adına metni kısalttığı ve önyargı oluşturabilecek sözcükler yerine metnin bağlamına uygun ve anlamı destekleyecek sözcükler kullandığı görülmektedir.

Barks İslam'a ait öğeleri elinden geldiğince çıkarmıştır ve bunu da röportajlarında açıklamıştır. Burada da gördüğümüz üzere Allah'ın ismi yerine sıfatlarını kullanmayı uygun görmüştür.

Barks'ın seçimini düşündüğümüzde "God" kelimesini çıkarması Amerikan toplumunda İslam'a karşı duyulan önyargıdan kaynaklanmaktadır ve Barks erek okurun bu önyargıyla metinden uzaklaşmasının önüne geçmek istemiştir. Yani yapılan bu değişiklik kaynak metin için önemli olsa da onun yararına olacak bir değişiklik olarak kabul edilebilir.

Mesnevi her ne kadar dini içerikli bir metin olsa da Barks'ın metni daha çok hümanist bir metni andırmaktadır. O eklemeler, çıkarmalar ve uyarlamalarla şiirlerin erek okur üzerinde bırakacağı etkinin kaynak okur üzerindeki etkiyle aynı ölçüde olmasını amaçlamıştır. Barks, kaynak metnin insan üzerindeki manipulatif etkisini, hümanist amaçlar için, insanları hümanizme çağırmak ve toplumu hümanistleştirmek için kullanmıştır. Bu durumda, kaynak metnin başarısını yakalamak için, erek kültür normlarına, erek kültürdeki metnin işlevine yönelik müdahaleleri, kaynak metni değiştirmek, kaynak metin yazarının amacını sapıtmak ya da metin türünü dönüştürmek için yapmış olmaz, tersine kaynak metnin yazarına daha çok sadık kalarak, onun eserini onun amaçladığı kadar etkili yazmak ve onun arzuladığı kadar okurda manipülasyon ve sarsılma meydana getirmek için yazmış olur. Bu durumda uyarlamacının yaptığı iş, son derece başarılı bir iş olmuştur. Zaten satışlara baktığımızda bunun gerçekleştiğini görüyoruz.

*(But) for that, O so-and-so, the Power of God is needed
since it is the "Be! And it was"for every (apparently) impossible
(situation).*

İbrahim Gamard

*For that to work God's hand is necessary—
His 'Be! ' solves each impossibility.*

Jawid Mojaddedi

Allah, her gün, her an yeni bir iştedir.

.....
Şefik Can

Şefik Can'ın metninde bu beyitin çevirisi yer almamaktadır. Onun yerine bir başlıkla metni böldüğü görülmektedir. Başlığın yerine bakıldığında ilk kısımdaki hikâyenin bittiği ve başlıkla birlikte daha farklı bir konudan bahsedildiği görülmektedir.

*Bu işe Tanrı'nın (kudret) eli gerek a yiğit;
çünkü Tanrı'nın (kudret) eli, her olmayacak
şeyi var eder.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3068. Beyit

*By His hand every impossible thing is made possible; by fear
of Him every unruly one is made quiet.*

Reynold Alleyne Nicholson

*And with help from the one who brings
impossibilities to pass, who quiets willfulness,
who gives sight to one blind from birth. (tekrar)*

Coleman Barks

Barks bu beyiti bir önceki beyitle birleştirerek aktarmayı seçmiştir. Nicholson'un çevirisinde geçen “*by fear of Him every unruly one is made quiet*” (her azgın Onun korkusuyla sakinleşir) ifadesi “*with help from...*” (onun yardımıyla) şeklinde görülmektedir. Barks'ın “fear” (korku) sözcüğü yerine “help” (yardım) sözcüğünü kullanması daha yumuşak bir anlatım tercih etmesinden kaynaklanabilir.

.....
İbrahim Gamard

İbrahim Gamard'ın metninde bu beyitin çevirisi yer almamaktadır.

*With His hand everything is possible—
Fear of Him tames each stubborn animal;*

Jawid Mojaddedi

-O'nun elinde, her olmayacak şey olacak hale gelir. Her başkaldıran, her azgın, O'nun korkusu ile yatıştır, sâkin olur.

Şefik Can

*Onun elinde, her olmayacak şey, olacak
hale gelir; her baş çeken yatıştır, ramolur.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3069. Beyit

*What of the man blind from birth and the leper? Even the
dead is made living by the spell of the Almighty,*

Reynold Alleyne Nicholson

*And with help from the one who brings
impossibilities to pass, who quiets willfulness,
who gives sight to one blind from birth.(tekrar)*

Coleman Barks

Nicholson'un çevirisinde ilk tümcede geçen "leper" (cüzzamlı) sözcüğü Barks'ın metninde görülmemektedir. Ayrıca Barks Nicholson'un çevirisinde geçen ikinci tümceyi de "Even the dead is made living by the spell of the Almighty" (Allah'ın efsunuyla ölü bile dirilir) metnine dâhil etmemiştir. Barks'ın "who quiets willfulness, who gives sight to one blind from birth" ifadelerinin anlamı sağlamakta yeterli olduğunu düşündüğü belirtilebilir.

Barks şiirleri uyarlarken anlatılmak istenen öz üzerinde durmuştur. Bu yüzden şiirlerdeki bazı öğelerin çıkartılması anlamın bozulmaması koşuluyla tercih edilebilecek bir seçenek olabilir. Okunurluğu arttıran ve erek kültürde amacına ulaşan bir metin ürettiği için Barks'ın seçimlerinin etik olduğu düşünülmektedir.

Mesnevi'nin dini bir metin olduğu düşünüldüğünde, Barks'ın metni K.Reiss'in(1993,10-20) da belirttiği “operatif metin” olarak değerlendirilmelidir. Bu metin türünde amaç okurun düşünce eylemini dönüştüren onu manipüle ederek ideolojisini dönüştüren bir metin üretmektir. Bu durumda çevirmen, okuru manipüle etme adına kaynak metinde birçok değişikliğe gidebilir, çünkü kaynak kültür okuru için manipüle edici olan, erek metin okuru için etkili olmayabilir. Erek kültürde hangi deyim, hangi kavramın ya da hangi fiilin seçiminin okurda, kaynak metin yazarının kendi okurunda uyandırdığı etkiyi uyandıracak ancak çevirmen bilebilir. Çevirmen bu anlamda erek metnin manipülatif etkisini kaynak metin kadar güçlü tutabilme adına kararlar alır. Fakat unutmamalı ki, zaten bu tür metinlerin öne çıkan özelliği, ne içerik aktarımı, ne sanatsal ifadedir, aksine her durumda amaç okuru manipüle etme ve davranışlarında değişiklik meydana getirerek onu eyleme geçirmedi. Çevirinin başarısı bu manipülasyonun gücüyle ölçülür.

.....
İbrahim Gamard

İbrahim Gamard'ın metninde bu beyitin çevirisi yer almamaktadır.

*He doesn't heal just lepers and the blind
But he can raise the dead too you will find*
Jawid Mojaddedi

-Sen anadan doğma körleri, cüzzamlıları bir tarafa bırak, ölü bile, çok güçlü aziz ve eşsiz Allah'ın emri ile dirilir.
Şefik Can

Anadan doğma kör kim oluyor, cüzzamlı da kim? Ölü bile o üstün erin afsunuyla dirilir.

Abdülbaki Gölpınarlı

3070. Beyit

*And that non-existence which is more dead than the
dead— non-existence is compelled (to obey) when He calls it
into being.*

Reynold Alleyne Nicholson

.....

Coleman Barks

Barks metninde bu beyite yer vermemiştir. Barks'ın bazı bölümleri önemli görmediği için atladığı düşünülebilir. Bu beyitin okur tarafından alımlanmasının zor olacağı düşüncesi de Barks'ın bu kısmı atlamasına neden olmuş olabilir.

Chesterman (1997: 186) "anlama" değerinin en üst seviyede tutulmasına vurgu yapar ve Barks'ın bu beyiti anlamayı destekleyecek şekilde uyarlaması Chesterman'ın görüşüyle açıklanabilir.

.....

İbrahim Gamard

İbrahim Gamard'ın metninde bu beyitin çevirisi yer almamaktadır.

*And non-existents, more dead than the dead,
Towards existence by His will are led.*

Jawid Mojaddedi

*-Yokluk yok iken, ölüden de l iken, O'nun var etme gücü ile çaresiz kalır da varlık
lemine gelir.*

şefik Can

*Yokluk, ölüden daha da ölüyken onun var
etme avucunda çaresiz kalır, varlık alemine
gelir.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3071.Beyit

*Recite (the text), Every day He is (engaged) in some affair:
do not deem Him idle and inactive.*

Reynold Alleyne Nicholson

Every day that one does something.

Take that as your text.

Coleman Barks

Barks bu beyitteki “*recite*” (oku) sözcüğünü çıkarmayı yeğlemiştir. Metinde bahsi geçen ayet Kur’an’da geçmektedir. Barks’ın erek okurun bu ayete yabancı olduğunu düşünerek sözcüğü erek metne dâhil etmediği düşünülebilir. Onun yerine ayeti “yeniden yazarak” basitleştirmiş ve daha anlaşılır kılarak “*take that as your text*” (bunu ayetin olarak kabul et) demeyi yeğlemiştir.

Barks, Nicholson’un çevirisinde yer alan “*Every day He is (engaged) in some affair* (O her gün bir iştedir) ifadesini “*every day that one does something*” (her gün o birşeyler yapar) şeklinde “yeniden yazarak” uyarlamayı tercih etmiştir. Tümcenin anlamını karşılamış olan Barks’ın, metni okurun anlayacağı şekle getirdiği görülmektedir.

Chesterman (2001: 141)’ın belirttiği üzere iletişim açısından etik çevirmen kültürler arası anlayışı sağlayacak bir arabulucudur. Bu anlama nihayetinde birbirini anlamayı gerektirir ve metinlerin, işaretlerin, mesajların, niyetlerin ve amacın anlaşılmasıyla mümkündür. Bir çeviriyi anlamak yazarın ve çevirmenin iletişimsel niyetine uygun bir yoruma ulaşmak demektir. Chesterman’ın görüşüne göre Barks’ın bu amaca ulaşmak için metni yeniden yazdığı ve okurun anlayacağı hale getirdiği görülmektedir.

Barks “ *do not deem Him idle and inactive*” (Onu işsiz güçsüz sanma) tümcesine metninde yer vermemiştir. Barks'ın bir önceki tümcenin kastedilen anlamı zaten karşılamış olduğunu düşünerek tekrardan kaçınmış olduğu görülmektedir.

.....

İbrahim Gamard

İbrahim Gamard'ın metninde bu beyitin çevirisi yer almamaktadır.

Recite, 'He works on something new each day'

And never think He idles time away.

Jawid Mojaddedi

Göklerde ve yerlerde bulunanlar, her şeyi O'ndan isterler. Çünkü tüm varlıklarını O'na borçludurlar. Cenab-ı Hakk her gün, her an yeni bir iştedir. 'Kimilerini yaratırken, kimilerini öldürür. Bir hali giderir başka haller getirir' ayetini oku da, Allah'ı işsiz güçsüz sanma.

Şefik Can

Her gün bir iştedir o, ayetini oku da onu

işsiz - güçsüz bilme.

Abdülbaki Gölpınarlı

3072. Beyit

His least act, every day, is that He despatches three armies:

Reynold Alleyne Nicholson

Every day God sends forth three powerful energies:

Coleman Bark

Barks'ın "his least act" (onun en basit işi) ifadesini metnine dâhil etmediği görülmektedir. Barks'ın önemsiz gördüğü bazı kısımları atlamayı yeğlediği söylenebilir. Daha önceki beyitlerde "God" ifadesi yerine "the one who brings impossibilities to pass" (imkânsızları olduran) ve "that one"(o) ifadelerini kullanmışken bu beyitte "God" kelimesini kullanmıştır. 3067 numaralı beyitte çıkarmayı tercih ettiği bu sözcüğü bu beyitte kullanarak telafi etme yoluna gittiği söylenebilir.

Bunun yanı sıra Barks, Nicholson'un kullandığı "armies" (ordular) yerine "powerful energies" (güçlü enerji) ifadesini kullanmıştır."Ordu" sözcüğünün savaşı çağrıştırdığı için çıkarıldığı düşünülmektedir. Barks çıkarılan sözcüğün yerini erek okura daha ılımlı gelecek ve son zamanlarda insanların ilgisini çeken ve merak uyandıran "enerji" sözcüğüyle tamamlamayı uygun görmüştür. Chesterman (1997: 186) metnin okur tarafından yanlış anlaşılmasının önüne geçilmesi ve anlamayacak potansiyel okurun sayısının azaltılması gerektiğini belirtmiş ve bu şekilde anlamının sağlanacağını ifade etmiştir. Barks da kaynak metindeki bazı sözcükleri yanlış anlayacak olası okuru düşünerek onların da anlamasına katkı sağlayacak şekilde metnini şekillendirmiştir.

.....

İbrahim Gamard

İbrahim Gamard'ın metninde bu beyitin çevirisi yer almamaktadır.

His least achievement daily is to send

Three armies, each to a specific end:

Jawid Mojaddedi

Onun en hafif, en küçük işi her gün bu dünyaya üç ordu yollamasıdır.

Şefik Can

*En aşağılık işi, her gün bu yana üç ordu
yollamasıdır.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3073.Beyit

*One army from the loins (of the fathers) towards the mothers,
in order that the plant may grow in the womb;*

Reynold Alleyne Nicholson

*One, from the sperm of the father into the mother,
so growth may begin.*

Coleman Barks

“The loins” (of the fathers) [(babaların) bellerinden] ifadesi de “the sperm of the father” (babanın sperminden) şeklinde daha açık bir hale getirilmiştir. Nicholson’un kullandığı “of the fathers” ifadesi kaynak metinde geçmemektedir fakat erek okurun metni daha iyi anlaması için ifade parantez içinde yazılmıştır. Barks bu açıklama ifadesini kullanarak metnini şekillendirmiştir.

Ayrıca Barks, ikinci tümcedeki “in order that the plant may grow in the womb” (bitki rahimde büyüsün diye) kısmını genel bir ifadeyle [“so growth may begin” (büyüme başlasın diye)] değiştirmeyi uygun görmüştür. Erek okurun metni daha iyi anlaması için bu değişikliklerin yapılmış olduğu düşünülmektedir.

Chesterman’ın açıkladığı üzere birçok metin türü için profesyonel çevirmenler, işlerinin gereği, anlaşılabilirliği gidermek ve okunurluğu arttırmak için çeviriyi düzeltmekte sakınca görmemektedirler. Çevirmenler olarak dil uzmanları olduklarının özellikle dilsel konularda duyarlı olduklarının ve bu yüzden zor anlaşılır metinlerin geliştirilmesinde doğal olarak yetkili olduklarının farkındalar. Bundan dolayı çevirmenin çeviriyi düzeltme davranışı açıklık ve anlama değerlerine uyma ile haklı çıkarılabilir (1997: 190).

.....

İbrahim Gamard

Bu beyitin çevirisi yer almamaktadır.

*One from men's loins to mothers has to go
So in their wombs they'll form an embryo;*

Jawid Mojaddedi

*Bir orduyu, doğacak çocukların döllemesi için babaların bellerinden anaların rahmine
gönderir.*

Şefik Can

*Bir orduyu, rahimlerde bitecek şeyleri bitirip
geliştirmek için bellerden analara gönderir.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3074. Beyit

*One army from the wombs to the Earth, that the world may be
filled with male and female;*

Reynold Alleyne Nicholson

*Two, a birth from the womb of the ground,
so male and female may spring into existence.*

Coleman Barks

Barks'ın tümceleri “yeniden yazdığı” görülmektedir. Barks Nicholson'un çevirisinde geçen “...*from the wombs to the Earth*” (rahimlerden yeryüzüne) ifadesini değiştirerek “*from the womb of the ground*”(yeryüzünün rahminden) şeklinde yeniden yazmıştır. Ayrıca “armies” (ordular) sözcüğünü kullanmayı tercih etmediği için onun yerine “birth” (doğum) sözcüğünü erek metne eklemeyi tercih etmiştir. Barks'ın ikinci tümcede de değişiklik yaptığı görülmektedir. “*That the world may be filled with male and female*” (dünya, kadın ve erkekle dolsun diye) ifadesini de tümcenin sıralamasını ve fiilini değiştirerek “*so male and female may spring into existence*” (böylece kadın ve erkek vücut bulsun) şeklinde yeniden yazdığı görülmektedir.

Barks'ın tercihlerinde erek okuru dikkate aldığı, önyargı oluşturacak ve anlaşılabilirliği düşük ifadeleri çıkartarak onların yerine metnin erek kültürdeki işlevini yerine getirmesini destekleyecek ifadelerle uyarılama yaptığı görülmektedir. Bu durum güncel çeviri etiği kuramlarıyla uyumaktadır.

.....

İbrahim Gamard

İbrahim Gamard bu beyitin çevirisine yer vermemiştir.

One from the wombs towards the world outside-

Thus males and females have been multiplie

Jawid Mojaddedi

-Bir ordu da, dünya erkek ve dişilerle dolsun diye, rahimlerden yeryüzüne gönderdiği çocuklar ordusudur.

Şefik Can

Bir orduyu, dünya erkekle dişiyile dolsun

diye rahimlerden şu toprak yurduna yollar.

Abdülbaki Gölpınarlı

3075. Beyit

One army from the Earth (to what is) beyond death,

that every one may behold the beauty of (good) works.

Reynold Alleyne Nicholson

Nicholson'un çevirisinde, ölümün ötesine yani ecele işaret edilmektedir. Herkesin yaptığı (iyi) işlerin karşılığını göreceği söylenmektedir. Nicholson, "beauty" (güzellik/avantaj) sözcüğünden dolayı parantez içine "good" (iyi) kelimesini ekleyerek yapılan iyi işlerin karşılığının alınacağını ifade eden bir anlam oluşturmak istemiştir.

*Three, there's a surge up from the surface
into what is beyond dying, that the real beauty
of creating can be recognized.*

Coleman Barks

Fakat Barks'ın metninde daha farklı bir anlam göze çarpmaktadır. “Yapılan işlerin karşılığının alınacağı” ifadesi yerine “*that the real beauty of creating can be recognized*” (yaratmanın gerçek güzelliğinin farkına varılması) şeklinde bir ifade kullanılmıştır. Dolayısıyla Barks'ın metninde “anlam kayması” dan söz edilse dahi bu kaymanın amacı erek okurun farklı bir dine ait bu metni daha rahat benimseyebilmesini sağlamaktır. Yazar, kararlarını sürekli pozitif anlam oluşturmaktan yana kullanarak kültürler arası iletişimin gerçekleşmesine katkıda bulunmuştur.

.....

İbrahim Gamard

İbrahim Gamard bu beyitin çevirisine yer vermemiştir.

*One army's sent above straight from the earth
So all can see good actions have much worth-*
Jawid Mojaddedi

*Cenab-ı Hakk bir orduyu da herkes yaptıklarının karşılığını görsün diye yeryüzünden,
ötelere, ecel tarafına gönderir.*

Şefik Can

*Bir orduyu da, herkes yaptığığının karşılığını
görsün diye şu toprak yeryüzünden ecele salar.*

Abdülbaki Gölpınarlı

3076. Beyit

*This discourse hath no end. Come, hasten (back) to those two
sincere and devoted friends.*

Reynold Alleyne Nicholson

*There's no way to ever say this. Let's return to the two friends whose thread
became single,*

who spell with their two letters

the original word,

Coleman Barks

Konuşma dilinde kullanılan “*there's no way*” deyimsel ifadesi Barks’ın “yerleştirici” bir tutum sergilediğini gösterebilir. Barks’ın Nicholson’un çevirisinde olmayan “*two friends whose thread became single, who spell with their two letters*” ifadelerini metne eklediği görülmektedir. Barks’ın bu eklemelerle anlatımı zenginleştirmeyi ve hikâyeyi özetlemeyi hedeflediği düşünülmektedir.

Barks’ın metne eklediği sözcüklerle hikâyede anlatılan özü desteklediği ve anlamı bozmadığı görüldüğünden seçiminin etik olduğu düşünülmektedir.

.....

İbrahim Gamard

İbrahim Gamard bu beyitin çevirisine yer vermemiştir.

This talk is endless, so come quickly here

To friends and followers who are sincere!

Jawid Mojaddedi

.....

Şefik Can

Şefik Can bu beyitin çevirisine yer vermemiştir.

*Bu sözün sonu yoktur; haydi, sen gene tertemiz
iki dostun yanına at koştur.*

Abdülbaki Gölpınarlı

Nicholson'un çevirileri ile Barks'ın uyarlamalarının karşılaştırmalı incelemesinin ardından kaynak metinde bulunan özelliklerin çeviri metinlerde görülüp görülmediğine bakılmıştır. Sonuçlar şu şekildedir:

Biçem

Özgün metin, her beytin mısraları kendi arasında kafiyeli şiir formunda, (aa bb cc.) yazılmıştır (Çelik, 2002: 71-72).

Bugün eserleri ve fikirleriyle dünyanın ilgisine mazhar olan Mevlânâ, hiç şüphesiz büyük bir mutasavvıf şairdir. O düşüncelerini zamanında rağbet gören anlatım yollarından şiir vasıtasıyla ortaya koymuştur. Binlerce beyit tutarında eserleri olmasına rağmen Mevlânâ, hiçbir zaman kendisini şair olarak görmez. Dostlarını kırmamak için şiiri adeta zoraki söylediğini belirtir: “Yanıma gelen yârının sıkılmaması, üzülmemesi için gönül almaya çalışıyorum ve onları meşgul etmek, oyalamak için şiir söylüyorum. Yoksa ben nerede, şiir söylemek nerde! Vallahi ben şiirden bıktım, usandım ve benim için bundan daha kötü bir şey yoktur. Meselâ bir adam, misafirinin canı işkembe çorbası istediği ve bu onun iştahını açacağı için, eline pislikli bir işkembeyi almış, karıştırıp duruyor. Benim de başkaları arzu ettiğinden dolayı onunla (şiirle) alâkadar olmam lazım geldi demektedir (Alıcı, 2007: 153-154).

Mevlânâ, şiiri bir gaye değil, bir vasıta sayar. Onun her şiirinde bir öğretim kaygısı vardır. Mevlânâ'da, ondan önce kalıplaşmış ve donmuş olan tasavvuf, nasıl canlı, insanî, reformcu, bencillikten tamamiyle uzak ve moralist bir sistem haline gelmiş, bütün varlığı kavrayan bir aşk görüşü olmuşsa, şiir de onun ağzında aynı inancın, aynı aşkın, aynı görüşün ifadesi olmuştur (Kadir, 2002: 9).

Mevlânâ'nın temel hedefi, tasannudan uzak olarak, mütevâzi bir şekilde ve de dilin elverdiği ölçüde kendisini ifade etmek olmuştur. O, şiirde şekilden ziyade mana ve öz

yanlıdır. Şiir onda bir vasıta olarak kullanılmıştır. Onun asıl sanatı vezinli ve kâfiyeli sözler söylemek değil, gönüllere hitap etmektir (Emiroğlu, 2007).

Kaynak metnin yani Mesnevi'nin şiirsel bir anlatım vardır ama bu şiirsel anlatım, edebiyatın şiirsel anlatımından çok, dini bir metnin, özellikle ilahi bir kitabın şiirsel anlatımı gibidir. Yani insanın içine işleme adına şiirsel bir anlatım karşımıza çıkmaktadır; amaç insanı sarsmak ve hayat tarzını ve düşüncelerini değiştirmektir.

Bu durumda Mesnevi'nin çevirilerinde şekle değil öze önem verilmesi gerektiği düşünülmelidir.

Çevirilere baktığımızda Nicholson'un ve Can'ın düz yazı şeklinde; Barks'ın serbest şiir formunda; Gamard ve Gölpınarlı'nın kafiyesiz şiir halinde; Mojadeddi'nin ise kafiye uydurarak çevirmeyi seçtikleri görülmektedir.

Özgün metnin biçimi yalnızca Mojadeddi tarafından korunmuştur. Fakat Mevlana'nın kendisinin de belirttiği gibi amaç edebi bir eser değil ahlaki öğreticiliği olan bir eser ortaya koymaktır. Bu yüzden çeviride biçimin korunması önem arz etmemektedir.

Kendisinin de belirttiği üzere Barks'ın serbest şiir formunu tercih etmesi erek okurun bu tarza aşına olmasından kaynaklanmıştır. Dolayısıyla Barks'ın bu seçimini okur beklentisini gözetererek yaptığı belirtilebilir.

Nord'un (2006: 141) belirttiği üzere çevirmenin kararını belirleyen kaynak metin değil erek metnin erek kültürde gerçekleştirmesi beklenen iletişimsel amaçtır bu yüzden çeviriyi amaca yönelik profesyonel bir aktivite olarak görmek gerekmektedir.

Barks da kaynak metnin biçiminden ziyade onun erek kültürde gerçekleştirmesi beklenen amaç üzerinde durmuş ve bu amaca daha kolay ulaşılabilecek şekilde değişiklikler yapmıştır. Metnin erek kültürde işlevini yerine getirebilmesi için çevirmenin insiyatif olarak metnin amacının dışına çıkmayacak şekilde kararlar alması etik bir seçim olarak düşünülebilir.

İçeriğin korunması

Mevlana, *Mesnevi* adlı eserinde Kur'an-ı Kerim'e ve onu getiren Hz. Muhammed'e derin anlayış ve inanışla bağlıdır. O kadar ki, *Mesnevi*'yi Kur'an-ı Kerim'in şiir ve hikâye sanatıyla ve Mevlana tarzı bir duygu ve düşünce üslubuyla ifadelendiği, Kur'an'ın manzum tefsiri diye nitelemek mümkündür. Mevlana, *Mesnevi* vasıtasıyla öğrettiği, Allah'a varma yollarını Kur'an'dan ayetler getirerek, Peygamberimizden hadisler hatırlatarak ve bunları derin anlayışlarla açıklayarak tanıtmaya çalışmaktadır (Çelik, 2002: 73-74).

Çeviri metinler kaynak metnin içeriğinin erek metne aktarılabilmesi bağlamında incelendiğinde şu sonuçlara varılabilir:

Kaynak metin incelemesinin yapılamamasından dolayı Nicholson'un ne kadar sadık bir çeviri yöntemi izlemiş olduğu bilinemese de, Nicholson'un çevirileriyle ilgili belirtilmiş görüşler onun kaynak metne bağlı bir çeviri yapmayı yeğlediğini göstermektedir:

V. Holbrook, Nicholson'un, Mevlana'nın çok saygın şiirini, sözcük anlamlarına bağlı kalarak çevirdiğini, hem metnin hem de kaynakların şerhinde filolojinin bilimsel düzyazı, varyasyon ve alıntılama izleklerine (prosedürlerine) göre hareket ederek filolojik mantığa uygun ilk *Mesnevî* baskısını gerçekleştirdiğini söylemektedir. Gamard ise Nicholson'ın tercümesindeki sadakati doğru bulmakla birlikte üslûbunun Viktorya dönemini hatırlattığını söylemektedir (Güleç, 2006: 227-240).

Nicholson ayrıca çeviri metinde anlaşılmayacağını düşündüğü kısımları parantez içinde kelimeler vererek açıklama yoluna gitmiştir ve bu onun kaynak metne olan bağlılığının bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Barks'ın hikâyede anlatılan özü aktarmak konusunda çaba sarfettiği görülmektedir. Arslan'ın (2003: 14) da belirttiği gibi Barks Mevlana'nın şiirindeki özü, kendi şairlik yeteneğiyle adeta yeniden yazmıştır. Mesela 2058. beyitte Barks kaynak olarak kullandığı Nicholson'un çevirisinde olmayan "ego" sözcüğünü metnine eklemiştir.

İçöz, (2012: 132) çevirinin amacına bağlı olarak çevirmenin kaynak metindeki bazı kelimeleri, ifadeleri ya da bölümleri çıkarma, eklemeler yapma ya da geliştirme yoluyla bazı değişiklikler yapma ihtiyacı duyabileceğini belirtmektedir.

Barks'ın asıl anlatılmak isteneni kuvvetlendirmek istediği için böyle bir yol izlediği düşünülmektedir. Bu ekleme ile metnin anlamında bir değişme olmamış bilakis anlam daha da kuvvetlendirilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla yapılan eklemenin etik olduğu düşünülmektedir.

Barks'ın Kur'an'da geçen ayetle ilgili metnine bakıldığında ise bu kısmı çıkarmadığı fakat biraz değiştirdiği görülmektedir. Ayette Allah'ın her gün bir işte olduğundan bahsedilirken Barks bu beyitte Allah'tan bahsetmemiş ve onu "that one" şeklinde bir zamir ile ifade etmeyi yeğlemiştir.

Mesnevi'de anlatılanlar Kur'an ayetleriyle desteklenmektedir ve Mesnevi'yi Kur'an'ın tefsiri diye nitelemek mümkündür. Fakat Barks dini bir metin değil "hümanist" bir metin oluşturma amacıyla metne yaklaşmıştır. Bu yolla da erek okura ulaşmayı tercih etmiş, bu seçimiyle de başarılı olmuştur.

Coleman Barks "Rumi'nin Şiiri: "Bütün Dinler, Hepsi Tek Bir Şarkıyı Söylüyor"²¹ başlıklı yazısında "Rumi The Big Red Book" isimli kitabından bahsederken metinlerinde olabildiğince "Allah" kelimesini kullanmaktan kaçındığını ifade etmektedir. Ona göre "Allah" kelimesi ayırım ve şiddetle yüklenmiştir. Yine de bu kaçınmayı kimseye önermemektedir.

Onun yerine öğretmeni Bawa Muhaiyaddeen'in "Allah'ın 99 ismi" adlı kitabından aldığı (Opener= Fettah= Kapıları açıcı; The Gatherer= Cami= İstedini istediği zaman istediği yerde toplayan; The Patient= Sabur= Çok sabırlı; The Kind= Rauf= Çok acıyıcı; The Mighty= Celil= Ululuk ve büyüklük sahibi; The Light= Nur= Âlemleri nurlandıran, aydınlatan; The Source of Peace= Selam= Selamet verici; The Grateful= Şekur= Kullukları kabul edici)²² isimleri kullandığını dile getirmektedir.

²²<http://www.mumsema.org/el-esmaul-husna-allahin-guzel-isimleri/160955-arapca-turkce-ve-ingilizce-esmaul-husna.html>(03.12.2015)

Ayrıca Barks çıkardıklarını telafi etmeye ve Mevlana'nın anlatmaya çalıştığı özü bir şekilde okura aktarmaya çalışmıştır. Özün “sevgi” olduğu varsayıldığında uyarlamaların amacına ulaştığı ve Amerikan okura bu sevgiyi taşıdığı söylenebilir.

Çelik'in(2005: 685) de belirttiği gibi Mevlana'nın Mesnevi adlı eserinin yazılış amacı tasavvuf ile ilgili hakikatleri öğretmektir. Bu nedenle Mevlana edebi bir eser oluşturmaktan çok ahlaki öğreticiliği olan bir eser oluşturmaya çalışmıştır. Zaten metnindeki etkili sözler insanın içine işleyen, onu sarsan ve dönüştürmeyi amaçlayan ifadelerdir.

*Ben yaşadığım sürece Kur'an'ın kulu, kölesiyim,
Ben, Hz. Muhammed'in yolunun tozuyum,
Bir kimse benden bundan başkasını naklederse,
Ben ondan da bizarım, o sözlerden de.*

Mevlana bu sözlerle İslam'a olan bağlılığını ortaya koymakta ve sözlerinin İslam'ın özünden uzaklaştırılmaması gerektiği konusunda da uyarıda bulunmaktadır. Hatta Mesnevi'de yer alan bir sözüyle bu konudaki eleştirisini dile getirmektedir:

“Herkes kendi anlayışına göre benim yârim oldu.

İçimdeki esrârı araştırmadı.” Mesnevi, I.Cilt. 6. Beyit

Mesnevi'yi çevirecek olan çevirmenin Mevlana'nın Mesnevi adlı eserini yazarken hedeflediği amacın dışına çıkmaması gerektiği görülmektedir.

Bir başka açıdan bakılırsa, Mevlana bu sözü aynı dine mensup olduğu kişilere, kendisini ve anlatmak istediklerini anlamadıkları için de söylemiş olabilir. Çünkü insanlar aynı dine mensup oldukları halde farklı düşünce ve inanışta olabilmektedirler. Örneğin kimisi için kuralların şekli önemliken kimisi için de özü önemlidir.

Fakat çevirinin yapıldığı erek kültürün İslam'a karşı önyargılı bir tutum sergilediği düşünüldüğünde önyargılı yaklaşılan konularla ilgili kısımları çevirmek kolay görünmemektedir. Buna rağmen dikkat edilecek asıl nokta Mevlana'nın şiirleriyle anlatmak istediği özün karşı tarafa aktarılıp aktarılmadığıdır.

Barks uyarlamalarını ne amaçla, nasıl ve ne sonuçla yapmıştır?

Barks'ın erek okurun beklentilerine göre uyarlama yapmayı tercih ettiği, bu nedenle erek kültüre yabancı gelecek öğeleri metinden çıkardığı, uzun olan ifadeleri anlamı koruyacak şekilde kısalttığı ve yaptığı değişikliklerle daha etkili bir metin oluşturmayı hedeflediği düşünülmektedir.

Bununla birlikte Barks'ın kaynak metnin üslubunu korumaya çalıştığı fakat biçimini değiştirip Amerikalıların alışkın olduğu serbest şiir formuna uyarladığı görülmektedir.

Barks'ın seçmiş olduğu bu yöntemle okura daha çok hitap eden, kısa ve etkili bir metin elde etmiş olduğu belirtilebilir. Barks'ın uyarlama sürecinde kaynak metindeki öze odaklandığı, bunun dışında kalan kısımları değiştirmekten çekinmediği gözlenmektedir.

Barks erek okurda dini bir etki uyandırmaya çalışmıştır fakat bunu İslami öğelerle yapmak yerine Hristiyanlar için anlaşılır bir şekilde ve kendi dinsel bakış açılarıyla bir uyanış amaçlamıştır.

4.3. Barks'ın Uyarlamaları İle İlgili Görüşler

Mevlana'nın Amerika'daki popülerliği konusunda Barks'ın büyük payı olduğu açıktır. Bu duruma açıklayıcı sebepler getirenler iki farklı görüşü savunmaktadır:

Bir kesim Barks'ın metinlerini çok başarılı bulmakta ve yaptığı bazı değişiklik ve uyarlamalar konusunda haklı olduğunu düşünmekte diğerleri ise onun Mevlana'yı ve öğretilerini Amerikan toplumuna ve pazarına sunmak için şiirleri özünden koparıp bambaşka şekilde uyarladığını iddia etmektedir.

“Aksiyon”²³ isimli dergide yer alan “ABD’de en fazla okunan şiir kitabı Mevlana'nın” başlıklı yazıda, Tunçdemir, Barks'ın gördüğü bu büyük ilgiyi iki önemli sebebe bağlamaktadır ve şu şekilde açıklamaktadır:

“Birincisi Barks, kendinden önceki çevirilerde olduğu gibi orijinal kafiye kaygısı gütmeksizin, Mevlana'nın şiirindeki özünü, kendi şairlik yeteneğiyle adeta yeniden yazdı. İnsanın varoluşuna ait hakikatlerin günlük dilde ama estetik anlatımı, o

²³http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312 (27.01.2016)

güne kadar şiirle ilgisi olmayan birçok Amerikalı yetişkinin, sıradan insanın da kitaba ilgisini doğurdu”. Yüz binlerce Amerikalı, hayatında ilk defa aldığı ya da okuduğu şiir kitabının “The Essential Rumi” olduğunu itiraf ediyor. Yazar, yüz binlerce batılının bu kitapları okuduğunu, İslam ile Batı arasında gösterişsiz ama etkili bir köprü tesis ettiğini dile getiriyor. İkinci sebep ise Barks’ın, Mevlana’ın İslam’a ve Hz. Muhammed’e (sav) vurgu yapan beyitlerinin çoğunu ayıklamış olması. ‘Evrensel’ algılanacak beyitlere yoğunlaşması.

Huston Smith , “The Essential Rumi”²⁴ adlı eserin arka kapağında “Rumi bugün Amerika’nın en çok okunan şairi ise bunda Coleman Barks’ın çok büyük katkısı vardır. Barks’ın Rumi’nin şiirlerindeki ilahi aşkın tınısını duyabilen müthiş bir kulağı var” şeklinde görüşünü belirtiyor”.

Princeton Üniversitesi’nden Farsça uzmanı Jerome W. Clinton’a göre modern şiirin ve tasavvufun üslubunu ustaca kullanımının aşikârlığı bir yana, Barks’ın tercümelerinin meziyeti, neyi dışarıda bırakacağını bilme dehasında yatıyor. Clinton, Barks’ın, Mevlânâ’nın orijinal şiirlerinin birçoğunu ayıkladığını; ortaçağ şiir üslubunu belirleyen kafiyenin usule uygun yapısının, vezin ve geleneksel dilin ilk ayıklananlar arasında olduğunu belirtiyor. Bunun yanında ayıklananlar ise, İngilizce’de ilk bakışta tekrar olarak görülecek ya da tercüme edilemeyecek tasvirler ve İslam kültürünün ayrılmaz bir parçası olan Kur’an ve Hadis’e yapılan göndermeler. Clinton ayrıca Barks’ın, uzun şiirleri çarpıcı bir biçimde kısalttığını, tahkiyeleri şarkı sözlerine dönüştürdüğünü ve bunları kitabının (Essential Rumi) bölümleri olarak kurguladığını; tercümelerini gözden geçirirken, kendisinin veya herhangi bir başka şairin kendi çalışması hakkında yapacağı ölçüde, serbest, ihtiyari ve acımasız bir el kullandığını ifade ediyor (Arslan, 2003: 14).

Barks’ın başarısı da burada yatmaktadır: o metnin amacına ulaşabilmesi için neyi çıkarıp neyi tutacağını iyi bilmiş ve şiirlerin anlatmak istediklerini erek okura geçirebilmiştir. Pym (2001:130) de çeviriyi ödün verme sanatı, neyip çıkarıp neyi koruyacağını bilme sanatı olarak gördüğünü belirtmektedir.

Ergin (2008: 51) Rumi’nin popülaritesinin en büyük nedeninin Coleman Barks olduğunu düşünenler arasında. “Daha önceki İngilizce uyarlamalar şairin hayal gücü

²⁴ Bkz dipnot 10.

kuşunun hapsolması gibiydi” diyor ve ekliyor. “Barks kafesi açtı ve kuş bir kez daha ahenkli şarkılarını bütünlük içinde söylemeye başladı.”

Barks’ın seçimlerini haklı bulanların ve övgü dolu sözlerin yanı sıra onun metnini katı şekilde eleştirenler de var.

Tunçdemir (2012) yazısında Barks’ın metinlerinin diğer yönünü şu şekilde açıklamaktadır:

“Çeviriler ortalama Amerikalıyı Mevlana ile ne kadar irtibatlandırdıysa, aynı ölçüde de akademinin tepkisine neden oldu. Mevlana hakkında akademik çalışma yapan birçok Amerikalı uzmandan ‘New Age’ (Yeni Çağ) eleştirisi aldı. Mesela ‘Rumi: Past and Present, East and West’ kitabının yazarı Franklin D. Lewis, Mevlana’nın, dini görmezden gelen bir ‘New Age’ gurusu olmadığını, Hz. Muhammed’i (sav), ‘peygamberlerin sancaktarı ve lideri, Kur’an’ı da Allah’ın son vahyi olarak gördüğünün altını çizdi. Rumi’nin İslami gergefinden çıkarılarak belirsiz bir spiritüalizme konu edilemeyeceğini vurguladı”.

El-Zein (2000: 74) de Coleman Barks’ın “Yeni sufizm” çevirmenlerinden biri olduğunu düşünmektedir. Ona göre yeni sufizm çevirmenleri Rumi’nin İslami kökeniyle daha az ilgilenmektedir. Onlar daha çok şiirlerin kaynaklarından bağımsız olarak çıkarılabilecek genel maneviyatla ilgilenmektedir.

Rumi şiirlerini çevirenlerden biri olan İbrahim Gamard, “Dar-al Masnavi”²⁵ adlı sitede, Rumi şiirlerini popülerleştiren ve Farsça bilmeyen yazarlar tarafından yazılan yanıltıcı kitapların büyük bir sorun teşkil ettiğini; bu kitapların “çeviri” oldukları iddiasıyla insanları yanılttığını, bunların daha doğru bir tanımla “yorum içeren şiir uyarlamaları” olduğunu ifade etmektedir. En popüler yazarlardan, “Amerikalı olanın”, kasıtlı olarak elinden geldiğince “Allah” kelimesini çıkardığını, uyarlamalarında Mevlana’nın şiirlerinin İslami içeriğini azalttığını kabul ettiğini, sadece kendisine uyduğunda birebir çeviriye sadık kaldığını, yoksa anlamı değiştirmekte ya da bazen uyarlamalarının daha memnun edici olması için kendi Rumi şiirlerini uydurmakta tereddüt etmediğini ifade etmektedir.

²⁵<http://www.dar-al-masnavi.org/> (27.01.2016)

Naficy (2002) Coleman Barks'ın asıl probleminin, belki daha iyi hale getirmek için fakat çarpıtma ve yanlış tanıma pahasına uyarlamalarında kasıtlı olarak Rumi'yi değiştirmesinden kaynaklandığını düşünmekte ve şu şekilde devam etmektedir:

“O, Rumi'nin şiirlerine, zamana ait izlerin bir din tutkunu tarafından silinip batıdaki Yeni Çağ, Post Modern piyasasına hazırlanması gereken kutsal metinler olarak yaklaşıyor. Barks şiirleri Yakın Doğu Çalışmaları Bölümü'nün sınırlarından kurtarıyor fakat maalesef, bu kez de onları kendi kişisel zevkinin kafesine hapsediyor. Rumi'yi değiştirip Amerikan piyasasına uydurmak için Barks “Yeni Çağ” sufizminin yolunu takip etmektedir. Rumi'nin mistik kavramlarını tarihi ve sosyal çevrelerinden koparıp çağdaş zevke göre değiştirmeye çalışmaktadır. Yeni Çağ hareketi modern insanın kendine yabancılaşmasına karşı burç, altıncı his, kehanet gibi eski çareler sunuyor. Coleman Barks'ın kendisi de üçüncü kitabının sonsözünde benzer gizemli deneyimlerinden bahsediyor. Örneğin çocukluğunda Rumi'nin hayatının büyük çoğunluğunu geçirdiği Konya şehri ile bağlantılı bir bölge olan Kapadokya'nın ismiyle mucizevî bir şekilde tanışmış olması ya da Bawa Muhaiyaddeen ile tanıştığında o azizi bir yıl önce rüyasında gördüğünü hatırlaması gibi...”

Naficy'e (2002) göre Coleman Barks Rumi'yi sadece zamanın tarihi sınırlarından kurtarmakla kalmıyor aynı zamanda onu yaşadığı İslam toplumundan ve şiirlerini yazdığı Farsça'dan da koparmaya çalışıyor. Ayrıca Naficy(2002) Barks'ın radyo söyleşilerinde ve televizyon programlarında Rumi'nin kültürel kökünden bahsettiğini hiç görmediğini, şairin hiçbir ülkeye ve kültüre ait değilmiş gibi yansıtıldığını belirtmektedir.

Chesterman (1997: 185) kültüre has bazı özelliklerin “değiştirilmeden” çevrilmesi durumunda algılamayı ve iletişimi engelleyebileceğini belirtmektedir. Bunun doğal sonucu da kültürler arası iletişimin kopmasıdır. Oysaki Pym(1997a,100-101) çevirmenlerin asıl sorumluluğunun kültürler arası işbirliğini sağlamak ve geliştirmek olduğunu öne sürer (Koskinen, 2000: 80). Chesterman(2001:141) da Pym'e katılarak iletişim açısından etik çevirmenin kültürler arası anlayışı sağlayacak bir arabulucu olduğunu belirtmektedir.

Barks'ın erek okura yabancı gelecek bazı ögerleri çıkardığı görülmektedir, zaten açıklamalarında bunu belirtmektedir. Böylelikle okur ve metin arasındaki iletişimin sağlanmasına ve kültürlerarası işbirliğinin gelişmesine katkı sağlamıştır.

Tüm bu kısıtlamalara ve çarpıtmalara rağmen Naficy (2002) "Rumi and Coleman Barks" isimli yazısında Barks tarafından kolaylaştırılan bazı Rumi şiirlerinin sadeliği ve güzelliğini beğendiğini ifade etmektedir. Naficy (2002) tek dileğinin, başka bir Robert Bly'ın çıkması ve Barks'tan Rumi'nin şiirlerini bu kez de Coleman Barks'ın kafesinden kurtarması ve Amerikan okurun Rumi'ye hiçbir bağı olmaksızın yaklaşması olduğunu belirtmektedir. Naficy'nin bu isteği gerçekleştirilmesi zor bir istektir. Nedeni Arrojo (2005:238)'nun görüşüyle açıklanabilir: farklı durumlardaki çevirmenler aynı metni çevirdiklerinde orijinal metnin kastedilen anlamının ne olacağı ile ilgili farklı görüşler ortaya çıkacaktır, bu yüzden gelenekçilerin beklediği gibi çevirinin tarafsız, çevirmenin de görünmez olması beklenemez.

Çünkü dil alanında bir şeyleri söyleme, yazma ve metinleri çevirme yaratıcı aktivitelerdir (Kussmaul,1995: 41) ve çevirmenler de bu yüzden anlamın üretilmesinde önemli rol oynayan temsilciler olarak görülmektedir; çevirmenler kararları için sorumluluk almalı ve görünmezlik maskesi takmamalıdır. Kaynak metnindeki ya da yazarın kastettiğini basitçe tekrar etmek fikrinin arkasına gizlenmemelidirler (Van Wyke: 2012: 551).

"Ajam Media Collective" isimli sitede²⁶ Barks metinleriyle ilgili eleştirilere şu şekilde yanıt vermektedir:

"Tabii ki Farsça bilmediğim için bu şiirler üzerinde çalışırken başvuracağım bir kaynak yoktu. Akademisyenlerin çevirilerinden başka sadık olacağım bir metin de yoktu.

Coleman Barks, Rumi: Soul Fury, 217

"İbrahim Gamard, Rawan Farhadi, William Chittick ve Franklin Lewis uyarılma yapılmasına karşılar. Onları anlıyorum. Benimkisi sadece tarihsel

²⁶<http://ajammc.com/2015/03/09/rumi-for-the-new-age-soul/> (27.01.2016)

bağlama çok dikkat etmeden ve aslına sadakati gözetmeden amatörce yapılan, başarısızlıklarla dolu serbest çevirilerdir”.

Coleman Barks, Rumi: Soul Fury

Görüldüğü gibi Barks'ın ne çevirmenlikle ilgili bir iddiası ne de Mevlana'yı tanıtmak gibi bir derdi vardır. O sadece kişisel ilgisinden dolayı Rumi'nin şiirlerini uyarlamıştır.

Barks 1995 yılında yayımlanan “Essential Rumi”²⁷ isimli kitabın arka kısmında yer alan notlarda yapılan çalışmaya ister uyarlama, ister çeviri, ister tercüme, isterse de öykünme denebileceğini belirtmektedir. John Moyne ile birlikte yaptığı bu çalışmayı yorumlayarak eklemektedir:

“ John Moyne ve ben imgelere, duyduğumuz şekliyle tınıya ve ondan gelen maneviyata sadık kalmaya çalıştık. Farsça orijinalin yoğun müzikalitesini yeniden oluşturmaya çalışmadık. Rumi'yi Amerika'nın serbest şiir geleneğine aktarmakta bir sakınca görmedik”

Barks, 1995: 365

Vermeer (1992,82) çevirmenin kaynak metin fonksiyonları ve niyetleri ile ilgili herhangi bir sapma konusunda erek alıcıları bilgilendirmesi gerektiğini söylemektedir (Koskinen,2000: 98). Barks da bu gerekliliği yerine getirmiş ve hem kitabında ve hem de röportajlarında yaptığı değişiklikleri açıklamıştır.

“Aksiyon”²⁸ isimli sitedeki “ABD’de en fazla okunan şiir kitabı Mevlana’nın” başlıklı yazıda Barks'ın metinleriyle ilgili açıklamaları şu şekildedir:

“Yüzyıllar önce yazılmış şiirleri günümüzün sıradan Amerikalısının hayatına başka nasıl taşıyabilirsiniz?” “Kaldı ki akademik ya da bire bir çeviriler de aslına tam vermiyor. Onlar da bir yerde çevirenlerin anladığından ibaret.”

²⁷Bnz dipnot 10.

²⁸http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312 (27.01.2016)

“Baylor school”²⁹ isimli sitede Barks, Rumi şiirlerinin çevirisini ikinci çeviri olarak adlandırıyor. O Latince çevirinin “bring over” (karşıya geçirmek) anlamına geldiğini söylüyor ve ekliyor:

“Shakespeare’i Çince’ye çevirdiğinizi düşünün. Başarısız olmak zorundasınız. Bu sadece başarısızlığınızın ne kadar büyük olacağıyla ilgili bir sorun. Fakat denemek zorundasınız.”

Barks günümüz okurları için 700 yıllık şiirleri çevirirken ona verileni yani şiirlerin bilimsel, kelimesi kelimesine yapılmış uyarlamalarını Amerikan İngilizcesinde yeri olacağını umduğu şekle dönüştürdüğünü iddia ediyor. Farsça şiirin çok iyi yapılandırılmış olduğunu ve kafiyeli hecelerle kurulmuş aynı ses yapılarını aynı şekilde çevirmenin İngilizce’de saçma bir etki yaratacağını belirtiyor. Onun yerine, şiirleri Theodore Roethke, Gary Synder, Walt Whitmann ve James Wright’inkisi gibi Amerika’nın güçlü ve manevi serbest şiiriyle birleştiriyor (Avery, Ruppensburg, 2013: 28).

“Bookpage”³⁰ isimli sitede yer alan bir röportajda “Eğer zaman ve mekân engeli kalksa ve Rumi bir anda karşısında belirse Barks’ın ona söyleyeceği birkaç şey ne olurdu?” sorusuna yanıtı şu şekilde oluyor:

“Yapmak zorunda olduğum çarpıtmalardan dolayı ondan özür dilerdim.”

Barks’ın bu görüşü çok ilgi çekicidir. Barks röportajda Mevlana’yla ilgili bazı değişiklikler yaptığını kabul ediyor ve bundan dolayı Mevlana’dan özür dilemek istediğini söylüyor. Barks Mevlana’yı ve felsefesini, sevgisi ve mistik boyutu ölçüsünde vurgulayarak aktarmaya çalışıyor. Mevlana’nın dinini yansıtacak öğelerden kaçınıyor. Amerikalı okurun manevi boşluğunu dolduracak, onları etkileyecek şiirler üzerinde durup, metnini onların alışmış olduğu şiir formunda biçimlendiriyor. Okurun aşına olmadığı yönleri, kültürel olarak yabancı olanı da çıkarmayı tercih ediyor.

²⁹Dr. Coleman Barks ’55. (t.y.) <http://www.baylorschool.org/about-baylor/notable-alumni/detail/index.aspx?LinkId=6905&ModuleId=72> (27.01.2016)

³⁰Coleman Barks, A Valentine To The World. (2003) <http://bookpage.com/interviews/8181-coleman-barks#.VghuM8w5ky4> (27.01.2016)

Chesterman özgür çevirmenin kuralları çiğneme hakkını kendinde gördüğünü fakat bunu sorumsuz bir şekilde olmadığını; kuralları çiğneme hakkının ancak daha yüksek derecedeki bir kurala uymaya çalışarak haklı çıkarılabileceğini belirtmektedir(1997: 190). Bu açıklamadan yapılan değişiklikler daha iyiye hizmet içinse etiktir yorumu çıkarılabilir. Pym (2003:3) de amaca ulaşmak için çevirmemek gerekiyorsa çevirmemenin etik bir yol olmaya başladığını savunmaktadır.

Bu durumda Barks'ın yaklaşımına göre Mevlana'nın söylemlerinin amacına ulaşması için değişikliklerin yapılması gerekli hale geliyor.

Günümüz etik anlayışında çevirmen erek metne sadık olmak yerine erek metnin iletişimsel amacına; yazara karşı sorumlu olmaktansa yazarın anlatmak istediğine ve erek okura sorumludur. Pym (2001: 137)'in vurguladığı gibi artık odak metinsel ve dilsel eşdeğerlikten ziyade insan ilişkilerine, onların algısına ve beklentilerine doğru kaymıştır.

Barks'ın tüm uyarlamalarıyla ilgili genel bir yargıya varabilmek için yeteri kadar şiir incelemek gerekmektedir. Bu çalışmada yapılan inceleme yirmibir beyitle sınırlı olduğu için bu kadar genel ve kesin bir yargıya varmak zordur. Yine de incelemeler sonucunda elde edilen veriler çeviri etiği bağlamında değerlendirilmiştir.

Chesterman(2001: 151) olumsuzluk üzerinde durularak mükemmele daha kolay ulaşılabilceğini; iyinin oluşturulmasındansa kötünün giderilmesinin daha pratik olduğunu ifade etmektedir. Chesterman'ın bu fikrinden yola çıkılarak hangi durumlarda çevirinin etik olmadığı belirtilebilir ve İçöz'ün (2001,134) ortaya koymuş olduğu etik modelinden yararlanılarak Barks'ın çevirileri değerlendirilebilir.

İçöz (2001,134)'e göre çevirinin etik dışı olmasına neden olacak durumlar çevirmenin kaynak metni yanlış yorumlamasından ve yanlış şekilde yansıtmasından; metnin ideolojik olarak taraflı olmasından; çevirmenin kasıtlı olarak ya da yanlışlıkla eksik bilgilendirerek metnin değerini yitirmesine neden olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu bağlamda Barks'ın uyarlamalarının “etik dışı” olmadığı düşünülmektedir. Çünkü Barks, kaynak metni yanlış yorumlamamış bilakis metnin derinliklerinde yatan anlama

odaklanmıştır. Ayrıca erek okura Mevlana'nın üzerinde durduğu sevgi, anlayış ve hoşgörü kavramlarını aktarmıştır. Barks'ın odaklandığı kavramlar Mevlana'nın "kültür"ünden daha önemlidir. Kaldı ki Barks Mevlana'nın kültürünü ya da dinini gizlememiş; onu başka bir dine mensup olarak göstermemiştir.

Barks'ın başka metinlerine göz atıldığında yazarın İslami öğeleri(Muhammed, Kur'an) de sıklıkla kullandığı görülmektedir.

Dahası Barks'ın uyarlamaları metnin değerini azaltmamış bilakis arttırmış, Amerika'da Mevlana'nın daha çok tanınmasına ve sevilmesine neden olmuştur.

Bu sayılan sebeplerden dolayı uyarlamaların "etik dışı" olmadığı belirtilebilir.

İletişim açısından etik çevirmen kültürler arası anlayışı sağlayacak bir arabulucudur (Chesterman, 2001: 141) ve çevirmen için "anlama" en önemli değerdir (Chesterman, 2001: 151). Barks'ın özellikle bu görüşlere uygun davrandığından metinleri "etik" sayılabilir.

SONUÇ

Bu çalışmada Mevlana'nın "Mesnevi" adlı eserinin 1.Cildinde yer alan 21 beyitin (3056- 3076 arasındaki beyitler) Coleman Barks tarafından yapılan uyarlamaları ele alınmıştır. Yapılan incelemeye Farsça kaynak metin dâhil edilemediği için ve değerlendirmelerin daha sağlıklı olabilmesi adına Barks'ın kaynak olarak kullandığı Nicholson'un çevirisiyle birlikte üç İngilizce ve iki Türkçe çeviri incelemeye alınmıştır.

Barks'ın uyarlamaları, kaynak olarak kullandığı Nicholson'un çevirileriyle karşılaştırılmış, metinler dilbilgisel, şekilsel, söz dizimsel, sözcüksel ve anlamsal bağlamda incelenmiş ve elde edilen bilgiler çeviri etiği bağlamında değerlendirilmiştir.

İncelemeler sonucunda Barks'ın uyarlamalarıyla ilgili şu sonuçlar elde edilmiştir:

Barks uyarlamaları boyunca daha kısa ve net ifadeler kullanarak metni özetlemeye böylece okurun daha rahat okuyabileceği bir metin oluşturmaya çalışmıştır. Okurun aşına olduğu cümleler kurmuş, tümceler diziminde ve yapısında değişiklikler yapmıştır. Bunu yaparken metnin yazarının aktarmayı hedeflediği anlamı kaybetmemeye gayret etmiştir. Barks kaynak metnin okur üzerinde oluşturmuş olduğu etkiyi erek okur üzerinde uyandırmaya çalışmıştır. Bu yolla okuru etkileyip düşüncelerini değiştirmeyi ve dönüştürmeyi amaçlamıştır. Okur beklentisini gözeterek Barks, metni daha okunur ve etkili hale getirmek için tümceleri "yeniden yazmış", okurun anlamayacağını düşündüğü kısımlara metninde yer vermemiştir. Barks'ın çevirmenin okurun anlamasına destek olma ve kültürler arası iletişim ve işbirliğini sağlama görevini yerine getirdiği düşünülmektedir.

Ayrıca Barks Mevlana'nın şiirlerindeki maneviyata sadık olduğunu ve uyarlamalarıyla erek okur üzerinde beklenen etkiyi yaratmayı amaçladığını belirtmektedir. Barks'ın kaynak metnin yazarının niyet ve amacına benzer bir niyetle metnini ürettiği görülmüştür. Seçimlerini bu doğrultuda yaptığından uyarlamalarının etik olduğu düşünülmektedir.

Bunun yanı sıra Barks gerek gördüğü kısımlarda eklemeler yapmaktan da çekinmemiştir. Bu "eklemeler" ve "çıkarmalar"ın metnin amacına ters düşmediği bilakis erek okurun düşüncelerini manipüle etme, dönüştürme adına gerekli olabileceği

gözlendiği için yapılan değişikliklerin etik olduğu ifade edilmiştir. Çünkü kaynak kültür için etkili olan kavram ve ifadelerin erek okur için aynı etkiyi yaratmayacağı görülmüştür.

Barks, din ile ilgili beyitleri genele hitap edecek şekilde uyarlamıştır. Korku ve önyargı oluşturabilecek kelimeleri [“ordu” ve “God” (Allah)] olabildiğince kullanmamayı tercih etmiştir. Barks daha çok okurun anlamakta zorlanmayacağı beyitlerin üzerinde durmuş, kültüre yabancı gelecek öğeleri çıkarmış, erek okurun kültürünü düşünerek “yerlileştirici” bir tutum sergilemiştir. Erek okuru İslami çerçevede etkilemeye çalışmak yerine Mesnevi’yi kullanarak genel bir uyanışa aracı olmayı böylelikle insanları ve de toplumu hümanistleştirme hedeflemiştir.

Ayrıca Barks’ın eski kullanımları güncellediği, tümceleri yalınlaştırdığı böylelikle metinlerin anlaşılabilirliğini gidererek okunurluğu arttırdığı görülmüştür.

Son bölümde tüm bu sonuçlar güncel çeviri etiği kuramlarına göre değerlendirildiğinde Barks’ın değişiklikleri, özgün metnin daha etkili olabilmesi ve böylece erek okura daha rahat ulaşabilmesi için yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca Barks değişiklikler, eklemeler ve çıkarmalarla ilgili erek okuru bilgilendirmiştir.

Barks Amerikan okurunu Rumi ve öğretisiyle tanıştırma konusunda başarı yakalamış Mesnevi’nin kendi okuru üzerinde bıraktığı etkiyi erek okur için de sağlamayı başarmıştır.

Barks’ın uyarlamaları özgün metni ve yazarının amacını yanlış yansıtmamış, kasıtlı olarak yanlış bilgi vermemiş ve metnin değerinden birşey kaybetmesine neden olmamıştır. Bu yüzden Barks’ın metinleri “etik dışı” sayılamaz. Dolayısıyla uyarlamaların etik olduğu düşünülmüştür.

KAYNAKÇA

Kitaplar

Arrojo, R. (2005). *The ethics of translation in contemporary approaches to translator training*. M. Tennent (Ed.). *Training for the new millennium: Pedagogies for translation and interpretin* içinde. (Vol. 60). Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 225-243

Barks, C. (1995). *The Essential Rumi*. New York: Harper Collins.

Can, Ş. (1997). *Konularına Göre Açıklamalı Mesnevi Tercümesi*. Cilt:1 İstanbul: Ötüken Yayınları

Chesterman, A. (1997). *Memes of translation: The spread of ideas in translation theory* (Vol. 22). John Benjamins Publishing.

Gölpınarlı, A. (1985). *Mesnevi Tercemesi ve Şerhi*. İnkilap Kitabevi.

Kadir, A. (2002). *Bugünün Diliyle Mevlânâ*. İstanbul: Say Yay.

Kussmaul, P. (1995). *Training the translator* (Vol. 10). John Benjamins Publishing. 39-54.

Mojaddedi, J. (2004). *The Masnavi*, New York: Oxford University Press

Nicholson, R. A. (1925). *The Mathnawí Of Jalálu'ddín Rúmí Edited From The Oldest Manuscripts Available: With Critical Notes, Translation, & Commentary* CAMBRIDGE.

Popoviç, A. (1970). The Concept 'Shift of Expression' in Translation Analysis, James S. Holmes (Ed.). *The Nature of Translation: Essays on the Theory and Practice of Literary Translation* içinde. Mouton: Slovak Academy of Sciences, 1970, 78-91.

Reiss, K. (1993). *Texttyp und Übersetzungsmethode- Der operative Text*, Julius Gross, Heidelberg, 3. Aufl.

Robinson, D. (2003). *Performative Linguistics: Speaking and Translating as Doing Things With Words*. London and New York: Routledge.

Şimşekler, N. ve Bayru, Ç. E. (2012). *Mevlâna'dan Mevlâ'ya Ulaşanlar*. KONYA.

Van Wyke, B. (2012). Translation and ethics. C. Millan-Varela, F. Bartrina (Ed) *The Routledge handbook of translation studies* içinde. Routledge. 2012, 558-559.

Venuti, L. (2004). “Invisibility” in *The Translator’s Invisibility: A History of Translation*. the USA, Canada: Routledge: 1-42.

Venuti, L. (1998). *The Scandals of Translation. Towards an Ethics of Difference*. London and New York: Routledge.

Sürekli Yayınlar

Alıcı, L. (2007). Mevlânâ'nın Şiir Anlayışında Tahkiyenin Yeri. *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*.9 (2007). 149-169

http://www.ksu.edu.tr/depo/belgeler/9.%20Say%C4%B1_1506091355442948.pdf
(15.10.2015)

Alwazna. R. Y. (2014). Ethical Aspects of Translation: Striking a Balance between Following Translation Ethics and Producing a TT for Serving a Specific Purpose. *English Linguistics Research* Vol. 3, No. 1.

Arpağuş, S. (2005). Mevlânâ Celâleddin Rûmî'nin Eserleri Üzerine Yapılan İngilizce Çalışmalar. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, Ankara, Y. 6, S.14, 775-804.

Arslan, M. (2003). Mevlânâ, ABD'nin bir numaralı şairi nasıl oldu? Bir Gönül Buluşması. *Altınoluk Dergisi*. Aralık, Sayı: 214, Sayfa: 14.

Chesterman, A. (2001). Proposal for a Hieronymic Oath. *The Translator*. Volume 7, Number 2. Special Issue. The Return to Ethics: 139-154.

Çelik, C. (2002). Mevlana'nın Fikirlerinin Türklerin Dinî Hayatına Etkileri. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Sayı:12, pp.21-38, Erciyes: Erciyes Üniversitesi Yayınları.

Çelik, İ. (2002). Mevlana'nın Mesnevi'sinin Tercüme ve şerhleri. *A.Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitü Dergisi*. 19: 71-93.

Çelik, İ. (2005). Klasiklerimiz / XIII – Mesnevî-i Manevî. *Tasavvuf – İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Mevlana Özel Sayısı*, Sayı: 14 (Ocak-Haziran 2005), Ankara: Suf Yayıncılık. 661- 696.

Demirel, Ş. (2012). Sembol, Sembolik Dil Ve Bu Bağlamda Mesnevî'nin İlk 18 Beytindeki Sembolik Unsurlar. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/3, Summer, 915-947, Ankara-TURKEY.

El-Zein, A. (2000). Spiritual Consumption in the United States: The Rumi phenomenon, *Islam and Christian-Muslim Relation*. Vol. 11, No:1, 71-85

Emiroğlu, İ. (2007). Mevlânâ'nın Üslûbu, Metodu Ve Edebiyatımızdaki Yeri. *Yeni Ümit Dini İlimler ve Kültür Dergisi* Sayı: 76 Nisan Mayıs Haziran
<http://www.yeniumit.com.tr/konular/detay/mevlana-nin-uslubu--metodu-ve-edebiyatimizdaki-yeri05.09.2015>

Ergin, N. (2008). Relevance of Rumi in Modern World. *Span Dergisi* Mart/ Nisan sayısı New Delhi

Gönel, H. (2010). Divan Şiirinde Sevgiliye Dair. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 5/3 Summer

Güleç, İ. (2006). R. A. Nicholson'un Mesnevî tercüme ve şerhi üzerine. *Dîvân İlmî Araştırmalar*. 20, 227-240.

İçöz, N. (2012). Considering Ethics In Translation. *Electronic Journal of Vocational Colleges* Aralık, 131-134.

Karaismailoğlu, A. (2004). Mesnevî'de "Ben" Ve "Sen" Tanımlaması. *Nişa Şarkiyat Araştırmaları Dergisi*, Yıl IV, S. 15, Ankara, 7-14.

Küçük, S. (2007). Yrd. Doç. Dr. Sezai Küçük İle Söyleşi. *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*. Mevlânâ'ya Armağan Sayısı, yıl: 8, 323-325.

Nord, C. (2006). Translating as a Purposeful Activity. *TEFLIN Journal*. Volume 17, Number 2, August, 131-143

Pym, A. (2001). Introduction, *The Translator*. 7: 2, 129-138, DOI: 10.1080/13556509.2001.10799096

Topal, A. (2007). Mesnevî'nin Türkçe Manzum Tercüme ve Şerhleri. *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. Sayı 32 Erzurum, 39-51.

Yetik, E. (1992). Mevlana'nın Dünya Görüşü ve Topluma Bakışı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 6(6), 101-108.

Diğer Yayınlar

- Ceyhan, S. (2004). Mesnevî. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C.29, Ankara.
- Ciabattari, J. (21 October 2014). Why is Rumi the best-selling poet in the US? *BBC*. <http://www.bbc.com/culture/story/20140414-americas-best-selling-poet> (07.07.15)
- Corrections of Popular Versions of Poems From Rumi's Divan (t.y.) http://www.dar-al-masnavi.org/corrections_popular.html (07.10.2015)
- Curiel, J. (1 April 2007). Can Rumi save us now? / Life and words of the popular 13th-century Persian poet have special meaning for a 21st-century world torn by war, genocide and hatred. *SFGATE*. <http://www.sfgate.com/opinion/article/Can-Rumi-save-us-now-Life-and-words-of-the-2567343.php> (08.07.15)
- Erkul, E. (20.03.2007). Mevlânâ bizim Buda'mız. *Birgün*. <http://www.birgun.net/haber-detay/mevlana-bizim-buda-miz-9855.html> (10.10.2015)
- Ferguson-Avery, Brian C. ve Hugh C. Ruppensburg. (2013). Coleman Barks (b. 1937)." *New Georgia Encyclopedia*. 04 September 2013. <http://www.georgiaencyclopedia.org/articles/arts-culture/coleman-barks-b-1937> 05.08. 2015.
- Franklin Lewis'in Tercümesi, *Rumi: Swallowing The Sun* (t.y.) <http://www.amazon.com/Rumi-Swallowing-Sun-Jalal/dp/1851685359> (06.07.2015)
- Gamard, İ. (2004). Who Is That At the Door? *Mathnawi I*: 3052-3067, 3077-3080, 3099-3100. <http://www.dar-al-masnavi.org/n-I-3052.html> (05.08.2015)
- Güleç, İ. (2008). İbrahim Gamard ve *Rûmî and Islam* adlı eseri. http://akademik.semazen.net/author_article_detail.php?id=1152 (06.07.2015)
- Holgate, S. (15 March 2005). Persian Poet Rumi Conquers America Translator, Coleman Barks travels to Rumi's homeland. *Pars Times*. <http://www.parstimes.com/news/archive /2005/washfile/rumi.html> (08.07.2015)
- Hristiyan Tarikatları. (t.y.) <http://www.angelfire.com/dc/arastirma/tw022-06.htm> 30.07.2015
- Jawid Mojaddedi (t.y.) <http://religion.rutgers.edu/graduate/graduate-faculty/889-jawid-mojaddedi-associate-professor-4> (06.08.2015)
- Koskinen, K, (2000). Beyond Ambivalence Postmodernity and the Ethics of Translations. *Doktora Tezi*, Tampere Üniversitesi.
- Naficy, M. (2002). Rumi and Coleman Barks. *Iranian Writers' Association in Exile*. Vol. 15 July 2002. <http://iranian.com/NaficyMajid/2006/December/Barks/Images/Barks.pdf> (18.10.2015)

Oxford Learners Dictionaries, “Ascetic”,

http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/ascetic_1?q=ascetic
(20.10.2015)

Pym, A. (2003). Translational ethics and electronic technologies. URL: http://www.fut.es/%7Eapym/online/lisbon_ethics.pdf.

Rader, D. (3 March 2011). The 10 Greatest Poets: My List. SFGATE [http://blog.sfgate.com/drader/2011/03/03/the-10-greatest-poets-my-list/\(08.07.15\)](http://blog.sfgate.com/drader/2011/03/03/the-10-greatest-poets-my-list/(08.07.15))

Tunçdemir, C. (2012). ABD’de en fazla okunan şiir kitabı Mevlana’nın. *Aksiyon*. [http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312\(09.07.2015\)](http://www.aksiyon.com.tr/dosyalar/abd-de-en-fazla-okunan-siir-kitabi-mevlana-nin_534312(09.07.2015))

Turan, S. (20 Ekim 2015). Amerika Mevlana Celaleddin Rumi’yi Yeniden Keşfetti. *Hürriyet* <http://www.hurriyet.com.tr/planet/15598791.asp> (08.07.15)

Türk Dil Kurumu, “Sofu”,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.55b9e74b071000.56361913 (30.07.2015)

Türk Dil Kurumu, “Apokrif”,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.561511922d7133.23663182 (07.10.2015)

Tompkins, P. (29 October 2002). Rumi Rules!

Time. <http://content.time.com/time/magazine/article/0,9171,356133,00.html>
(10.07.2015)

Victoria Holbrook’un Tercümesi, “*Listen: Commentary on the Spiritual Couplets of Mevlana Rumi by Kenan Rifai*,” (t.y.) <http://bilgi.academia.edu/VictoriaHolbrook>
(06.07.2015)

Williams’ın Tercümesi, “*Rumi: Spiritul Verses: The First Book of the Masnavi-ye Ma’navi*” (t.y.) http://www.dar-al-masnavi.org/about_masnavi.html (06.07.2015)

Yakıt, İ. (2012). Mevlana’nın Milliyeti.

http://www.semazen.net/yazar_yazi.php?id=1147%20%20%20%20%20 18.10.2015

Yazıcı, M. (10- 15 Eylül 2007). Kültürel Sermaye ve Mevlana Çevirileri. *ICANAS 38 (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi)*. Kültürel gelişim, değişim ve hareketlilik, Türkiye, 831-844.

Young R. ve J. Hobson (18 January 2011). Why Is The Muslim Mystic, Rumi, America's Bestselling Poet? *Here & Now*<http://hereandnow.wbur.org/2011/01/18/rumi-poetry>(08.07.15)

ÖZGEÇMİŞ

Gülşen VURALER 14.06.1984 yılında Burdur'da dünyaya geldi. İlkokulu Fevzi Çakmak İlköğretim Okulu'nda, liseyi Anadolu Lisesi'nde tamamladıktan sonra 2002 yılında Muğla Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümü'nü kazandı. 2006 yılında mezun olduktan sonra 2007 yılının Şubat ayında öğretmenlik görevine başladı. 2013 yılında Sakarya Üniversitesi Çeviribilim Bölümünde yüksek lisans öğrenimine başladı.

